BS
209 BRABANT STRIP MAGAZINE

SPEURNEUZEN IN HET GRAVENSTEEN

D. Stallaert
& E. Meynen

Stripwinkel Adhemar
Kammerstraat 25, 9000 Gent

HET BESLOTEN LAND

STRIPS-COMICS-COOL MEDIA

Parijsstraat 16 Leuven
016-225840
info@hbl.be
www.hbl.be

De mooiste Nederlandstalige webshop voor al uw stripalbums

Welkom op het nieuwe
www.bulsuper.nl

De Striepclub

www.striepclub.be
Regelmatige updates met een stripveiling, promoties, acties, activiteiten, speciale uitgaven, posters en prentkaarten, enkel te verkrijgen in of via De Striepclub.

Schrijf je in op onze wekelijkse nieuwsbrief via info@striepclub.be

De Striep Brugge, Katelijnestraat 42, 8000 Brugge
De Striep Oostende, Paulusstraat 36, 8400 Oostende
De Striep Kortrijk, Budastraat 7, 8500 Kortrijk

STRIPWINKEL WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

STRIPFORUM

www.getekendereep.com

www.bonte.be **BONTE**

BS
BRABANT STRIP MAGAZINE

nr 209 (3) van 30/11/2016
Gratis voor leden van Brabant Strip vzw, vereniging van stripliefhebbers van 9 tot 99, en van de Reclamestripclub.

Wordt niet los verkocht.

Bestuur
Yves Kerremans, Emmanuel Lerno, Peter Vermaele

Werkgroep
Joppe Broeckhoven, Marc de Hertogh, Joeri Delamane, Marc de Lint, Philippe Mouvet, Hendrik Neyts, Jozef Peeters, Roger Philippot, Yves Pieters, Jean Smits, Bertrand Van Herp, Johan Van Ransbeeck

Redactie
Marc de Lint, Emmanuel Lerno, Jean Smits, Peter Vermaele

Vaste medewerkers
Gert Bussens, Felix De Keye, Yves Kerremans, Philippe Mouvet, Jozef Peeters, Bertrand Van Herp, Tom Vermeeren

Hoofdredactie: Marc de Lint
Eindredactie: Valérie Couplez
Opmaak: Bart De Moor

Omslag tekening: Dirk Stallaert

Auteursrechten
Overname van artikels of illustraties, zelfs gedeeltelijk, is niet toegelaten zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever. Copyright van afbeeldingen of foto's berust bij de diverse auteurs en uitgeverijen.

Lidgeld
Lidgeld 2017 B & NL: 20 euro
Rest van de wereld: op aanvraag
(B): 001-2980926-95
BIC GEBABEBB
IBAN BE76 0012 9809 2695
(NL): Giro 7616528
(altijd deze naam gebruiken: Brabant Strip vzw)

Verantwoordelijke uitgever
Peter Vermaele
Markt 14
9850 Nevele

brabantstrip@gmail.com
www.brabantstrip.be

Oplage: 1.200 exemplaren

Voorwoord

Beste leden,

Rumble in the jungle

Met dit zesde – en laatste! -nummer van de dubbele jaargang 2015/2016 komt (hopelijk) een einde aan een moeilijke overgangsperiode in het bestaan van onze vereniging. Vergelijk het colofon maar eens met dat uit het vorige nummer: drie van de vier leden van het bestuur namen ontslag en werden vervangen door twee jongere en enthousiaste mensen die borg moeten staan voor een nieuwe dynamiek en visie in bestuur en beleid. Ondertussen blijven de vrijwilligers van de werkgroep op post om ook van 2017 een interessant en vruchtbaar jaar te maken voor onze leden met nieuwe titels in de Fenix reeks en drie nieuwe nummers van ons magazine. U leest er alles over op pagina's 78-80.

Marc Sleen: het einde van een tijdperk

Zijn overlijden heb ik met gemengde gevoelens vernomen: zij die me kennen weten dat ik zijn werk enorm waardeer en ik heb in mijn jeugd heel wat *Nero's*, *Lustige Kapoentjes*, '*Bolleke*'s' en zelfs een album van *Oktaaf Keunink* verslonden. In het najaar van 1973 (ik was toen achttien jaar) woonde ik een van zijn voordrachten over zijn safari's bij in de Koningin Elisabethzaal in Antwerpen, waarbij ik in de pauze voor het eerst oog in oog stond met deze innemende man. Hij was wereldberoemd in Vlaanderen, 'de enige vedette van de Vlaamse stripwereld' dixit sommige kranten: Sleen speelde het spel graag mee en cultiveerde met plezier zijn persoonscultus. Maar de waarheid is toch een tikje anders: buiten Vlaanderen vond zijn werk nauwelijks weerklank en de *Nero's* uitgegeven in kleur bij *De Standaard* verkochten maar matig. Dat kwam onder andere door het unieke van zijn Nero: het was een krantenstrip die zeer nauw met de actualiteit verweven was en bijzonder goed het ideeëngoed van zijn Vlaamse lezers weergaf. Daarom werd zijn strip door heel veel (volwassen) mensen dagelijks gevolgd in de krant, maar dat was niet het publiek dat daarom de stripalbums kocht. Ook de actualiteitswaarde ging snel verloren. *Nero* is interessant studiemateriaal om de naoorlogse tijdsgeest in Vlaanderen te begrijpen en te analyseren, maar ik vrees dat zijn oeuvre bij het grote publiek vrij snel in de vergetelheid zal geraken.

Een doe-nummer

In dit nummer ook een aantal raadsels en spelletjes: voor één keer mag dat, het is immers een winternummer, en de open haard lonkt. Zoals in de vorige nummers trachten we zo veel mogelijk oud en nieuw werk te brengen, zodat er voor iedereen wat naar zijn/haar gading is. Veel plezier ermee!

Marc de Lint

LIDGELD 2017
Enige oproep om het lidmaatschap te verlengen.
Het lidgeld voor 2017 bedraagt slechts 20 euro.
Zie blz. 78 voor alle details.

Inhoud

4 **Stallaert**
22 **Franq & Giacometti**
42 **In memoriam**
46 **Peyo**
62 **Miville-Deschênes**
68 **WO I**
70 **Tillieux**
73 **Flanders & Gray**
76 **Sleens curiosahoekje**
78 **BS Nieuws**
81 **Pink**
86 **Snuffeltje**

Pakkeman & Poulet

Weet u WIE de dader is, lezer?

En HOE weet u dat?

“Pakkeman en Poulet leven echt voor mij”
Dirk Stallaert over de inspecteurs

Dirk Stallaert en Erik Meynen maakten voor Brabant Strip een exclusieve stripaflevering van *Pakkeman & Poulet*. Met andere woorden, een ideale aanleiding voor een interview over de twee bekende inspecteurs .

Door Yves Kerremans, Jean Smits & Peter Vermaele

Dirk Stallaert en Erik Meynen, getekend door Dirk Stallaert

Jullie deden het al uit de doeken in *BSM* 100 maar voor onze lezers is het misschien toch interessant om te vertellen hoe jullie elkaar hebben leren kennen en hoe jullie ertoe gekomen zijn om samen te werken?

Onze eerste ontmoeting was in 1999 toen Erik de Bronzen Adhemar kreeg. We zaten samen te signeren in Turnhout. Als twee striptekenaars samenzitten, dan zeggen ze altijd ‘dat ze eens iets samen moeten doen’. Beiden beseffen ten volle dat het hoogstwaarschijnlijk toch niks wordt. Maar later zijn we elkaar nog eens tegengekomen op een stripbeurs in het ICC in het Gentse Citadelpark. Het regende pijpenstelen toen de deuren van de beurs sloten, dus bleven wij daar nog even staan praten: “We moeten eens iets samendoen”. Kort daarna kwam Erik met het idee van een politiestrip met twee inspecteurs die alles moeten oplossen en die eigenlijk niks oplossen. Maar er ging wel nog een opdracht aan vooraf. *Pakkeman & Trouveur*, een opdracht van de krant *De Standaard*, die een boek wilde uitgeven over België. Erik kende de adjunct-hoofdredactrice. Daar moest bij wijze van illustratie altijd één stripje per hoofdstuk over alle mogelijke onderwerpen: politiek, school ... Bij elk onderwerp moest dus een aangepast strookje getekend worden. Toen dachten we terug aan die twee inspecteurs. Erik ging er mee aan de slag, wat dan resulteerde in *De Laatste Friet*. Het uitgangspunt was dat het frietkot van Jan Spier te koop stond. In totaal verschenen er zestien stroken en daarna gingen die figuren weer de kast in.

Dirk Stallaert

Vóór *De Laatste Friet* was er nog een samenwerking.

We hadden al samengewerkt voor Unizo (Unie van Zelfstandige Ondernemers), twee korte strips over het opleiden van winkelpersoneel om om te gaan met klanten: *De Mysterieuze Klant* en *De Neuzen van Sniezo*. *De Mysterieuze Klant* ging over de mystery shopper, iemand van Unizo die in de winkel kwam en een beetje de ‘ambetanterik’ uithing om te zien hoe de winkelier daarop reageerde. *De Neuzen van Sniezo* was een geschenk voor de ‘Dag van de Klant’. Dat is ongeveer in dezelfde periode, namelijk 2002-2003. *De Laatste Friet* voor *De Standaard* kwam in 2003.

Verscheen dat niet als losse bijlagen bij de krant? De lezer kon een map krijgen om die bijlagen in te steken.

Er is ook een boek verschenen, *België Blootgelegd*.

DE LAATSTE FRIET D. Stallaert & E. Meynen

HOOFDINSPECTEURS PAKKEMAN EN TROUVEUR ONDERZOEKEN HET MYSTERIE VAN ...
DE LAATSTE FRIET
EEN BELGISCHE FARCE IN 16 AFLEVERINGEN
WIE IS DE NIEUWE UITBATER VAN HET BEROEMDSTE FRIETKOT IN DE STRIPWERELD ?
MORGEN GROTE HEROPENING!
GESLOTEN
WAT VERBERGEN DE KANDIDATES VAN DE MISS PUNTZAK VERKIEZING ?
HOE KUNT U ZELF DE OPLOSSING VAN DIT DETECTIVE-RAADSEL VINDEN, LEZER ?
WEL, DOOR ELKE AFLEVERING AANDACHTIG TE LEZEN!
1
WORDT VERVOLGD...

PAKKEMAN & POULET 2.0

Hoe zijn jullie dan met de reeks bij *Fedra* beland?

Na *De Laatste Friet* was er een tijdje niets. Erik had contact met de Gentse uitgeverij F2. F2 omdat er twee mannen inzaten waarvan de voornaam met een F begon: Frank Goetmaeckers en iemand die ik niet ken. Die uitgeverij gaf allerlei tijdschriften uit, waaronder ook huis-aan-huis bladen, zoals het toenmalige blad voor de Federale ambtenaren: *Fedra*. De oplage was 80.000 exemplaren, voor de Nederlandstalige en Franstalige versie samen. Erik publiceerde daar al een politieke stopcomic in en dat zat te dicht bij zijn ander werk. Ik denk dat hij dat een beetje beu was: maar één onderwerp en daarover twee strips maken.

En ook kritisch zijn in een magazine voor de Federale Overheid.

Dat was misschien ook een moeilijkheid, maar hij heeft dat toch een tijd gedaan. Toen heeft hij voorgesteld om die twee inspecteurs nog eens van onder het stof te halen en die strip daarin te publiceren. Dat was direct goed voor *Fedra*. Het magazine kwam tien keer per jaar uit (maandelijks behalve in de zomer) en dat waren dus tien afleveringen per jaar.

Waarom is *Pakkeman & Poulet* dan uiteindelijk gestopt?

Die uitgeverij is dat contract kwijtgeraakt. Het was een openbare aanbesteding en op een bepaald moment moest dat hernieuwd worden en is die publicatie door een andere uitgeverij overgenomen. Daarna is het blad teruggevallen tot zes afleveringen per jaar, zonder strip denk ik.

***Fedra* verscheen dus ook in het Frans, wie deed de vertaling?**

Dat was iemand die Erik kende. Erik controleerde alles. Hij is een uitstekend onderhandelaar. Als ze aan mij vragen: "Hoeveel moet ge hebben?", dan zeg ik, "een appel en een ei of twee eieren". Erik vraagt er nog een bak tomaten bij, zodat hij een lekkere omelet kan maken.

Er is een verschil in de benaming van de strip, tussen *De Laatste Friet* ...

Ah ja, het oorspronkelijk idee van die namen was een pastiche op het zangechtpaar Schatteman en Couvreur. Schatteman werd Pakkeman en Couvreur werd Trouveur. Trouveur is letterlijk 'vinder', maar ik heb dat altijd een beetje raar gevonden. Een

Spannende scène uit *De Laatste Friet*

'flik' in het Frans is 'un poulet' en uiteindelijk is Erik dan akkoord gegaan met de naam Poulet. Dus ik denk dat Pakkeman van hem is en Poulet van mij.

Het internetverhaal dat Trouveur Poulet werd, omdat *Fedra* in het Frans verscheen en dat Poulet naar de Franstaligen een toegeving was, klopt niet?
Dat zegt mij niks. Ik denk dat het vanaf het begin gewoon de bedoeling was om een Vlaming en een Waal te tekenen. Ik vind dat nog altijd tof, maar ik zou dat eigenlijk liever meer uitgespeeld hebben. Dus dat in de Nederlandstalige *Fedra* Poulet af en toe ook wat Frans zou spreken en omgekeerd. Erik vond dat te moeilijk voor de vertaling en hij had daarmee een punt. Het zijn twee typische Belgische politiemensen, maar dat komt er niet echt uit. Ik vind het nog altijd plezierige figuren en het is jammer dat er niks meer mee gebeurt. Het idee was misschien wel wat opgebruikt, want je had altijd een verhaaltje met een heel strak stramien. De 'scene of the crime' en wat er gebeurd kon zijn. Het was ofwel een moord ofwel iets dat gestolen was. Je hebt niet zoveel mogelijkheden. Vervolgens Pakkeman en Poulet die aankomen, drie verdachten en dan moet je ergens een aanwijzing leggen. Dat was altijd een moeilijkheid, omdat die niet te groot en niet te klein mocht zijn. En die was altijd te groot of te klein.

Line-up uit *Fedra*

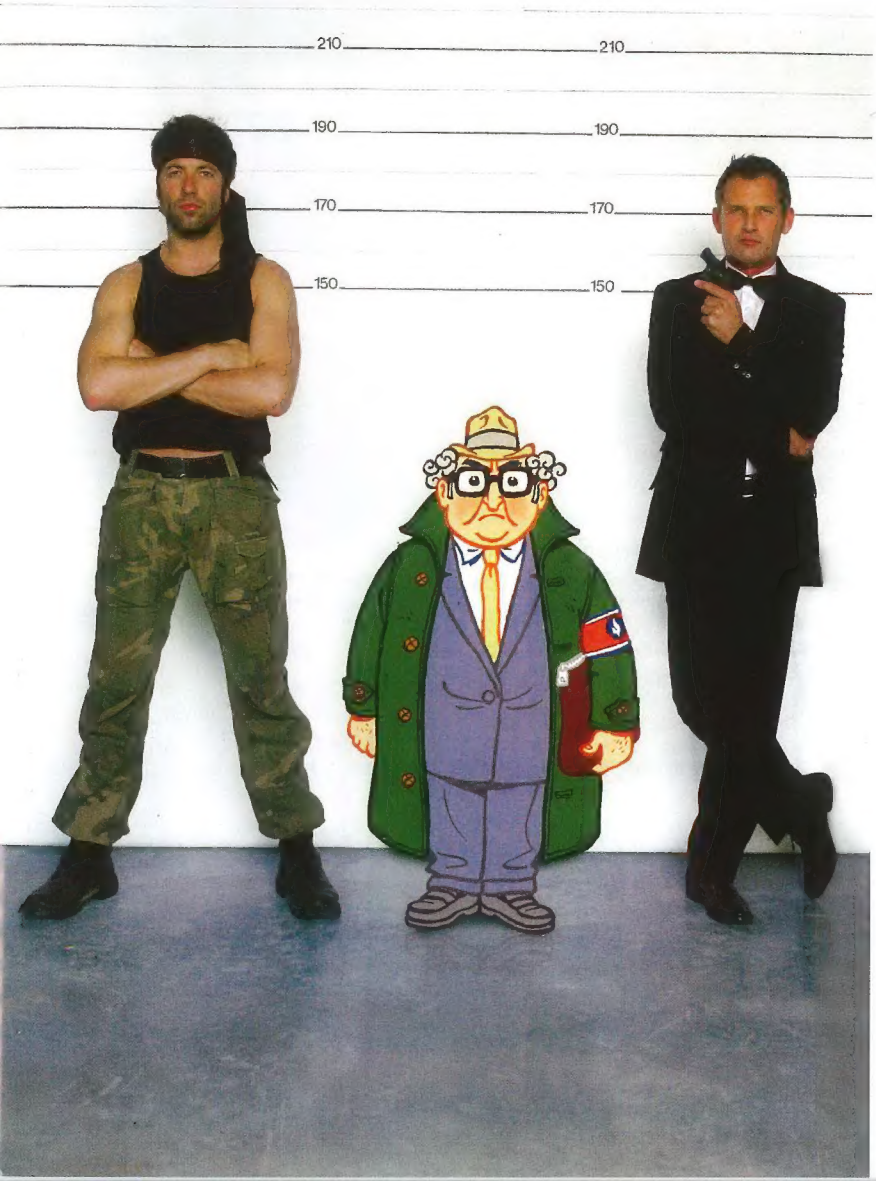

Het basisconcept was dat de lezer het verhaaltje zelf moest oplossen.
Het is geen nieuw concept. Het is iets oeroud maar dat werkt wel. En dat spreekt de striplezer en de puzzelaar aan. Ik denk dat *Rik Ringers* zo begonnen is in *Kuifje*, vooraleer er langlopende verhalen van verschenen. Hier is die aanwijzing meestal onnozel, de grap primeert. Bij *Rik Ringers* was het redelijk ernstig.

Wij hebben de afleveringen nog eens herlezen en er waren er toch bij waarbij we naar de oplossingen hebben gekeken. Je weet naar wat voor soort hints je moet zoeken, maar toch vind je ze niet altijd.
Ik wilde die aanwijzingen altijd zo klein mogelijk en Erik zei dan 'Ja, maar ze moeten het wel vinden'. Ik dacht 'Ah, zo gemakkelijk!', 'Maar gij weet het ', zei hij, 'ge hebt het in het scenario gelezen'.

Hij bedacht alles?
Hij bedacht alles, maar hij vroeg me dikwijls wat ik wilde tekenen. Ik gaf dan suggesties, bijvoorbeeld om eens iets te maken met Sinterklaas. Die afleveringen in het verleden komen wel volledig van hem, hij is een geweldige fan van reizen in de tijd, een beetje zijn dada. Erik's stokpaardje is verder dat een strip pas goed kan zijn, als de figuren een sterk karakter hebben. Voor mij hebben *Pakkeman & Poulet* eigenlijk geen karakter. Volgens Erik is daar geen plaats voor en dat is ook zo. Een pagina, drie verdachten, de misdaad en de aanwijzingen. Ik had ze graag geplaatst in hun natuurlijke omgeving, op kantoor, bij hen thuis. Zijn ze gehuwd, hebben ze kinderen? Je weet er niets van. Dat vind ik spijtig. Want voor mij leven die echt. Ik heb een tijd in de ambtenarij gewerkt, bij de Civiele Bescherming in Brussel, heel lang geleden. Ik ken ambtenaren, ik weet hoe die zich gedragen.

Was er een reden voor Erik om *Pakkeman & Poulet* niet volledig zelf te maken? Hij is ook tekenaar.
Hij vindt van zichzelf dat hij een beperkte tekenaar is. Mijn stelling is dat alle tekenaars beperkt zijn, maar volgens Erik kan ik alles tekenen. Ik denk gewoon dat hij een beetje te lui is. Toch als er veel decor moet bijkomen, en dat is hier het geval. In de strip die hij maakt voor de krant is er weinig of geen decor nodig, de personages spreken voor zich. Hij wil vooral vertellen. Ik zeg niet dat hij niet graag tekent, of niet goed, die karikaturen zijn heel goed, maar auto's, vliegtuigen, en decors tekenen interesseert hem volgens mij niet.

Hij heeft ooit zelf een strip getekend op scenario van Herman Brusselmans, *Inspecteur Bob lost het bijna op ...*
Dat was eigenlijk een voorloper van *Pakkeman & Poulet*. Misschien zag hij toen in dat het toch wel veel werk is, als je echt alles moet tekenen. Ik weet nu niet of er in die strip van *Inspecteur Bob* echt veel decor bijkwam. Voor mij ligt het net omgekeerd: ik teken graag en ben geen scenarist.

Onderschat je jezelf niet een beetje?
Neen, want ik probeer altijd. Ik heb hier enkele mapjes liggen voor wanneer er ideeën in mijn hoofd springen. Dan schrijf ik een bladzijde of twee, maar dan zit ik onherroepelijk vast. Ik had dat als kind al. Ik heb dat toen verkeerd aangepakt. Ik wilde altijd maar tekenen, zonder een verhaal te hebben. Ik begon met "Op een mooie dag ..." en dan zie je een manneke lopen op een mooie dag. Ik hield dat een paar stroken vol en begon dan met iets anders. "Op een andere morgen ..." (gelach) Misschien had ik toen wat meer moeite moeten doen, maar ik had daar geen zin in. Als ik een strip las, raakte ik steevast de draad van het verhaal kwijt. Dan bleef ik kijken naar de tekeningen, behalve bij enkele reeksen zoals *Nero* en *Kuifje*.

Niet toevallig strips met niet alleen een goed scenario, maar ook mooie tekeningen. Het is het geheel dat klopt.
Ik verdedig mij op dezelfde manier. Meestal zeggen scenaristen: het scenario is het belangrijkste. Boenk! Voor mij primeert de vertelling. Ik maak mijn paginaindeling. Dat is niet het scenario, maar wel de vertelling. Mij belemmert het als een scenarist een ontwerp tekent. Je hebt al een beeld en hebt niet meer de neiging om te zoeken. Dan heb ik mezelf er dikwijls op betrapt dat ik iets overnam dat ik eigenlijk niet goed vond. Dat ik het beter had kunnen schikken. Je hebt niet meer de reflex om er zelf iets van te maken. Sommige scenaristen zijn daar imperatief in. Die zeggen: dat personage ziet er zo uit, gedraagt zich zo en heeft die houding ... Ik doe dat liever zelf, omdat ik ook vind dat ik dat kàn!

Hoe deed Erik Meynen dat dan?
Die schreef gewoon de teksten. Hij wist dat ik dat niet graag had, gelaatsuitdrukkingen en houdingen beschrijven. Dat het deel uitmaakt van de vertelling en de sfeer.

Eigenlijk was het een perfecte combinatie: een scenarist die niet zo graag tekent en een tekenaar die niet graag scenario's schrijft.
Bovendien had Erik al tekenwerk. *Pakkeman* was toch redelijk wat werk, ik had er toch altijd mijn bezigheid mee. Het was maar één aflevering per maand, maar dat kwam bovenop andere opdrachten. Al deed ik het wel heel graag. Jammer dat het gestopt is. Ik denk dat die gelegenheid zich weleens zal voordoen om die personages terug op te rakelen. Op regelmatige basis dan, nu is het éénmalig. Maar hoeveel publicatiemogelijkheden zijn er? Hoeveel tijdschriften zijn er nog die strips publiceren, langer dan één strookje? Krantenstrips, dat is voorbij.

Je tekende *Pakkeman & Poulet* op een enorm groot formaat.
Dat wisselde. Doordat er veel tijd zat tussen twee afleveringen, veranderde ik bijna per aflevering van stijl. Ik denk dat het redelijk subtiel bleef en het bij de meeste mensen niet opviel. Een keer is het opzettelijk gebeurd met de Vandersteen aflevering, daar heb ik mij goed mee geamuseerd. Als ik dagelijks aan een strip moet werken, gaat dat niet. *Pakkeman & Poulet* was een beetje mijn speeltuin. Ik experimenteer graag, verander graag van stijl, en daar ging dat goed. Zolang je figuren hetzelfde blijven, en dan nog.

DE VANDERSTEEN AFLEVERING

Was deze aflevering een idee van Erik of van jou? En waarom Vandersteen en niet een andere klassieke strip?
Dat idee kwam van Erik. We waren toen bezig met een reeks afleveringen die zich

De Van Zwam aflevering van *Inspecteur Bob lost het bijna op* (*Panorama*, 19 april 1988)

INSPECTEUR BOB LOST HET BIJNA OP

TEKST: HERMAN BRUSSELMANS
TEKENINGEN: ERIK MEYNEN

IN HET SPOOR VAN VAN ZWAM

OP EEN ZOMERAVOND IN GENT ONTMOET INSPECTEUR BOB TOEVALLIG ZIJN BEROEMDE COLLEGA VAN ZWAM.

IDIOTE SUFBUBBEL!!

OP HET TERRASJE VAN HET DICHTSTBIJZIJNDE CAFÉ RAKEN DE TWEE SPEURDERS IN GESPREK...

IK HEB VROEGER EEN PORSCHE GEHAD...

IK HEB VROEGER AAMBEIEN GEHAD...

'T DICHTSTBIJZIJNDE CAFÉ

IK HEB OOIT 'S AAN DE HAND VAN EEN LEGE WHISKYFLES EEN HELE MAFFIABENDE OPGEROLD...

IK HEB OOIT'S MET IN DE HAND EEN VOLLE WHISKYFLES MEZELF HELEMAAL MAF GEZOPEN... GEEF NOG EEN RONDJE, VAN ZWAM!

TOTAAL ONDER DE INDRUK EN FINAAL PLATZAK NEEMT VAN ZWAM UREN NADIEN AFSCHEID VAN BOB...

DE VOLGENDE OCHTEND WORDT VAN ZWAM GEVONDEN AAN HET UITEIND VAN EEN TOUW. WIJKAGENT PROS MUYZEWINKEL, DIE DE BENEDENDEUR HEEFT INGEBEUKT, LEEST HET AFSCHEIDSBRIEFJE VAN DE OVERLEDENE ...

Al mijn hele leven dacht ik dat ik de beste detective ter wereld was! Tot ik vandaag Inspecteur Bob ontmoette! Tegenover hem ben ik een nul! Een nietsnut! Een sufbubbel! Ik ben my meteen naar huis komen ophangen! Adieu, wrede wereld!

Van Zwam

WAT DENKT U ERVAN, INSPECTEUR?

WELJA, ZOALS IK REEDS ZEI, IK PASSEERDE VANMORGEN NOG EVEN OM 'M ZIJN KOERSMACHIEN TERUG TE GEVEN ... IK RAAKTE NIET BINNEN... TOEN ZAG IK DOOR HET ZOLDERRAAM HOE HIJ AAN DIE KOORD BENGELDE... GEEN DISCUSSIE MOGELIJK... DIE BELACHELIJKE ZEIKERD HEEFT INDERDAAD ZELFMOORD GEPLEEGD! DE ZAAK IS GECLASSEERD!!

ONDANKS MIJN AAN IDOLATRIE GRENZENDE BEWONDERING VOOR HET GENIE VAN INSPECTEUR BOB, VREES IK DAT ER IETS NIET KLOPT! KAN U ZEGGEN WAT, LEZER, EN ZO DEZE ZAAK EEN GEHEEL ONVERWACHTE WENDING GEVEN?

BRUSSELMANS - MEYNEN: VRIJ NAAR SLEEN

Oplossing zie pagina 87

Typische 'Vandersteen auto' (een Ford Comet) in *De duistere diefstal* van *Pakkeman & Poulet*

in het verleden afspeelden. *Pakkeman & Poulet* stappen van het ene tijdperk naar het andere. Het verhaal speelde zich af op de Expo 58 en Morris loopt er ook rond in het eerste prentje. Het eindigt met Vandersteen die ergens aan een café zit.

Dat is in de aflevering daarvoor ...
Ah ja, de pre-Vandersteen aflevering. Hij zat op het einde van die aflevering te schetsen. Vandaar kwam het idee dat ze in de strip van Vandersteen terechtkomen. Dat was plezant, met die nagebootste rasterkleuren van de sixties Suske en Wiske ...

Hoort daar een specifiek album bij?
Die Ford Comet komt uit een *Suske en Wiske* album, maar ik weet niet meer welk. Dat madammeke in die aflevering is de dochter van Van Zwollem.

Rechts: Willy Vandersteen schetst *Pakkeman & Poulet* in *Vrolijke tijden*

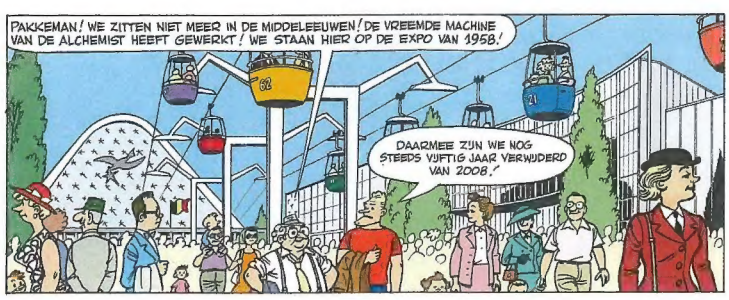
PAKKEMAN! WE ZITTEN NIET MEER IN DE MIDDELEEUWEN! DE VREEMDE MACHINE VAN DE ALCHEMIST HEEFT GEWERKT! WE STAAN HIER OP DE EXPO VAN 1958!
DAARMEE ZIJN WE NOG STEEDS VIJFTIG JAAR VERWIJDERD VAN 2008!

Onder: Morris (derde van links) als bezoeker op de Expo

EXPERIMENTEREN MET RASTERS

Welke stappen zet jij digitaal?
Alleen monteren, kleuren en retoucheren. De inkleuring van *Pakkeman & Poulet* gebeurt digitaal. Die van *De Laatste Friet* heeft Erik gekleurd. Hij had toen een computer en wilde me er altijd ook één aanpraten, maar dat interesseerde me totàal niet. Mijn eerste computer dateert van 2005. Maar dan direct wel een reuzenbak, met alles erop en eraan, professioneel. Ik was dan wel redelijk snel verkocht, vooral voor het internet: documentatie opzoeken. Ik heb niet zo heel lang geleden al mijn mappen met documentatie weggesmeten. Ik had zoals iedereen foto's per onderwerp. Toen Erik *De Laatste Friet* inkleurde, stond ik er bij. Het was wel de bedoeling om een soort *Suske & Wiske* kleur te bekomen, maar dat lukte niet met de gewone Photoshop kleuren. Er zit geel in en dat klopt niet helemaal. Je had rood, roze, bruin ... Maar ik vind het fantastisch om een oude *Suske & Wiske* of een oude cover van *Nero* in te scannen en te vergroten. Dan zit ik uren naar die punten te kijken. Een afwijking. Dat is zo ingenieus hoe die punten staan, dat is niet om het even wat, hé. Wat het zo aantrekkelijk maakt, is het feit dat veel van die punten kapot zijn, dat er vlekken inzitten, het inkteffect eigenlijk. Je kan in Photoshop een vlakke kleur omzetten naar rasters. Kinderspel, maar dat is zo proper. Je moet de vergeling en de beschadigingen erbij nemen. Ik heb echter nog iets anders gevonden ... Normaal kleur ik met Photoshop, al staan die kleuren me niet aan. Ik vind ze te perfect. Toen ik nog met verf werkte, wilde ik perfect egale vlakken. Nu dat simpel is, wil ik vlekken. Tegenwoordig fotografeer ik mijn muren. Ze zijn wit, maar uiteraard wel met een verloop, door licht

en schaduw. Geen perfect verloop, niet zoals een dégradé van Photoshop. Wanneer ik de kleurbalans en het contrast van zo'n foto digitaal bewerk, krijg ik om het even welke kleur met een grillig verloop. Daar ben ik nu mee bezig. Ik heb nog een ander plan voor wanneer ik eens tijd heb. Ik ga een aantal bladen met vlakke aquarelkleuren maken. Die dan scannen en daaruit putten om te kleuren. Dan heb je aquarel met vlekken in. Ik ben zot van vlekken.

Je hebt nog geen project om dat op toe te passen?
Mieleke Melleke Mol waarschijnlijk. Het is natuurlijk omslachtig. Photoshop is gemakkelijk: één klik en je vlak is vol. Ik heb dat idee gekregen omdat ik een grote Hergé fan ben en in die oude *Kuifjes* die met aquarel en kleurinkt gekleurd zijn, vind ik de kleuren veel rijker. Vooral de bruintinten zijn zeer levendig omdat je de componenten ziet, terwijl bruin van Photoshop plat is. Je kan dat uitvergroten tot 300%, dat blijft even plat en even perfect. Yuk!

PAKKEMAN & POULET IN ALBUM

Het blauw van de albumcover is toch een perfect egale kleur?
Het is gepikt van Franquin's *De bezoeker uit de oertijd*. Niet opzettelijk, men heeft mij erop gewezen en het klopt natuurlijk. Het gebeurde per toeval omdat ik een schijnwerper nodig had voor dat idee, en dus ook een donkere achtergrond. Dan zit je al snel met iets gelijkaardigs.

Die cover van *Zigomar* voor onze *Fenix* reeks [*Het geheim van Vulcania*] was wel bewust?
De lucht, ja. Ik heb nu weer een lucht van Hergé gepikt voor het *Kitty* album (dat in 2017 in de Fenix reeks zal verschijnen). Het laatste *Kitty* verhaal dat zich afspeelt in de woestijn. Ik had bij Patrick Vermeir, de scenarist, een woestijnverhaal besteld om het wat te laten opschieten.

***De krab met de gulden scharen*?**
Ja. Ik had die blauwe lucht al gemaakt en toen ben ik naar die cover [van *Kuifje*] gaan kijken. Dat blauw is veel straffer. Van het internet gepakt en daarnaast gelegd. Ik beken het stelen van lucht, maar vermoed dat het niet strafbaar is. En dat zand is één van mijn muren. Sommige prentjes uit *Pakkeman & Poulet* afleveringen kregen een nieuwe inkleuring voor het album, omdat we niet meer achter de oorspronkelijke stonden.

De aflevering die jullie gemaakt hebben voor de ex-libris voor 25 jaar Brabant Strip is genummerd 47. Er staan maar 44 afleveringen in het album?
Er zijn er twee gesneuveld voor het album [verschenen bij Uitgeverij Adhemar, gratis reclame door de redactie], waaronder de laatste aflevering, iets rond nieuwjaar. Er is nog één aflevering gesneuveld die zich in de oertijd afspeelde. Omdat er daar drie van waren en omdat we om een of andere reden die derde niet zo goed vonden. Ze zijn wel verschenen in *Fedra*.

In de luxeversie van het album staan die twee afleveringen ook niet?
Nee, maar daarin staan wel *De Laatste Friet* en *The Making Of*.

Dan brengen wij die twee afleveringen in *Brabant Strip Magazine* (zie volgende pagina's).

Achterkaft van het *Pakkeman & Poulet* album

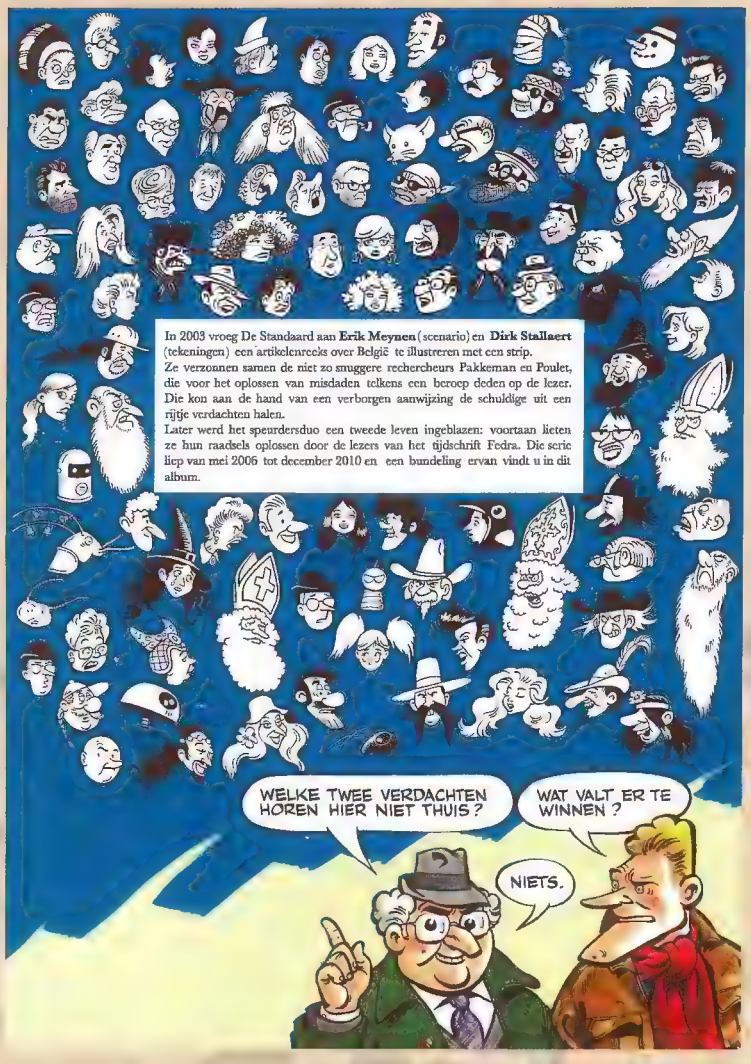
In 2003 vroeg De Standaard aan Erik Meynen (scenario) en Dirk Stallaert (tekeningen) een artikelenreeks over België te illustreren met een strip.
Ze verzonnen samen de niet zo smuggere rechercheurs Pakkeman en Poulet, die voor het oplossen van misdaden telkens een beroep deden op de lezer. Die kon aan de hand van een verborgen aanwijzing de schuldige uit een rijtje verdachten halen.
Later werd het speurdersduo een tweede leven ingeblazen: voortaan lieten ze hun raadsels oplossen door de lezers van het tijdschrift Fedra. Die serie liep van mei 2006 tot december 2010 en een bundeling ervan vindt u in dit album.
WELKE TWEE VERDACHTEN HOREN HIER NIET THUIS?
WAT VALT ER TE WINNEN?
NIETS.

PAKKEMAN & POULET

EEN PRIMITIEVE ZAAK

D. Stallaert & E. Meynen

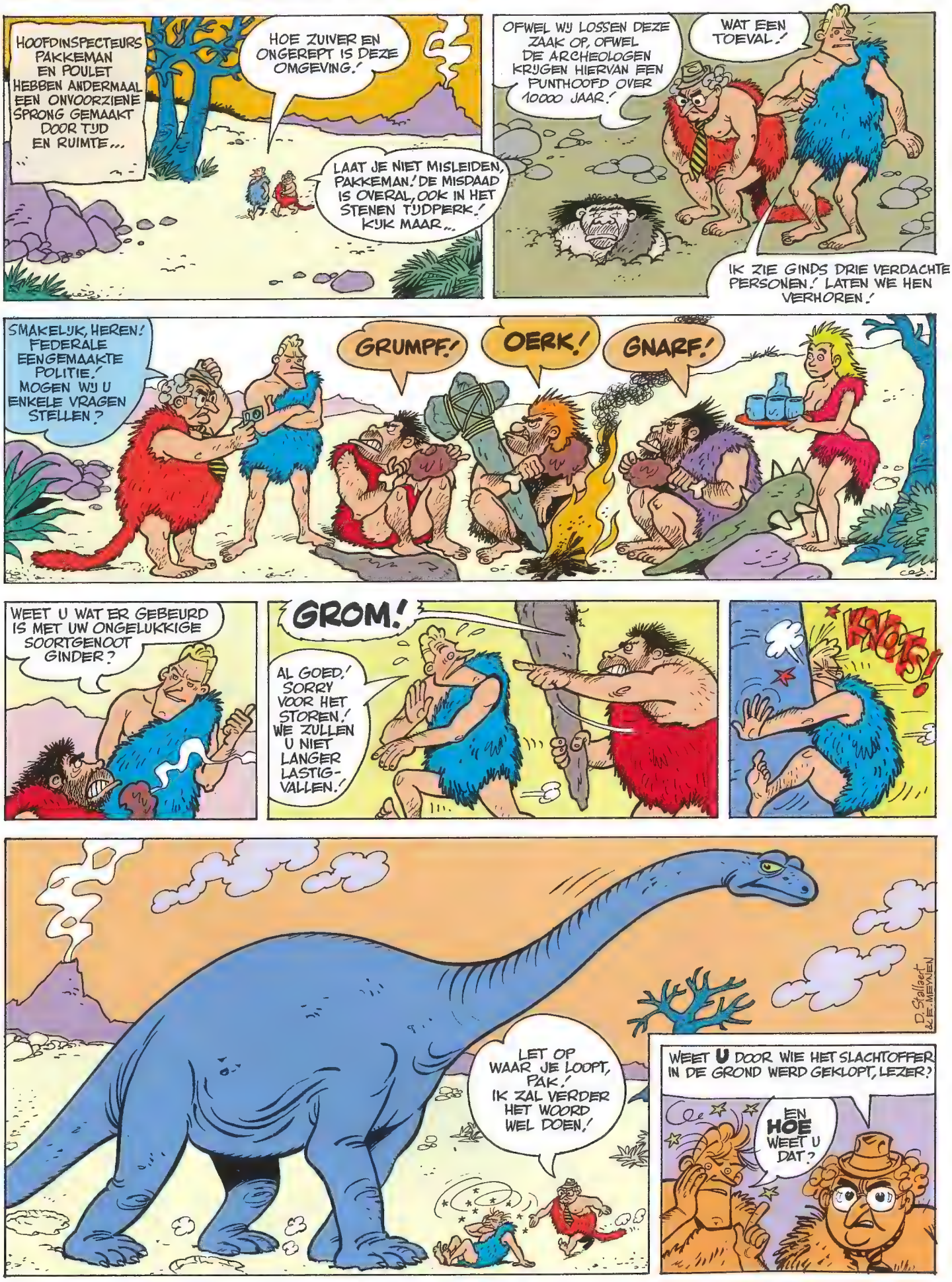
HOOFDINSPECTEURS PAKKEMAN EN POULET HEBBEN ANDERMAAL EEN ONVOORZIENE SPRONG GEMAAKT DOOR TIJD EN RUIMTE...
HOE ZUIVER EN ONGEREPT IS DEZE OMGEVING.!
LAAT JE NIET MISLEIDEN, PAKKEMAN.! DE MISDAAD IS OVERAL, OOK IN HET STENEN TIJDPERK.! KIJK MAAR...
OFWEL WIJ LOSSEN DEZE ZAAK OP, OFWEL DE ARCHEOLOGEN KRIJGEN HIERVAN EEN PUNTHOOFD OVER 10000 JAAR.!
WAT EEN TOEVAL.!
IK ZIE GINDS DRIE VERDACHTE PERSONEN.! LATEN WE HEN VERHOREN.!
SMAKELIJK, HEREN! FEDERALE EENGEMAAKTE POLITIE.! MOGEN WIJ U ENKELE VRAGEN STELLEN?
GRUMPF!
OERK!
GNARF!
WEET U WAT ER GEBEURD IS MET UW ONGELUKKIGE SOORTGENOOT GINDER?
GROM!
AL GOED.! SORRY VOOR HET STOREN.! WE ZULLEN U NIET LANGER LASTIG-VALLEN.!
KNOTS!
LET OP WAAR JE LOOPT, PAK.! IK ZAL VERDER HET WOORD WEL DOEN.!
WEET U DOOR WIE HET SLACHTOFFER IN DE GROND WERD GEKLOPT, LEZER?
EN HOE WEET U DAT?
D. Stallaert & E. Meynen

PAKKEMAN & POULET

MISDADIG NIEUWJAAR

HOOFDINSPECTEURS PAKKEMAN EN POULET VIEREN, SAMEN MET VELE ANDEREN, HET BEGIN VAN HET NIEUWE JAAR OP DE BRUSSELSE GROTE MARKT...
GELUKKIG NIEUWJAAR, POUL!
GELUKKIG NIEUWJAAR, PAK!
EN DAT WE DIT JAAR MÉÉR MISDADEN MOGEN OPLOSSEN DAN VORIG JAAR!
JA, MINDER KAN MOEILIJK.
KRAAAK!
HONDERDDUIZEND BLOEDSPATTEN EN WIJNVLEKKEN! DE EERSTE MISDAAD VAN HET NIEUWE JAAR IS EEN FEIT!
WAT EEN TOEVAL! IK GA ONMIDDELLIJK ENKELE VERDACHTE OBERS ONDERVRAGEN.

OBER 1
WAAR WAS U VIJF MINUTEN GELEDEN?
IK HEB EEN NIEUW VAT BIER AANGESLOTEN.
OBER 2
EN WAAR WAS U?
IK STOND GLAZEN TE SPOELEN.
OBER 3
EN U?
IK WAS LEGE GLAZEN AAN HET OPHALEN.

NIETS! HET JAAR IS ALWEER GOED BEGONNEN!
ZEG DAT WEL! DAAR MOETEN WE OP KLINKEN!
Police Politie
WEET U WIE DE DADER IS, LEZER?
EN HOE WEET U DAT?

Oplossingen zie pagina 87

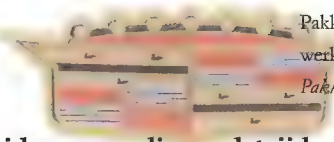

Pakkeman brengt in *Verloren op de snelweg* een ode aan Bob Dylan. Dirk Stallaert verwerkte de logo's van de gitaar (Martin) en de auto (Cadillac) in het sfeervol plaatje van *Pakkeman & Poulet*

De idee voor die wedstrijd, achteraan op het album, is dat ...
Dat is van mij. Als ik een idee heb, is er altijd enorm veel werk aan om dat uit te werken. Ik heb nooit simpele ideeën. Dat was ongelooflijk veel werk, omdat die koppen natuurlijk nooit even groot zijn in al die afleveringen.

Dus je hebt die eigenlijk allemaal opnieuw getekend?
Ik heb ze eerst opgezocht en dikwijls nageteld of ik ze allemaal had. Dan heb ik ook onze koppen ertussen gezet. Ah ja, dat was de vraag zeker ... Het probleem was al die gasten met een lange baard, die veel meer plaats innemen. Al die kopjes selecteren zonder decor mee te pikken en dan een beetje ordelijk bijeenplakken is veel werk.

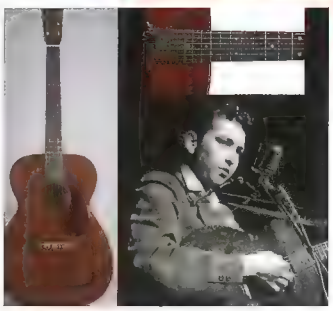

Dirk Stallaert schetste Frituur Jozef van de Gentse Vrijdagmarkt voor de *Pakkeman & Poulet* aflevering *Misdaad aan het frietkot*

DOCUMENTATIE

Voor de exclusieve 3-pagina aflevering heb je foto's gemaakt van het Gravensteen. Gebeurde dat nog?
[overloopt afleveringen van *Pakkeman & Poulet*] Ha kijk hier: de plantentuin van Meise was één van de eerste afleveringen. Daarvoor ging ik in Meise foto's maken.

Dat deed Erik niet?
Dat deed ik zelf. Erik had het scenario gemaakt met een vleesetende plant. Dus ik naar Meise, maar daar was geen vleesetende plant. (luide lach) Die heb ik moeten verzinnen. Voor de aflevering in het park van Brussel nam ik foto's van het internet. In het Stripmuseum heb ik ook foto's gemaakt. In de gevangenis ben ik niet geraakt.

Je mocht niet binnen?
Ik mocht wel binnen maar ik mocht er niet meer uit. Het meeste is uit het geheugen getekend. Ha nee, ik ben ook naar het Noordstation in Brussel gegaan. Amai, ik heb nog veel foto's gemaakt. Het meeste is gewoon internet, fantastische bron van documentatie. Dat is het frietkot van de Vrijdagmarkt in Gent, frietkot Jozef. Ik ben zelfs schetsen en een paar foto's gaan maken. Ik ben een gitarist en als je de gitaar in aflevering 29 met een loep bekijkt, staat het merk erop. Op de originelen staat

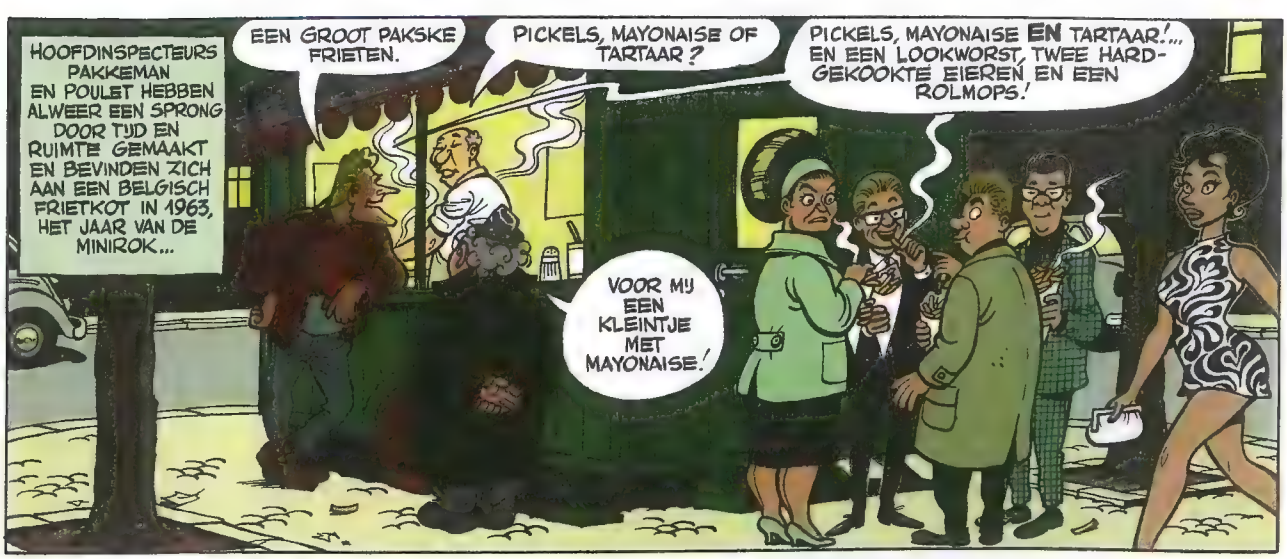
HOOFDINSPECTEURS PAKKEMAN EN POULET HEBBEN ALWEER EEN SPRONG DOOR TIJD EN RUIMTE GEMAAKT EN BEVINDEN ZICH AAN EEN BELGISCH FRIETKOT IN 1963, HET JAAR VAN DE MINIROK...
EEN GROOT PAKSKE FRIETEN.
PICKELS, MAYONAISE OF TARTAAR?
PICKELS, MAYONAISE EN TARTAAR!... EN EEN LOOKWORST, TWEE HARDGEKOOKTE EIEREN EN EEN ROLMOPS!
VOOR MIJ EEN KLEINTJE MET MAYONAISE!

het niet, enkel op de digitale inkleuring, waar ik het logo ingeplakt en in het juiste perspectief getrokken heb. Het is zodanig klein dat het niet leesbaar is op de afdruk. Het gaat om een Martin (voluit C.F. Martin & Co) gitaar, type 00-17 van een goed jaar. Het was, voor de 'petite histoire', de allereerste akoestische gitaar van Bob Dylan.

ONTWERPEN

Het ontwerp van een vrouw op een pot waterverf is duidelijk correspondentie met Erik en gaat over het feit dat het verfpot-idee moeilijk vertaalbaar is naar het Frans. Was dat voor een aflevering die nooit verschenen is?

Die tekening zegt mij wel iets, staat er geen datum bij? Wacht eens, in een van de eerste afleveringen die zich afspeelt in het park van Brussel komt zo'n personage voor. Waarschijnlijk was het oorspronkelijk idee een vervalst schilderij. Kan het zijn dat *Femme en peinture à l'eau* een bestaand schilderij is? Daarna is dat dan *Le déjeuner sur l'herbe* [van Edouard Manet] geworden. Poulet had in die aflevering een pet. Ik vind dat nog altijd beter omdat een hoedje echt een cliché is. Ik ben er niet zo voor te vinden om het cliché altijd opnieuw te gebruiken. Een politie-inspecteur heeft altijd een regenjas en een hoedje.

ERIK, IK ZIE HET NIET VOOR MIJ, ZO'N MADAM DIE IN EEN POT VERF ZIT. ERIN ZITTEN ZOU VOLGENS MIJ Ø HET SCHETSJE HELEMAAL ONDERAAN OPLEVEREN. TWEEDE PROBLEEM: 'VROUW IN WATERVERF' IS ALS GRAP ONVERTAALBAAR, VREES IK. 'FEMME EN PEINTURE À L'EAU' HEEFT NIET DE DUBBELE BETEKENIS VAN DE NEDERLANDSE VERSIE. (= FEMME DANS DE LA PEINTURE À L'EAU)

WAT VIND JE VAN HET IDEE VAN EEN GOEDKOOP MODEL? (MISSCHIEN RIJMT DAT NIET MET HET FEIT DAT HET SCHILDERIJ NAGEMAAKT WERD EN DUS KOSTBAAR IS? IDEMDITO VOOR DE SCHILDER/ARMOEZAAIER?)

Vrouw op een pot waterverf

In *De Laatste Friet* had hij al een hoedje, maar in de hoofdingen tot aflevering 14 had hij een pet.

Waarschijnlijk was het oorspronkelijk een hoedje en heb ik er een pet van gemaakt. Het is altijd mijn bedoeling om er echte personages van te maken. Een regenjas en een hoedje, dat is Maigret. Waarschijnlijk heeft Simenon dat ergens van iemand gehaald die bestond. Ik ken geen rechercheurs persoonlijk, maar ik denk niet dat er een rondloopt met een regenjas en een hoed. Dat bestaat gewoon niet. Je kan zeggen dat dat grappig is, dat het een citaat is maar de grens tussen citaat en plagiaat is flinterdun. Daar moet je mee opletten.

ÉÉNGEMAAKTE POLITIE! WAT IS ER GEBEURD?
WIJ WAREN VERDIEPT IN EEN SPELLETJE STRIPPOKER. MIJN VRIENDIN HAD HAAR KLEDINGSTUKKEN IN HET GRAS GELEGD EN NU ZIJN ZE GESTOLEN.
EEN EXCLUSIEVE JURK MET BIJHORENDE LINGERIE VAN DE BEKENDE ONTWERPSTER VIRGINIE D'O.!

PAKKEMAN & POULET 3.0?

Pakkeman & Poulet zijn de stripfiguren die me het nauwst aan het hart liggen. Van alle personages die ik getekend heb, leven zij echt, omdat ik ze zelf volledig heb ontworpen. Andere figuren zoals *Mieleke Melleke Mol* zijn niet echt 'mijn' figuren. Bij *Pakkeman & Poulet* heb ik wel dat gevoel.

Verwijzing naar *Le déjeuner sur l'herbe* van Edouard Manet

Schets voor de *Kapoentjes* aflevering van *Pakkeman & Poulet*

Dat doet hopen op verderzetting van die reeks of iets dat in dezelfde lijn ligt.
Goesting genoeg maar ik maak vier albums per jaar [van *Mieleke Melleke Mol*]. Het zijn maar dertig pagina's per album maar dat is veel. Ik word al een dagje ouder. Ik heb gewoon geen tijd. Als Erik zou stoppen met zijn politieke strip en ik met *Mieleke Melleke Mol*, dan was het opgelost. Maar ja, een mens moet eten. Het probleem is ook dat we een ander format moeten zoeken, omdat het echt wel op is op den duur. Het is eigenlijk altijd hetzelfde, het enige dat verandert is de context.

Dirk Stallaert leefde zich ook uit in de hoofdingen van *Pakkeman & Poulet*. Let op de details

Je kan misschien wel naar langere verhaaltjes gaan?
Ik had dat wel gewild.

Die drie pagina's die jullie voor ons gemaakt hebben zijn zeer geslaagd.
Dat is ook nog kort. Ik zou zoiets van zes pagina's maken. Waar kan je daar nog mee terecht? In de tijd was er *Robbedoes* en *Kuifje* die regelmatig korte verhalen publiceerden. Meestal als proefbank voor beginnende tekenaars. Er is al sprake van geweest van een nieuwe reeks afleveringen. Erik heeft het idee geopperd om in een

zomerbijlage van *Het Laatste Nieuws Pakkeman & Poulet* weer op te rakelen. Maar om de een of andere reden is dat niet doorgegaan. Waarschijnlijk omdat ik geen tijd had.

Erik is de man met de contacten?
Ik heb geen contacten, hij heeft veel contacten, hij kent iedereen. Ik ben daar slecht in, dus laat ik hem dat allemaal doen. Maar de afzetmogelijkheden zijn zodanig beperkt dat er weinig kans is dat *Pakkeman & Poulet* terug komen.

Dus *BSM* heeft de twijfelachtige eer om de allerlaatste aflevering van het duo te publiceren.
Ik hoop van niet.

Wij hopen dat samen met jou...

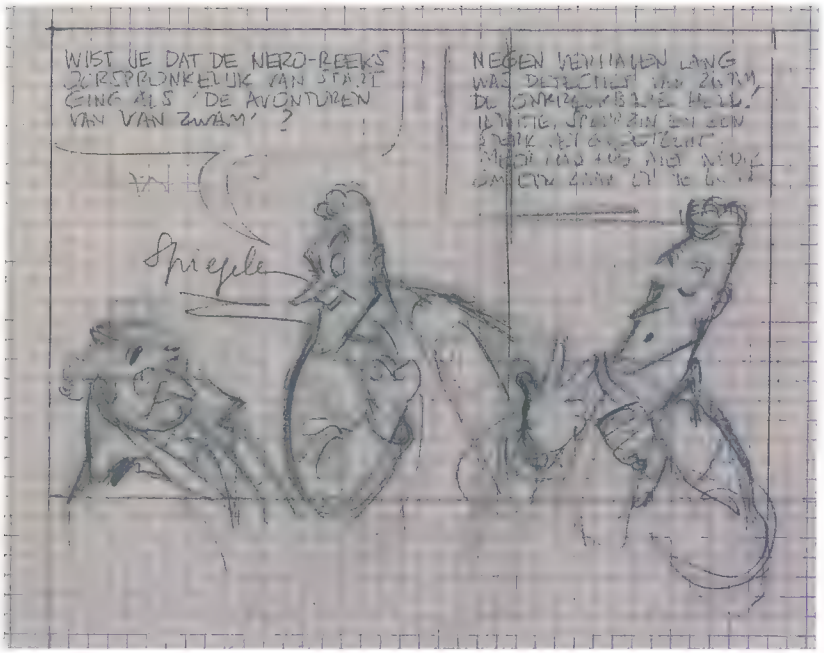

Schets voor *Speurneuzen in het Gravensteen*

Pakkeman & Trouveur

16 stroken in *België Blootgelegd* (gratis bijlage bij *De Standaard*) van 8/2/2002 t/m 28/2/2002;
Bundeling van *De Standaard* bijlagen in boekvorm bij uitgeverij Van Halewyck, 2003;
De 16 stroken werden opgenomen in de hardcover en luxeversie van het *Pakkeman & Poulet* album, Uitgeverij Adhemar,2013.

Pakkeman & Poulet

46 afleveringen van telkens 1 pagina in *Fedra* – Het tijdschrift van de federale ambtenaren/Le magazine du fonctionnaire van mei 2006 t/m december 2010;
44 van de 46 afleveringen werden in 2013 gebundeld door Uitgeverij Adhemar (afleveringen 23, *Een primitieve zaak,* en 46, *Misdadig nieuwjaar,* werden niet opgenomen); het album verscheen in vijf versies: de 4 hieronder van links naar rechts afgebeelde versies - afgekeurde softcover, softcover, hardcover, luxe-versie met originele plaat - en een luxe-versie met onbedrukte cover waarop Dirk Stallaert een originele tekening maakte.
Ex-libris ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Brabant Strip: een *Kapoentjes* aflevering voor de leden van Brabant Strip, bijlage bij *BSM 206.*
Speurneuzen in het Gravensteen: een Van Zwam aflevering op 3 pagina's en een bijhorende cover voor *Brabant Strip Magazine* 209 (2016), dat u nu in de hand houdt.

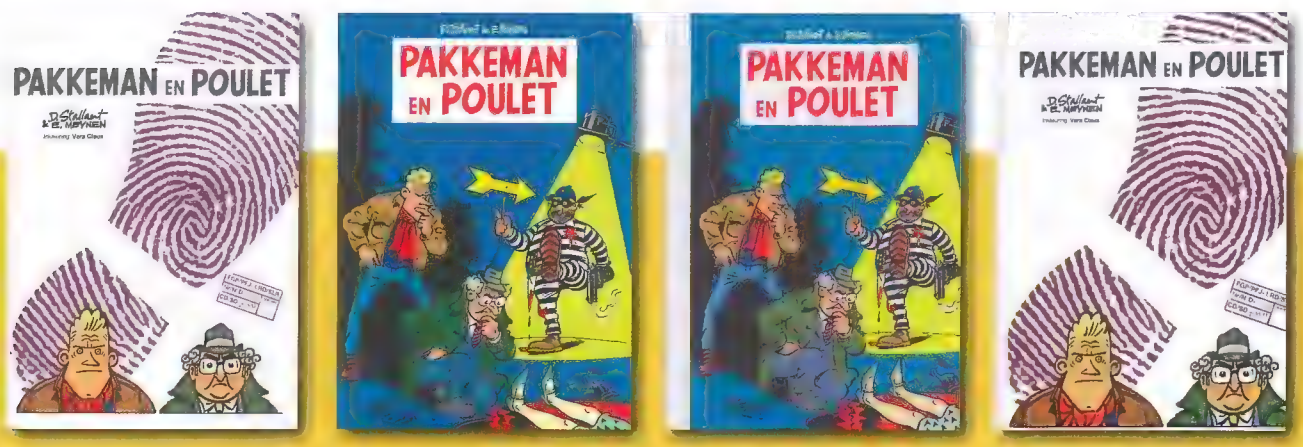

Speurneuzen in het Gravensteen

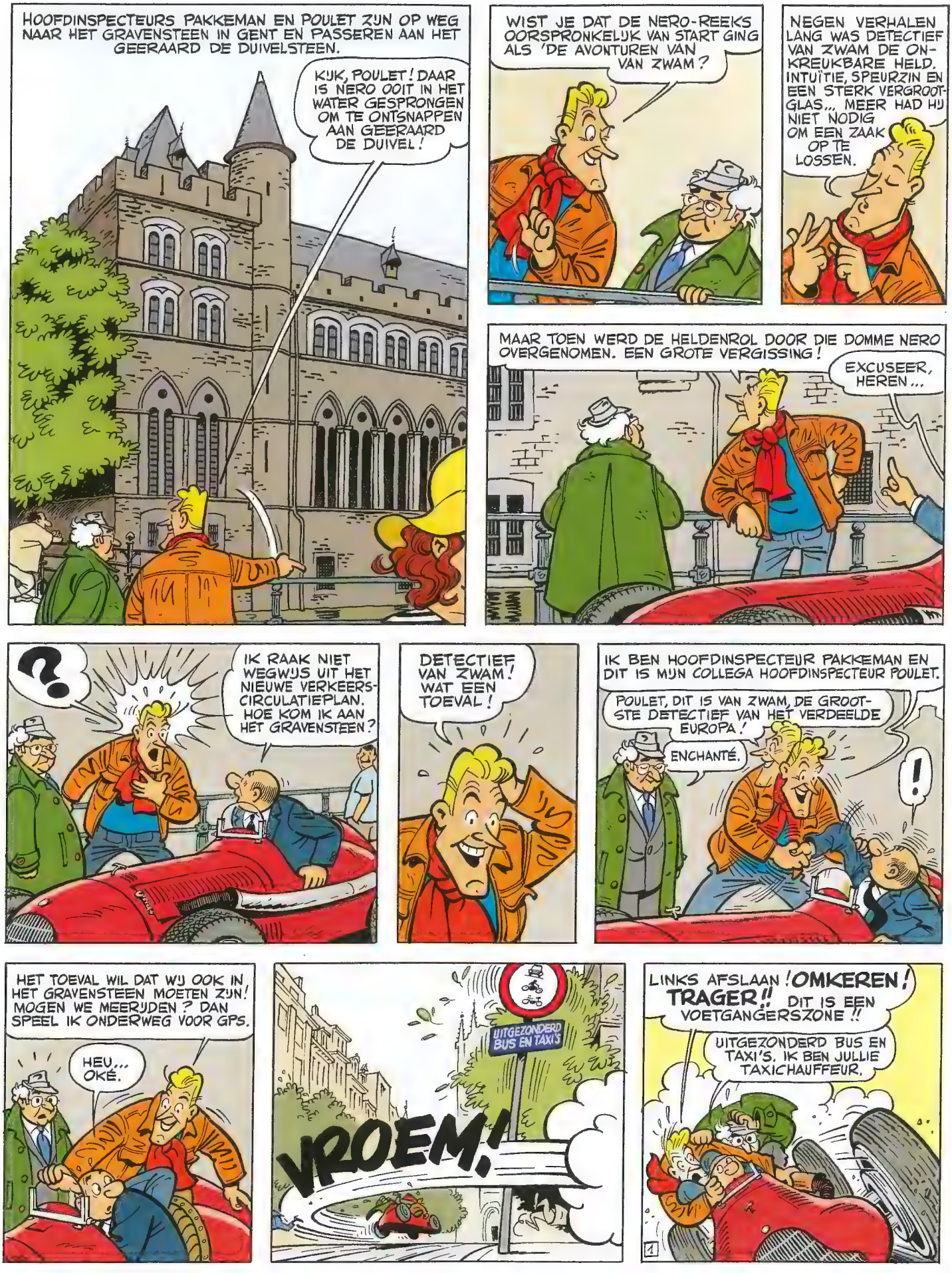
HOOFDINSPECTEURS PAKKEMAN EN POULET ZIJN OP WEG NAAR HET GRAVENSTEEN IN GENT EN PASSEREN AAN HET GEERAARD DE DUIVELSTEEN.
KIJK, POULET! DAAR IS NERO OOIT IN HET WATER GESPRONGEN OM TE ONTSNAPPEN AAN GEERAARD DE DUIVEL!
WIST JE DAT DE NERO-REEKS OORSPRONKELIJK VAN START GING ALS 'DE AVONTUREN VAN VAN ZWAM?
NEGEN VERHALEN LANG WAS DETECTIEF VAN ZWAM DE ONKREUKBARE HELD. INTUÏTIE, SPEURZIN EN EEN STERK VERGROOTGLAS... MEER HAD HIJ NIET NODIG OM EEN ZAAK OP TE LOSSEN.
MAAR TOEN WERD DE HELDENROL DOOR DIE DOMME NERO OVERGENOMEN. EEN GROTE VERGISSING!
EXCUSEER, HEREN...
IK RAAK NIET WEGWIJS UIT HET NIEUWE VERKEERS-CIRCULATIEPLAN. HOE KOM IK AAN HET GRAVENSTEEN?
DETECTIEF VAN ZWAM! WAT EEN TOEVAL!
IK BEN HOOFDINSPECTEUR PAKKEMAN EN DIT IS MIJN COLLEGA HOOFDINSPECTEUR POULET.
POULET, DIT IS VAN ZWAM, DE GROOTSTE DETECTIEF VAN HET VERDEELDE EUROPA!
ENCHANTÉ.
HET TOEVAL WIL DAT WIJ OOK IN HET GRAVENSTEEN MOETEN ZIJN! MOGEN WE MEERIJDEN? DAN SPEEL IK ONDERWEG VOOR GPS.
HEU... OKÉ.
UITGEZONDERD BUS EN TAXI'S
VROEM!
LINKS AFSLAAN! OMKEREN! TRAGER!! DIT IS EEN VOETGANGERSZONE!!
UITGEZONDERD BUS EN TAXI'S. IK BEN JULLIE TAXICHAUFFEUR.

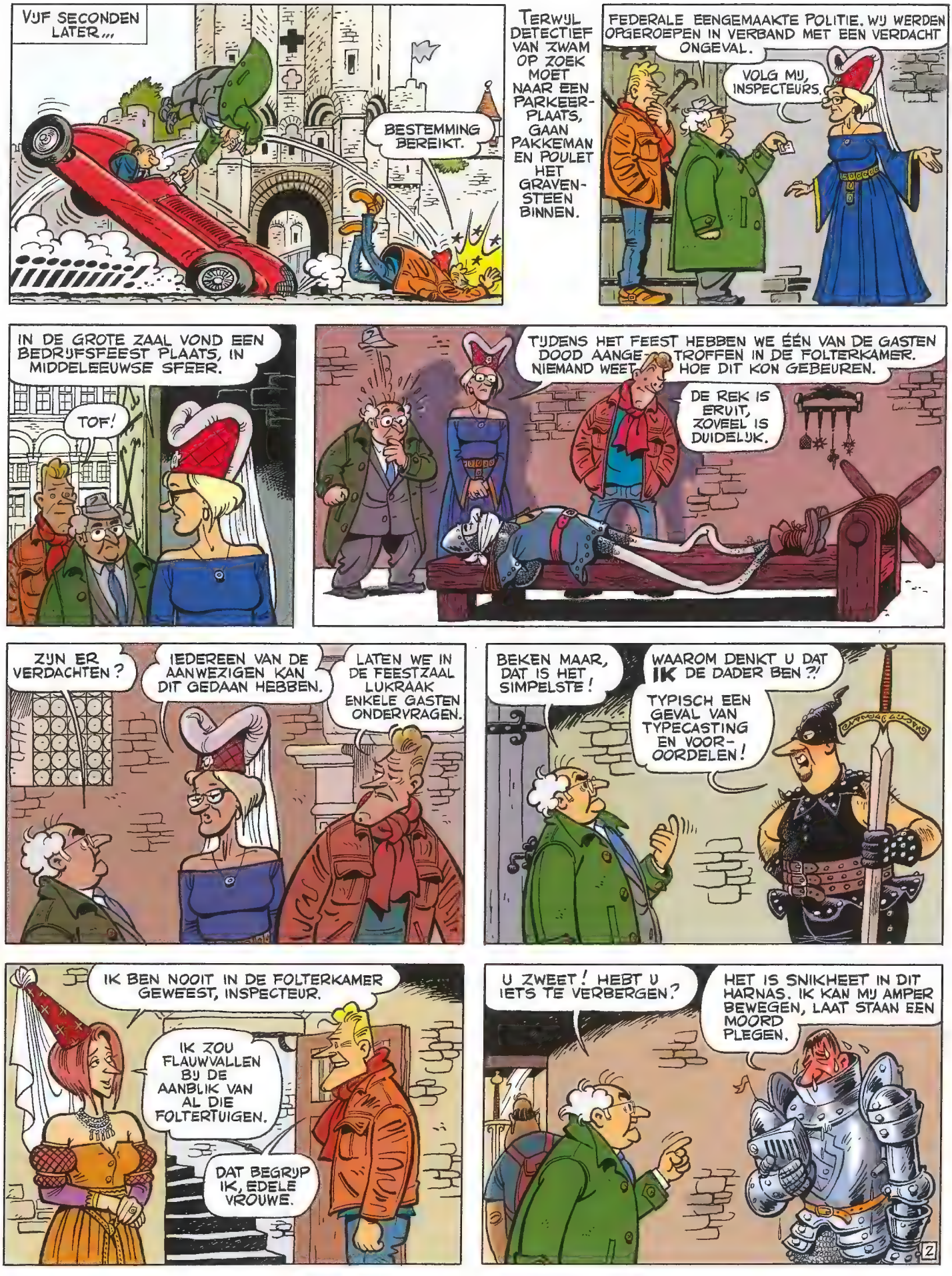
VIJF SECONDEN LATER...
BESTEMMING BEREIKT.
TERWIJL DETECTIEF VAN ZWAM OP ZOEK MOET NAAR EEN PARKEER-PLAATS, GAAN PAKKEMAN EN POULET HET GRAVEN-STEEN BINNEN.
FEDERALE EENGEMAAKTE POLITIE. WIJ WERDEN OPGEROEPEN IN VERBAND MET EEN VERDACHT ONGEVAL.
VOLG MIJ, INSPECTEURS.
IN DE GROTE ZAAL VOND EEN BEDRIJFSFEEST PLAATS, IN MIDDELEEUWSE SFEER.
TOF!
TIJDENS HET FEEST HEBBEN WE ÉÉN VAN DE GASTEN DOOD AANGE- TROFFEN IN DE FOLTERKAMER. NIEMAND WEET HOE DIT KON GEBEUREN.
DE REK IS ERUIT, ZOVEEL IS DUIDELIJK.
ZIJN ER VERDACHTEN?
IEDEREEN VAN DE AANWEZIGEN KAN DIT GEDAAN HEBBEN.
LATEN WE IN DE FEESTZAAL LUKRAAK ENKELE GASTEN ONDERVRAGEN.
BEKEN MAAR, DAT IS HET SIMPELSTE!
WAAROM DENKT U DAT IK DE DADER BEN?!
TYPISCH EEN GEVAL VAN TYPECASTING EN VOOR-OORDELEN!
IK BEN NOOIT IN DE FOLTERKAMER GEWEEST, INSPECTEUR.
IK ZOU FLAUWVALLEN BIJ DE AANBLIK VAN AL DIE FOLTERTUIGEN.
DAT BEGRIJP IK, EDELE VROUWE.
U ZWEET! HEBT U IETS TE VERBERGEN?
HET IS SNIKHEET IN DIT HARNAS. IK KAN MIJ AMPER BEWEGEN, LAAT STAAN EEN MOORD PLEGEN.
2

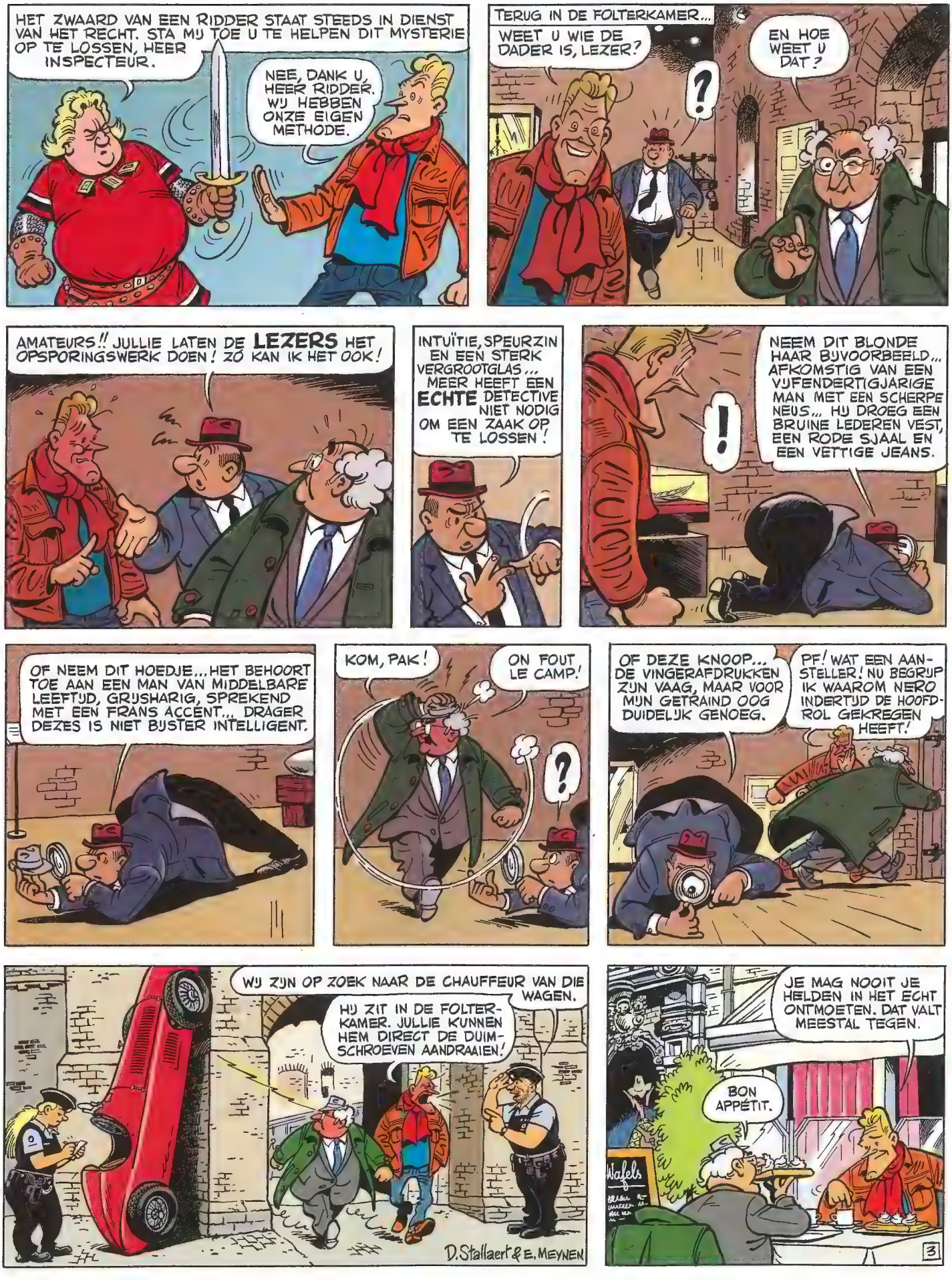
HET ZWAARD VAN EEN RIDDER STAAT STEEDS IN DIENST VAN HET RECHT. STA MIJ TOE U TE HELPEN DIT MYSTERIE OP TE LOSSEN, HEER INSPECTEUR.
NEE, DANK U, HEER RIDDER. WIJ HEBBEN ONZE EIGEN METHODE.
TERUG IN DE FOLTERKAMER...
WEET U WIE DE DADER IS, LEZER?
?
EN HOE WEET U DAT?
AMATEURS!! JULLIE LATEN DE LEZERS HET OPSPORINGSWERK DOEN! ZÓ KAN IK HET OOK!
INTUÏTIE, SPEURZIN EN EEN STERK VERGROOTGLAS... MEER HEEFT EEN ECHTE DETECTIVE NIET NODIG OM EEN ZAAK OP TE LOSSEN!
!
NEEM DIT BLONDE HAAR BIJVOORBEELD... AFKOMSTIG VAN EEN VIJFENDERTIGJARIGE MAN MET EEN SCHERPE NEUS... HIJ DROEG EEN BRUINE LEDEREN VEST, EEN RODE SJAAL EN EEN VETTIGE JEANS.
OF NEEM DIT HOEDJE... HET BEHOORT TOE AAN EEN MAN VAN MIDDELBARE LEEFTIJD, GRIJSHARIG, SPREKEND MET EEN FRANS ACCENT... DRAGER DEZES IS NIET BIJSTER INTELLIGENT.
KOM, PAK!
ON FOUT LE CAMP!
?
OF DEZE KNOOP... DE VINGERAFDRUKKEN ZIJN VAAG, MAAR VOOR MIJN GETRAIND OOG DUIDELIJK GENOEG.
PF! WAT EEN AANSTELLER! NU BEGRIJP IK WAAROM NERO INDERTIJD DE HOOFDROL GEKREGEN HEEFT!
WIJ ZIJN OP ZOEK NAAR DE CHAUFFEUR VAN DIE WAGEN.
HIJ ZIT IN DE FOLTERKAMER. JULLIE KUNNEN HEM DIRECT DE DUIMSCHROEVEN AANDRAAIEN!
D.Stallaert & E.Meynen
JE MAG NOOIT JE HELDEN IN HET ECHT ONTMOETEN. DAT VALT MEESTAL TEGEN.
BON APPÉTIT.
Wafels
3

Oplossing zie pagina 87

HOOFDINSPECTEURS MAKEMAN EN POULET ZIJN OP WEG NAAR HET GRAVENSTEEN IN CENT EN PASSEREN AAN HET GEESTHAAND DE DUIVELSTEEN...
KIJK, POULET, DÁÁR IS NERO OOIT IN HET WATER GESPRONGEN OM DE ONTMAPPEN AAN GEESTHAAND DE DUIVEL.

Enkele van de schetsen die Dirk Stallaert maakte als voorbereidend werk voor *Speurneuzen in het Gravensteen*

Verleden, heden en toekomst van bestseller *Largo Winch*

Deel 1: Terugblik op 25 jaar *Largo Winch* met tekenaar Philippe Francq

In 2015 vierde de bestseller *Largo Winch* nog zijn zilveren jubileum. Brabant Strip had toen een unieke babbel met scenarist Jean Van Hamme (zie *BSM* 206). We konden uit dit gesprek afleiden dat hij – na eerder te zijn gestopt als schrijver van *Thorgal* en *XIII* – ook niet lang meer zou doorgaan met *Largo Winch*. En ons vermoeden werd bevestigd toen in november 2015 het officiële bericht volgde dat *Largo Winch* een nieuwe scenarist zou krijgen in de persoon van Eric Giacometti. In 2015 wilde tekenaar Philippe Francq ons liever niet te woord staan. Hij wilde de hele heisa wat laten bezinken. Maar in juni van dit jaar trokken we dan toch naar Parijs waar we een uitgebreide babbel hadden met zowel de tekenaar, als de nieuwbakken scenarist.

door Tom Vermeeren et Gert Bussens

Wat zijn voor jou de sleutelmomenten uit de voorbije 25 jaar tekenen aan *Largo Winch*?
Oh, dat is een moeilijke vraag. Als je sleutelalbums bedoelt, dan kies ik voor het vierde album *Business Blues*. Toen vond ik dat ik de echte feeling begon te krijgen voor het hele universum van Largo. De gebouwen, de auto's, de kledij ... Daarenboven begon ik vanaf dat album ook anders te werken: ik stopte met Rotring en schakelde over op het gebruik van penselen. Dat zorgde voor meer levendigheid en meer volume in mijn tekeningen. Voor mij een echte openbaring!

Is dat album ook je absolute favoriet?
Het tweeluik dat zich afspeelt in Venetië vind ik heel sterk. Toen ik daar was, nam ik zoals gewoonlijk veel foto's. Als die foto's nadien je ideeën veranderen en je in een andere, onverwachte richting duwen, dan vind ik dat sowieso een verrijking. Ik hecht veel belang aan de zoektocht naar de juiste documentatie en dan bij voorkeur door zelf op de plaats van de actie langs te gaan. Voor het tweeluik dat zich in Birma afspeelt (*De Burcht van Makiling* en *Het uur van de tijger*) heb ik me gewoon gebaseerd op boeken en bestaand fotomateriaal. Ik weet dat het er helemaal anders zou uitzien, indien ik zelf naar Birma was geweest om mij te documenteren. Ik vind dat tweeluik dan ook een van de mindere uit de hele reeks. Dat is zeker geen toeval. Een lievelingsalbum kiezen is echt niet makkelijk. Zo moest ik vorige week een soortgelijke keuze maken. Ik ga immers samen met een Belgische delegatie op missie naar Japan in oktober 2016. Koning Filip zal er trouwens ook bij zijn. Er werd mij gevraagd om twee albums voor te stellen om naar het Japans te laten vertalen. We zijn er nog altijd niet uit welk tweeluik het uit-

Postzegel van *Largo Winch* (© bpost)

eindelijk zal worden. Ik zal er onder meer een ontmoeting hebben met de beroemde mangaka Naoki Urasawa (bekend van de mangareeks *20th Century Boys*).

Duurt het lang om in de juiste sfeer van een album te komen?
Bij de scenario's van Jean Van Hamme visualiseerde ik altijd eerst het verhaal. Pas door foto's te nemen en me in het verhaal te verdiepen, krijgt de opbouw van het verhaal in mijn hoofd zijn definitieve vorm. De scenario's van Van Hamme brengen je onmiddellijk in de sfeer. Je wordt erin ondergedompeld, alsof het een film is. Toch is het pas bij het eigenlijke schetsen dat het verhaal zijn definitieve vorm krijgt.

Kruip je nog elke dag met plezier achter je tekentafel?
Absoluut. (korte stilte) Vorige week was ik op reis in Griekenland. Het duurde best lang voor ik mijn hoofd kon leegmaken. Je zit als tekenaar toch dagelijks in een routine. Als die plots wegvalt, is dat niet evident. Ik sta elke dag op rond acht uur. Dan doe ik een uurtje niets behalve veel koffie drinken (luide lach). Daarna trek ik me terug in mijn werkplek. Ik werk elke dag door tot rond middernacht. Wanneer de deadline nadert, kan dat soms zelfs nog twee uur langer zijn.

Kan je al iets meer verklappen over het volgende album?
De titel kan ik al kwijt! Maar dat is niet voldoende zeker? (lacht) Het volgende album zal in het Frans *L'étoile du matin* heten. Ik weet niet hoe Erwin Cavens van *BOOM!* dat zal vertalen naar het Nederlands. Hij dacht eerst aan *Morgenster,* maar dat idee liet hij snel vallen, omdat een 'morgenster' in het Nederlands ook de betekenis draagt van een middeleeuws wapen met pinnen, vaak verward met de zogenaamde goedendag. Ik weet echter niet hoe ze die titel dan wel zullen vertalen. De titel voor het 22e album is ook al bekend. In het Frans zal het *Les voies écarlates* (letterlijke vertaling: *De bloedrode wegen*) heten. Ik heb momenteel negen pagina's getekend. Het volgende album zal pas in november 2017 in de winkelrekken liggen. Dus ik heb nog wel even tijd.

Angst voor het witte blad, heb jij daar soms last van?
Vroeger als kind had ik dat wel. Toen ik nog in het vaak druilerige België woonde, zat ik tijdens het weekend vaak urenlang boven een wit blad gebogen. Ik wist vaak niet wat ik moest tekenen. Geen inspiratie. Dat heb ik de voorbije tientallen jaren nooit meer. Ik krijg een scenario en ik kan eraan beginnen. Waar ik wel bevreesd voor ben, is dat ik in herhaling zal vallen. Ik teken niet graag scènes of situaties die ik al eerder heb getekend. Daarom is het voor mij veel makkelijker om actiescènes als achtervolgingen of ontploffende vliegtuigen te tekenen dan bijvoorbeeld mensen die pagina's lang met elkaar praten rond een tafel. Het is verdomd moeilijk om pratende personages keer op keer creatief en aantrekkelijk in beeld te brengen. Ik heb dat vooral de laatste keer ondervonden bij het album *Rode Woede*. Ik moest best veel dialogen tekenen. Ik voegde dan zelf maar het ideetje toe om een haaienbassin te voorzien in het decor. Dat maakt het vooral voor de lezer een stuk aantrekkelijker maar ook voor mij bood dat meer creatieve mogelijkheden.
Al vermoed ik dat veel lezers zaten te wachten tot het bassin zou barsten en er een spectaculaire actiescène zou volgen. Niet dus, want dat stond niet in het scenario (knipoog).

"Ik voel geen angst voor het witte blad, maar ben wel bang dat ik in herhaling zou vallen"

Vanwaar komt je passie voor gedetailleerde tekeningen?
Ik vermoed dat de oorsprong te vinden is in mijn passie voor het werk van Hergé en Jacobs. Ik heb alle

Philippe Francq: "Het is verdomd moeilijk om pratende personages keer op keer creatief en aantrekkelijk in beeld te brengen"

albums van *Kuifje* verslonden als kind. Nadien heb ik ook de klassiekers van *Blake en Mortimer* vaak herlezen. Ik heb hun oog voor detail altijd bewonderd. Als ik zelf nieuwe strips doorblader, betrap ik er mezelf op dat ik vooral daarop let. Ik heb Hergé nooit ontmoet, maar hem wel eens zien passeren op de tekenacademie van Saint-Luc, toen zijn vriend Zhang in België op bezoek was in 1981.

Heb je architecten geraadpleegd bij het ontwerp van de nieuwe Winch Tower in 2014?
Toen ik voor het eerste album de Winch Tower moest ontwerpen, was in het scenario voorzien dat die op een vrij onbekend plekje in New York moest staan. Ik vond de toren niet indrukwekkend, niet hoog genoeg. Die was dan ook gebouwd op initiatief van Nerio Winch, hé. Daar had Largo niets mee te maken gehad. Daarom had ik al meermaals aan Jean Van Hamme gesuggereerd dat hij in een album een nieuw optrekje moest laten opduiken. Een werkplek die beter bij de persoonlijkheid van Largo zou passen. Ik heb hem zelf Chicago voorgesteld als nieuwe locatie. Toen ik van Jean die kans kreeg in album 19 *Crossfire*, begon ik het ontwerp te schetsen. Ik stootte op een schets van de beroemde Franse architect Hervé Tordjman. Hij ontwierp wel deze hoge toren maar hij werd nooit effectief gebouwd. Tordjman bleek zelf een grote fan van *Largo Winch*. Hij vond het een zalig idee dat zijn project dan toch een realisatie kreeg in stripvorm. Mijn zoon, die professioneel designer is, heeft me geholpen door de schetsen om te zetten in een 3D-model. Zo kan ik de nieuwe Winch Tower vanuit alle hoeken en standpunten tekenen.

De Maltese Falcon uit het album *De drie ogen van de bewakers van de Tao* is ook zo'n unieke creatie. Hoe heb je jouw versie van dit schip ontwikkeld?
Ik was oorspronkelijk van plan om een typische Chinese jonk te tekenen. Maar die zie je niet vaak meer in Hong Kong. Trouwens, een jonk laten opduiken in een strip is al prima in beeld gebracht door Frank Le Gall in zijn reeks *Theodoor Cleysters*. Daarenboven wilde ik vooral het moderne kantje van China tonen, dat van de jonge Tsai Lee. Het paleis van zijn vader stelt het oude China voor. De boot moest dus hypermodern en luxueus over komen. Het idee om mij te baseren op de Maltese Falcon is heel toevallig ontstaan. Toen ik op

Tekening van de Winch Tower (links) in Chicago en een simulatie van de nooit gebouwde Winch Tower in Londen. Beide ontwerpen zijn van de architect Hervé Tordjman

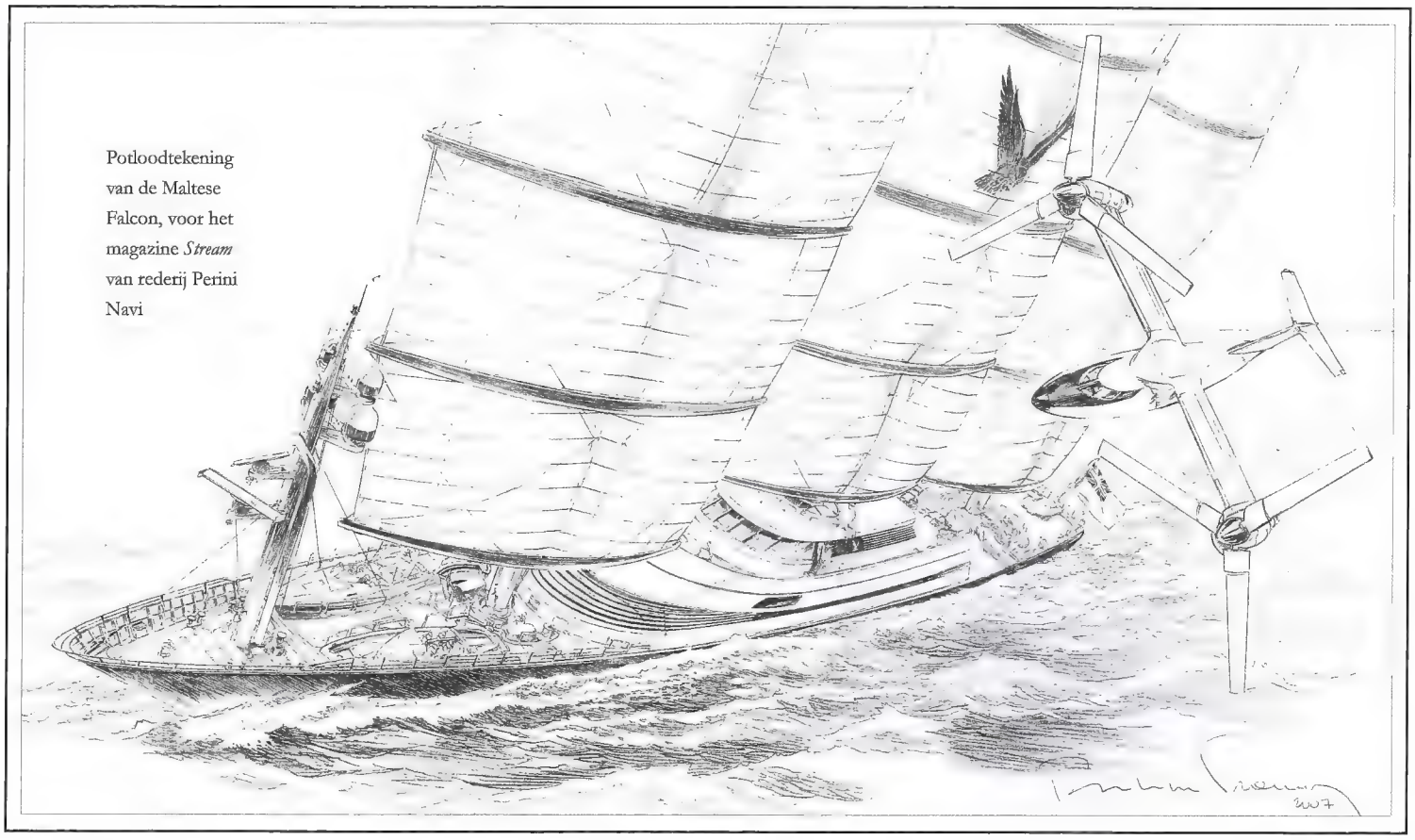

Potloodtekening van de Maltese Falcon, voor het magazine *Stream* van rederij Perini Navi

vakantie was in Saint-Tropez lag die daar aangemeerd. Ik had nog niet echt van het jacht gehoord, moet ik toegeven. Ik was onmiddellijk onder de indruk toen ik het superzeilschip voor het eerst zag. Ik nam heel veel foto's die ik nadien heb kunnen gebruiken in het vijftiende album. Ik nam contact op met de kapitein van de Maltese Falcon en zo leerden we elkaar kennen. In de verschillende kajuiten hangen nu tekeningen van *Largo Winch*. Leuk toch hoe toevallige ontmoetingen tot blijvende resultaten leiden.

Publiciteit voor een brilmontuur

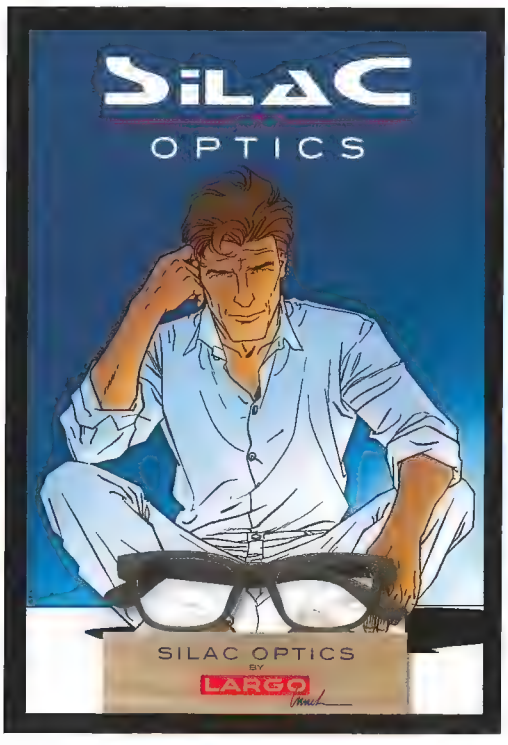

***Largo Winch* werd al meermaals gebruikt om producten aan te prijzen. Zijn er bepaalde zaken waaraan je het personage van Largo nooit wil linken?**
Niet meteen. Het personage van Largo behoort zowel aan Jean Van Hamme als aan mij toe. Hij heeft de rechten op *Largo Winch* niet uit handen gegeven, in tegenstelling tot die van een van zijn andere topreeksen als *Thorgal*. We moeten uiteraard wel achter het project staan. Ik heb in het verleden graag meegewerkt aan de campagnes van Toyota en Christian Dior. Recent wordt Largo ook gebruikt voor een type leesbril. Toch komen er steeds minder aanvragen binnen de laatste tijd. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de crisis. Het is te duur geworden om stripfiguren in promo-campagnes te gebruiken, denk ik.

Ooit last gehad van censuur de voorbije 25 jaar?
Niet echt. Eén keer heb ik een sigaar moeten wegwerken voor de cover van het twaalfde album *Shadow*. Dat had vooral met de voorpublicatie te maken. De cover werd toen paginagroot aangekondigd in *Métro Parisien*. De uitgever van dit blad eiste dat de sigaar zou verdwijnen. Jean

Van Hamme en ik hebben dan maar toegegeven. Niet onder druk van anti-tabaksorganisaties of zo. Gewoon om die voorpublicatie niet in gevaar te brengen. Voor de rest moet ik toegeven dat we niet veel last hebben gehad van censuur. In strips is dat sowieso veel minder een probleem dan in de filmindustrie.

We moeten het zeker ook over de inkleuring hebben. Daar is toch heel veel in veranderd de voorbije decennia?
Dat klopt. Ik hecht zelf heel veel belang aan een goede inkleuring. De drie eerste albums heb ik zelf ingekleurd. De covers heb ik altijd zelf ingekleurd en dat zal ik ook altijd blijven doen. Vanaf het vierde album gingen we in zee met inkleurster Marie-Paul Alluard. Deze samenwerking heeft geduurd tot en met het veertiende album. Toen ging ik samenwerken met Fred Besson. Na twee albums moest hij afhaken, omdat hij te veel ander werk kreeg. En momenteel werk ik samen met Yoann Guillo. Ik besef dat ik erg veeleisend ben voor mijn inkleuringen. Jean Van Hamme trok zich daar niets van aan. Hij zou dat ook niet kunnen, aangezien hij kleurenblind is. Als de inkleuring bij mij belandt, zijn

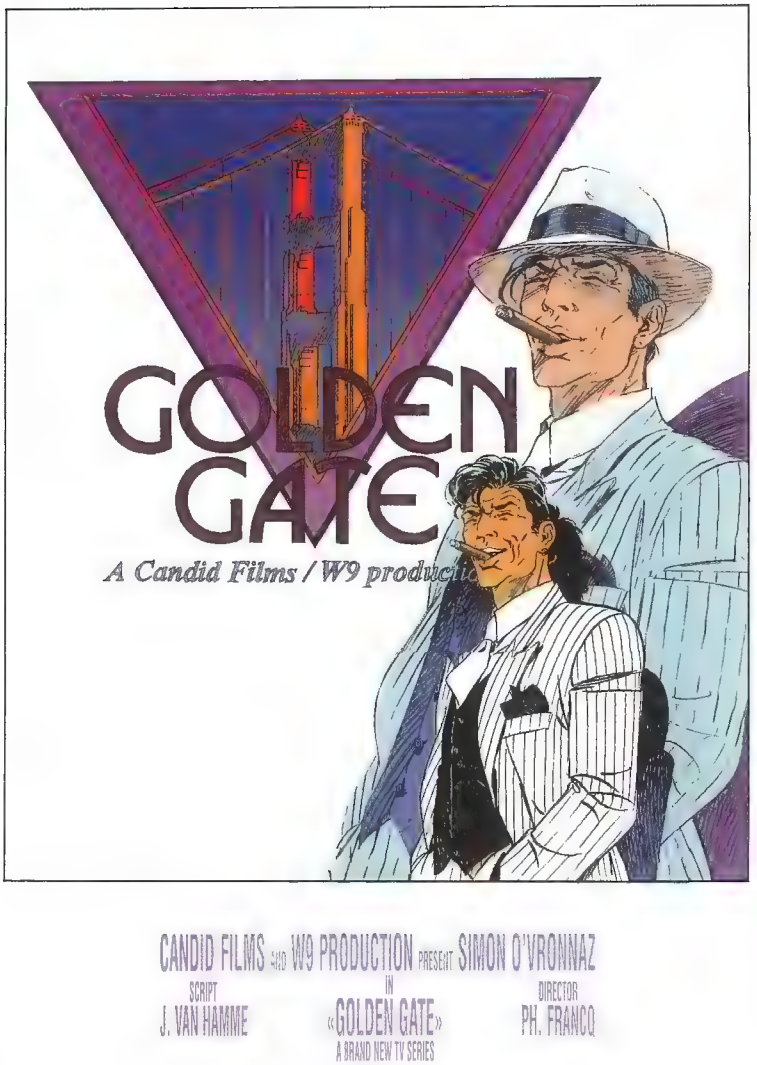

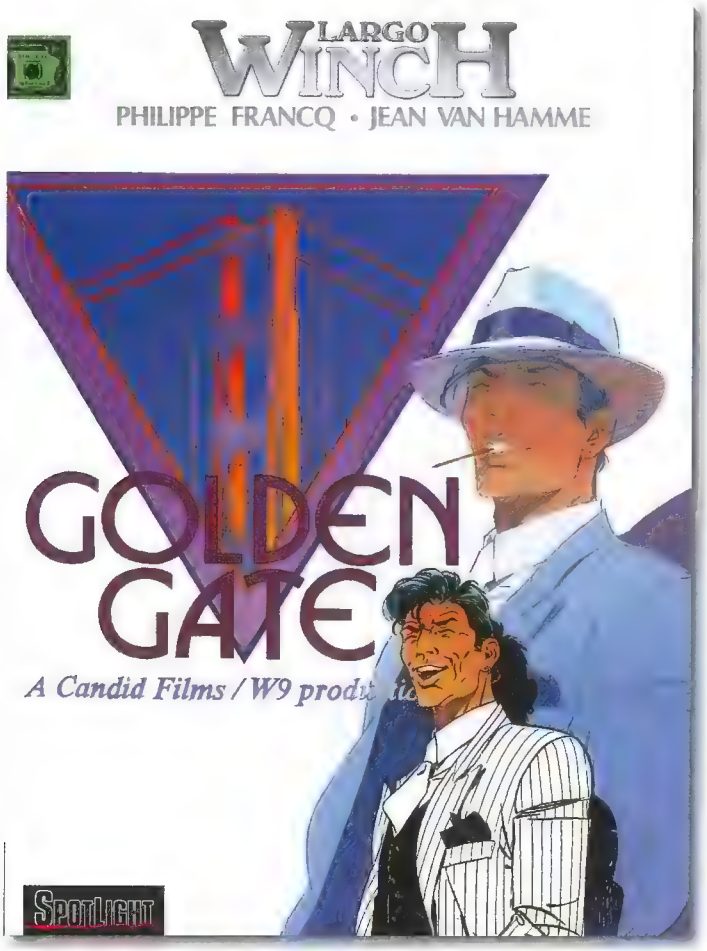

Francq ontwierp deze namaak-affiche met de ongecensureerde versie van de omslagtekening van het album *Golden Gate*

er meestal een vijftiental pagina's waar slechts kleine details moeten aangepast worden, bijvoorbeeld de kleur van een of ander kledingstuk. Jammer genoeg merk ik meestal bij de andere tientallen pagina's grotere problemen. Fouten waaraan ik mij stoor, hebben te maken met bijvoorbeeld een verkeerde sfeerschepping of een rare lichtinval. Het kunnen misschien details lijken maar zo zie ik dat totaal niet. Toen ik met Marie-Paul samenwerkte, moest ik nadien met gouache over haar inkleuring werken, wat niet evident was. Gelukkig is dat sinds de invoering van de digitale inkleuringen veel makkelijker geworden. Ik krijg de JPG-bestanden opgestuurd, kan ze met enkele muisklikken aanpassen om ze vervolgens weer terug te mailen. Die kleurcorrecties aanbrengen kost me echt wel veel tijd. Alles bij elkaar ben ik hiermee toch een maand per jaar bezig.

Sinds *De drie ogen van de bewakers van de Tao* worden de eerste albums opnieuw ingekleurd met de computer. Komt dat

... WORDT DE BEWONERS VAN DE KEYS AANGERADEN OM...
KLIK
PFF! DAT STOMME GE-LEUTER ALTIJD!...
Murphy's BAR
KIJK, DAAR HEBBEN WE ROY WEER...
KRIJGEN WE WEER DAT VERHAAL OVER ZN TREIN!..
HALLO, JONGENS!... DAT KAN NOG LEUK WORDEN... DE WIND BEGINT BEHOORLIJK AAN TE WAKKEREN!
WAT WIL JE? DE BAROMETER ZAKT ZIENDEROGEN!
AL DIE DRUKTE OVER DE RADIO... IK WEET NOG, TOEN...
...JA, DAT WAS DAG EEN ORKAAN "CYNTHIA"... DAG IS NU AL WEER ZON VEERTIG JAAR GELEDEN...
JE GAAT 'T TOCH NIET WEER VERTELLEN!?
A...JA, DAT VERHAAL KENNEN WE!
DEEL LIEVER DE KAARTEN!

KLIK
Murphy's BAR

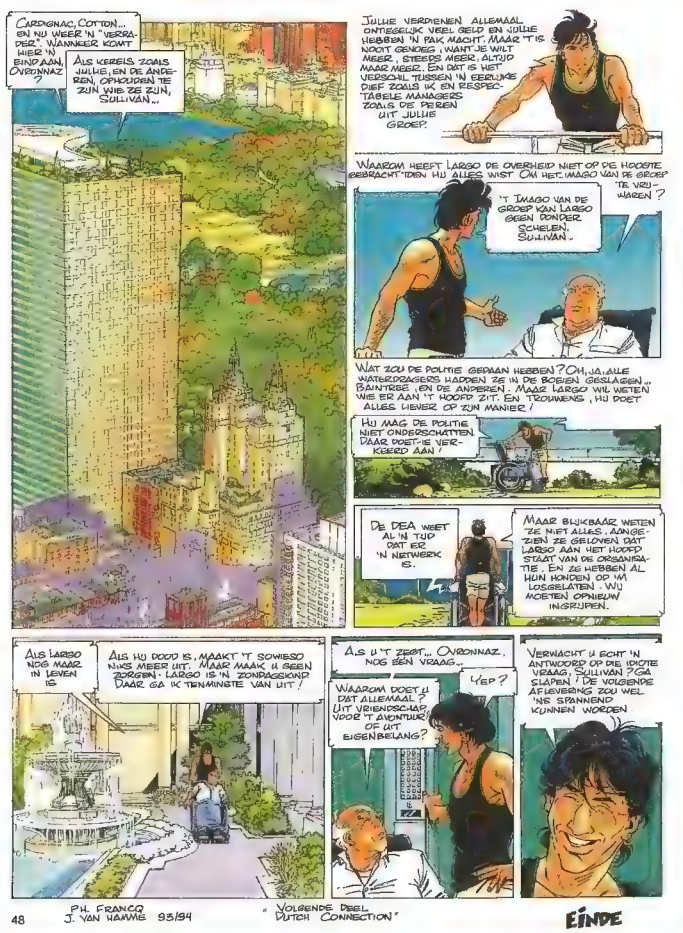
CARDIGNAC, COTTON... EN NU WEER 'N "VERRADER". WANNEER KOMT HIER 'N EIND AAN, OVERNAZ?
ALS KERELS ZOALS JULLIE, EN DE ANDEREN, OPHOUDEN TE ZIJN WIE ZE ZIJN, SULLIVAN...
JULLIE VERDIENEN ALLEMAAL ONTZEGGELIJK VEEL GELD EN JULLIE HEBBEN 'N FAK MACHT. MAAR 'T IS NOOIT GENOEG, WANT JE WILT MEER, STEEDS MEER, ALTIJD MAAR MEER. EN DAT IS HET VERSCHIL TUSSEN 'N EERLIJKE DIEF ZOALS IK EN RESPECTABELE MANAGERS ZOALS DE PEREN UIT JULLIE GROEP.
WAAROM HEEFT LARGO DE OVERHEID NIET OP DE HOOGTE GEBRACHT TIJDEN HIJ ALLES WIST OM HET IMAGO VAN DE GROEP TE VRIJWAREN?
'T IMAGO VAN DE GROEP VAN LARGO GEEN DONDER SCHELEN, SULLIVAN.
WAT ZOU DE POLITIE GEDAAN HEBBEN? OH, JA, ALLE WATERDRAGERS HADDEN ZE IN DE BOEIEN GESLAGEN... BAINTREE, EN DE ANDEREN. MAAR LARGO WIL WETEN WIE ER AAN 'T HOOFD ZIT. EN TROUWENS, HIJ DOET ALLES LIEVER OP ZIJN MANIER!
HIJ MAG DE POLITIE NIET ONDERSCHATTEN. DAAR DOET-IE VERKEERD AAN!
DE DEA WEET AL 'N TIJD DAT ER 'N NETWERK IS.
MAAR BLIJKBAAR WETEN ZE NIET ALLES. AANGEZIEN ZE GELOVEN DAT LARGO AAN HET HOOFD STAAT VAN DE ORGANISATIE. EN ZE HEBBEN AL HUN HONDEN OP 'M LOSGELATEN WIJ MOETEN OPNIEUW INGRIJPEN.
ALS LARGO NOG MAAR IN LEVEN IS.
ALS HIJ DOOD IS, MAAKT 'T SOWIESO NIKS MEER UIT. MAAR MAAK U GEEN ZORGEN. LARGO IS 'N ZONDAGSKIND. DAAR GA IK TENMINSTE VAN UIT!
A.S U 'T ZEGT... OVERNAZ, NOG EEN VRAAG...
YEP?
WAAROM DOET U DAT ALLEMAAL? UIT VRIENDSCHAP, VOOR 'T AVONTUUR OF UIT EIGENBELANG?
VERWACHT U ECHT 'N ANTWOORD OP DIE IDIOTE VRAAG, SULLIVAN? GA SLAPEN! DE VOLGENDE AFLEVERING ZOU WEL 'NE SPANNEND KUNNEN WORDEN
P.H. FRANCQ
J. VAN HAMME 93/94
48
"VOLGENDE DEEL DUTCH CONNECTION"
EINDE

Originele inkleuring en de nieuwe geupdate inkleuring voor *Vrouwen en steden* (bovenaan) en *Largo Winch*. Van *Vrouwen en steden* zal een integrale geüpdate versie verschijnen met de nieuwe inkleuring

initiatief van jou?
Absoluut. Het opnieuw inkleuren kost wel minder tijd dan een nieuw album inkleuren. Ik vertrek immers van de inkleuring die al voorhanden is. Dat scheelt een pak werk. Ik wil toch nog beklemtonen dat ik niet zo kritisch ben dat ik de inkleurders wil vervelen met tips en bijsturingen: de basisinkleuring is en blijft hun verantwoordelijkheid. Daar zijn zij beter in dan ik. Maar ik vind dat ik toch mijn inbreng mag hebben in het eindproduct. Ik vind zelfs dat de inkleurders veel te weinig gerespecteerd worden in de stripwereld. Hun werk is onmisbaar en van heel groot belang.

De covers van elk tweeluik hebben een identieke achtergrondkleur. Was dat van bij het begin een bewuste keuze?
Dat is eigenlijk pas een 'systeem' geworden vanaf het derde album. Ik herinner me nog dat het Jeans idee was om de cover van het eerste album volledig wit te laten. Uitgeverij Dupuis was hier niet voor te vinden. Ze vreesden dat de cover te snel vuil zou worden en dat zou te veel retourzendingen opleveren. Maar Jean Van Hamme had ook toen al genoeg maturiteit en slagkracht om het been stijf te houden. Hij dacht dat de strip net op die manier zou opvallen. Hij vond trouwens ook dat de covers van mijn eerste vier albums (*Vrouwen en Steden*, 2 delen en *Leo Tomasini*, 2 delen) veel te vol stonden. Ik moet toegeven dat hij gelijk had. 'Trop' is soms écht té veel. De toekomst gaf hem gelijk. Het eerste album verkocht onmiddellijk heel goed en de trein was vertrokken. Voor het derde album, het begin van het tweede tweeluik, wilden we een andere achtergrondkleur en zo zijn we verder blijven werken tot op heden.

Voorbeeld van de herneming van de identieke achtergrondkleur in de covers van elk tweeluik

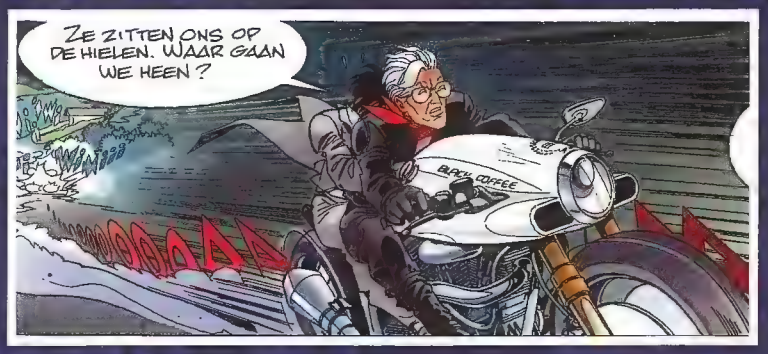
ZE ZITTEN ONS OP DE HIELEN. WAAR GAAN WE HEEN?
BLACK COFFEE

290

LE 7ème CIEL EST A VOUS!
WINCHAIR
The Winch Group

HEERENGRACHT 433, HIER MOET 'T ZIJN!

EN ... NIET DAT IK JE WIL ONTMOEDIGEN, MAAR IK KEN JONGENS DIE MEER DAN ZES MAANDEN HEBBEN GEWACHT, OP HUN EERSTE VERHOOR...
IK GELOOF NIET DAT IK 'T ZO LANG ZOU KUNNEN UITHOUDEN, SIMON!

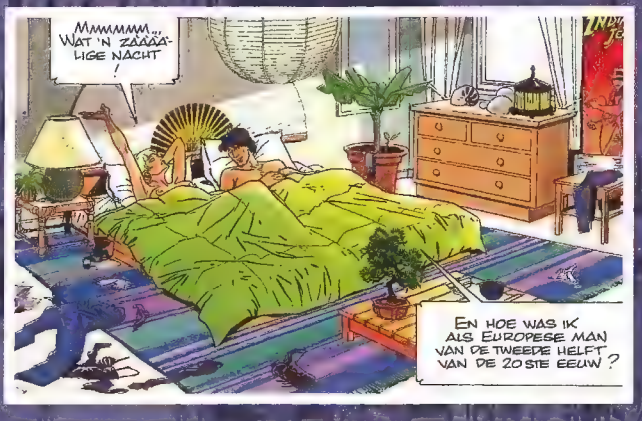
MMMMMM... WAT 'N ZAAAA-LIGE NACHT!
EN HOE WAS IK ALS EUROPESE MAN VAN DE TWEEDE HELFT VAN DE 20STE EEUW?

WIN
GRO

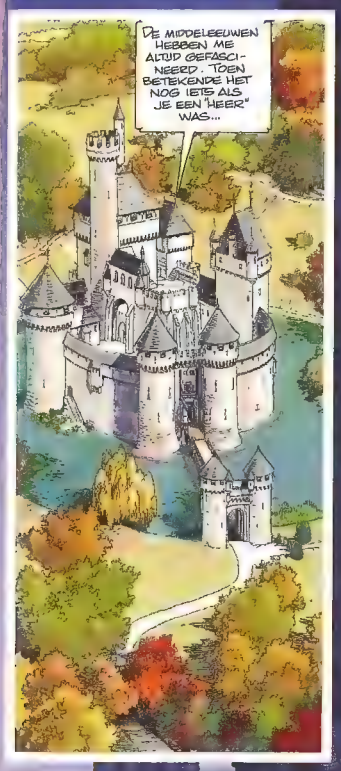

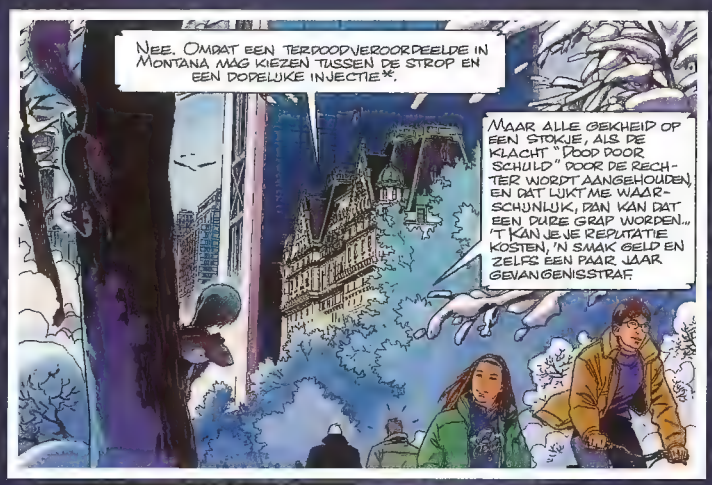
NEE. OMDAT EEN TERDOODVEROORDEELDE IN MONTANA MAG KIEZEN TUSSEN DE STROP EN EEN DODELIJKE INJECTIE*.
MAAR ALLE GEKHEID OP EEN STOKJE, ALS DE KLACHT "DOOD DOOR SCHULD" DOOR DE RECHTER WORDT AANGEHOUDEN EN DAT LIJKT ME WAARSCHIJNLIJK, DAN KAN DAT EEN DURE GRAP WORDEN... 'T KAN JE JE REPUTATIE KOSTEN, 'N SMAK GELD EN ZELFS EEN PAAR JAAR GEVANGENISSTRAF.

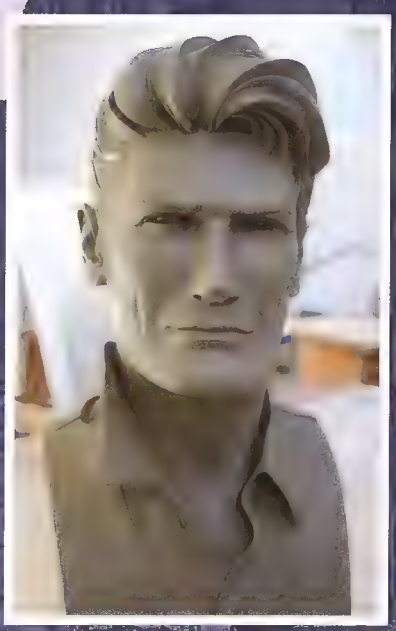

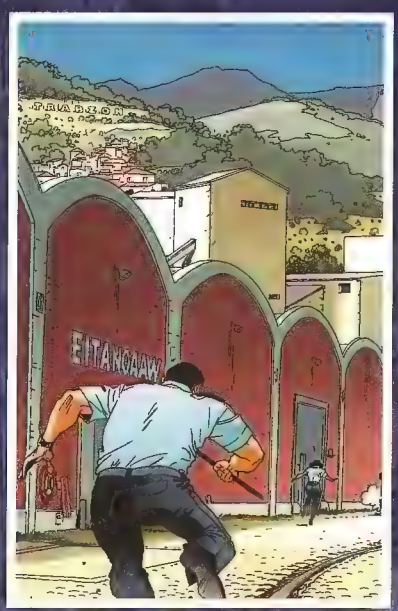

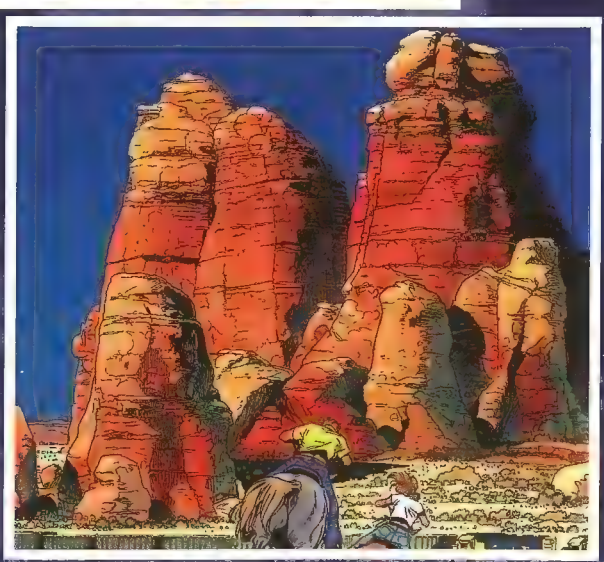

Largo WINCH US

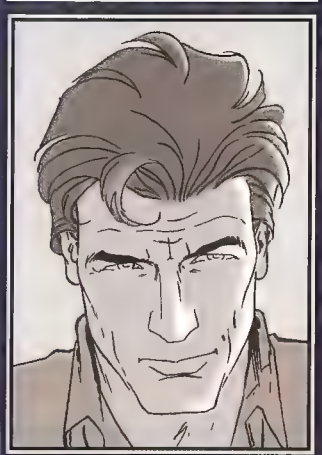

EXECUTIVE MANAGEMENT
(HQ : New York)

Verleden, heden en toekomst van bestseller *Largo Winch*

Deel 2: Largo onder de loep

"Iedereen wil zijn naam toch graag op een gevangenismuur, of niet?"

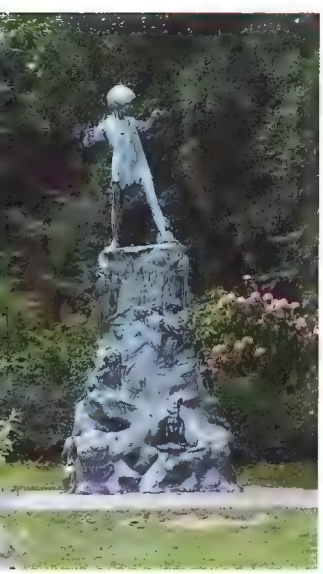

Album 1: *De erfgenaam*

p. 24: Op de gevangenismuur zien we de naam van je zoon Gaetan met zijn geboortedatum. We vinden er ook de naam van de Britse verpleegster Edith Cavell terug. Vanwaar die knipoog?
Ik had deze plaat meegenomen naar de bevallingskamer om de wachttijd door te komen. (lacht) Toen ik deze plaat aan het inkten was, werd ik voor het eerst vader. Daarom voegde ik de naam van mijn zoon en zijn geboortedatum toe. De verwijzing naar Edith Cavell heeft gewoon te maken met de plaats waar ik me toen bevond: de materniteit van het ziekenhuis Edith Cavell in Ukkel, waar nu nog altijd een monument voor haar staat.

EN ... NIET DAT IK JE WIL ONTMOEDIGEN, MAAR IK KEN JONGENS DIE MEER DAN ZES MAANDEN HEBBEN GEWACHT, OP HUN EERSTE VERHOOR...
IK GELOOF NIET DAT IK 'T ZO LANG ZOU KUNNEN UITHOUDEN, SIMON!

Album 3: *O.O.B.*

p. 6: De titel komt plots in beeld na enkele pagina's. Waarom koos je voor deze aanpak?
Ik wilde het effect van een film opwekken. Vaak word je hierin als kijker onmiddellijk in de actie opgezogen, om pas na enkele minuten de titel en namen van de cast in beeld te zien verschijnen. Daarbij komt nog dat dit verhaal me de unieke kans bood om zo te werken. Meestal heb je bij het maken van strips altijd plaats te weinig. Dit album gaf me de kans om eens ruimer te werken en daarom koos ik voor dit verhaal voor deze aanpak.

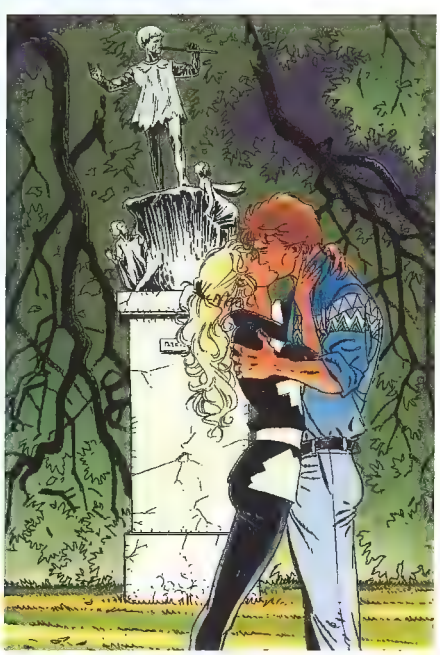

p. 22: We zien hier een beeldje van Peter Pan in Central Park. Vanwaar die keuze?
Het origineel staat in het Egmontpark te Brussel, niet in New York. Het was al voorzien in het scenario van Jean Van Hamme. Hij had als kind vaak in dat park gespeeld. Hij koesterde dus goeie herinneringen aan die periode. Toch heb ik er het fluitje aan toegevoegd. Het instrument van het Brussels beeldje was immers gestolen en werd pas bij een restauratie in 2010 opnieuw toegevoegd. Jean Van Hamme had dit beeldje ook in de allereerste romanversie van *Largo Winch* laten opduiken. Ik hernam het op deze manier in de strip.

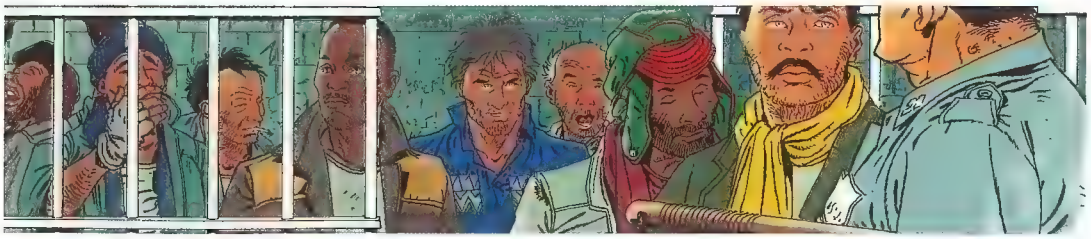

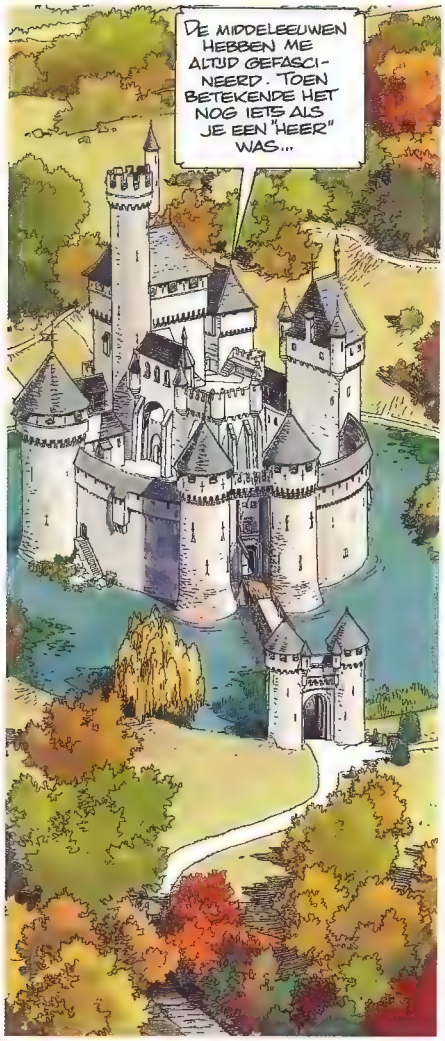

Album 3: *O.O.B.*

p. 27: We zien op weer een gevangenismuur de naam van je dochter opduiken.
Dat was ik zelf al vergeten. Ik wist dat ik haar naam en geboortedatum in 1992 ergens had getekend, maar wist niet meer precies waar. Tja, ik wilde niet dat ze jaloers zou zijn op haar broer, nietwaar. Iedereen wil zijn naam toch graag op een gevangenismuur, of niet? (brede glimlach) Maar ik heb later mijn kinderen in volle vrijheid laten optreden. In het 14e verhaal, *De prijs van het geld,* gaf ik hen een cameo in het ondergesneeuwde park op bladzijde 31.

NEE. OMDAT EEN TERDOODVEROORDEELDE IN MONTANA MAG KIEZEN TUSSEN DE STROP EN EEN DODELIJKE INJECTIE*.
MAAR ALLE GEKHEID OP EEN STOKJE, ALS DE KLACHT "DOOD DOOR SCHULD" DOOR DE RECHTER WORDT AANGEHOUDEN, EN DAT LIJKT ME WAARSCHIJNLIJK, DAN KAN DAT EEN DURE GRAP WORDEN... 'T KAN JE JE REPUTATIE KOSTEN, 'N SMAK GELD EN ZELFS EEN PAAR JAAR GEVANGENISSTRAF.

Album 4: *Business Blues*

p. 12: We zien hier het kasteel van Gus Fennimore. Is dit kasteel gebaseerd op een bestaand gebouw?
Niet op één maar op drie kastelen eigenlijk. Ik gebruikte foto's van het Gravensteen in Gent, het kasteel van Beersel en het kasteel Reynier. Ik gebruikte van elk gebouw bepaalde elementen en kwam tot het eindresultaat uit het album.

p. 18: We zien in één plaatje heel veel knipoogjes naar andere stripreeksen. Waarom doe je dit?
Ah ja, het beroemde plaatje. Ik vind het leuk voor mezelf maar ik doe het ook om de lezers te plezieren. Zo kan je hun focus langer bij één tekening houden. Je geeft ze de kans om te blijven zoeken naar knipoogjes. Daarom stopte ik er zoveel mogelijk verwijzingen in. Je ziet een Smurf, het beroemde piccolo-hoedje van Robbedoes, een conservenblikje met het bekende krabbenetiket uit het *Kuifje* album *De Krab met de Gulden Scharen* ...

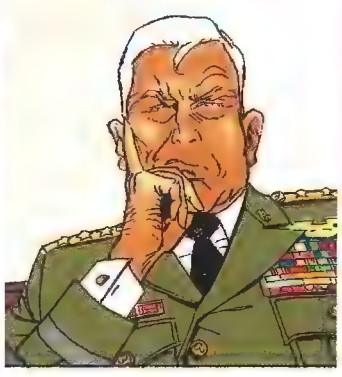

p. 36: Is deze tekening ook een knipoog naar een andere stripreeks, XIII?
(fijn lachje) Dat klopt, heren! Dit is mijn versie van generaal Benjamin Carrington. En in het illustratiealbum *In de kantlijn van de legende* kan je ook een hommage aan de knappe majoor Jones terugvinden.

WE ZIJN NATUURLIJK ERG TROTS DAT WE DIT HOTEL, OP DE MOOISTE LAAN TER WERELD, KUNNEN OPENEN IN UW AANWEZIGHEID.
PARIJS, DONDERDAG 15 OKTOBER...

Album 5: *H*

p. 3: Bestaat dit hotel Le Fontenoy echt?
Nee, ik heb gewoon het Brusselse Radisson hotel getekend voor deze locatie. Ik heb dit hotel altijd bijzonder aantrekkelijk gevonden. De Art Deco gevel, de eeuwenoude fundamenten die nog altijd bewaard zijn: dat is dan mijn ode aan dit gebouw.

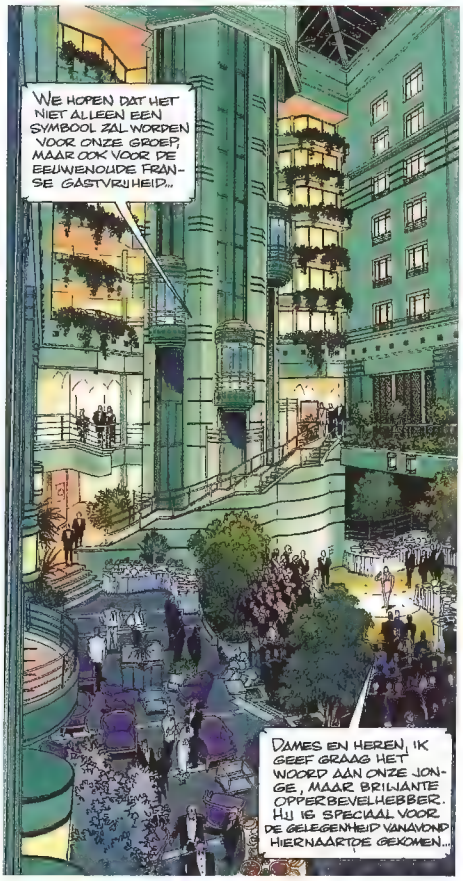
WE HOPEN DAT HET NIET ALLEEN EEN SYMBOOL ZAL WORDEN VOOR ONZE GROEP, MAAR OOK VOOR DE EEUWENOUDE FRANSE GASTVRIJHEID...
DAMES EN HEREN, IK GEEF GRAAG HET WOORD AAN ONZE JONGE, MAAR BRILJANTE OPPERBEVELHEBBER. HIJ IS SPECIAAL VOOR DE GELEGENHEID VANAVOND HIERNAARTOE GEKOMEN...

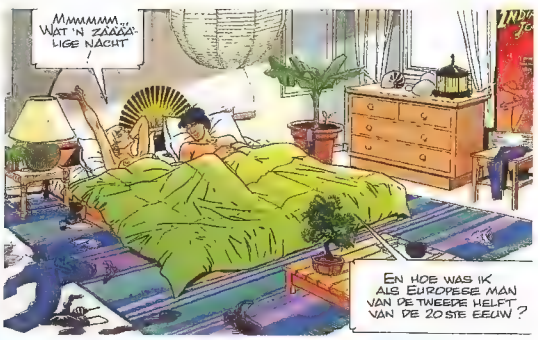

Album 6: *Dutch Connection*

p. 14: Je tekende hier heel concreet een bepaalde woning in Amsterdam, gelegen aan de Herengracht 433. Waarom koos je voor dit specifieke huis?
Toen ik Amsterdam bezocht viel het mij op dat heel weinig huizen met de voorgevel rechtstreeks in de grachten uitkomen. Meestal zit er een voetpad en fietspad tussen. Maar voor het verhaal had ik toch een huis nodig waarbij een slachtoffer door het venster valt en rechtstreeks in de Amsterdamse grachten terecht komt. Veel keuze had ik dus niet, tenzij ik de ongelukkige op het voetpad wilde laten belanden. Maar dat was zo niet voorzien in het scenario. Het zou veel eenvoudiger geweest zijn om deze scène in Venetië of Brugge in beeld te brengen.(lacht)

p. 27: Je tekende hier opvallend een filmposter van *Indiana Jones*. Ben je fan van deze films?
Ik was twintig toen de allereerste film van *Indiana Jones* werd uitgebracht. Voor mij was dit echt een sleutelmoment, het was een shock. De spanning, actie en humor zijn mij altijd bijgebleven. Ik ben er dol op. Een tweede shock in datzelfde jaar was mijn eerste bezoekje aan een McDonalds restaurant. (luide lach)

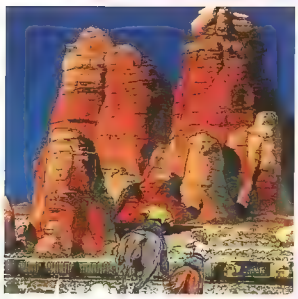

Album 11: *Golden Gate*

p. 37: Op deze plaat bracht je een ode aan het strippersonage *Theodoor Cleysters* van stripmaker Frank Le Gall. Je verstopte het gezicht van Theodoor drie keer in het gebergte. Hoe is dit idee ontstaan?
De ex-vrouw van Frank Le Gall behoorde tot mijn vriendenkring. Zo leerde ik ook Frank zelf kennen. In 2000 vertelde hij mij dat hij een boot in zijn verhaal *Largo* zou noemen. Hij vroeg of ik dat goed vond. Uiteraard had ik daar niets op tegen. Integendeel, als een soort wederdienst voegde ik datzelfde jaar deze knipoog toe in mijn strip. Na zijn scheiding hebben we elkaar uit het oog verloren. Hij woont in het 'verre' Bretagne. (lacht) Deze plaat uit *Largo* hangt wel nog altijd in de woning van Franks ex-vrouw.

IK HAD ANDERS DE INDRUK DAT DE STANK HUN EIGENLIJK WEL BEVIEL..
ZO! DIT ZIJN ONZE SCHEEP. JES. ZE LIJKEN KLEIN, MAAR DEZE DINGEN ZIJN ECHT WEL GEBOUWD VOOR DE HAAIENJACHT!
LARGO

...'N JUWELENDIEFSTAL BIJ BARONES VON STAFF IN GSTAAD, TIJDE GESTOLEN DOEKEN VAN SCHILDER GRZERSKI IN SIERRA... U HEBT EEN ERG RIJME SMAAK, MENEER OVRONNAZ...

Album 18: *Rode woede*

p. 14: Op het zogenaamde 'criminal record' van Simon Ovronnaz zien we onder andere de diefstal vermeld staan van ene schilder Grzerski in het Zwitserse Sierre. Dit is duidelijk een verwijzing naar ...
Naar Grzegorz Rosinski, inderdaad! Jean Van Hamme had dit zo in zijn scenario voorzien. Er was toen veel te doen rond de diefstal van onder andere de originele cover met de blauwe achtergrond van het one-shot *De Chninkel*. Jean had dit element in het scenario verwerkt. Ondertussen is dit achterhaald, want recent dook deze mythische cover plots weer op. Gelukkig maar!

p. 31: Het album speelt zich af in Turkije maar je haalde duidelijk je inspiratie in de haven van Antwerpen, niet?
Ik heb vooral de containerkranen uit Antwerpen als inspiratie gebruikt voor dit tweeluik. De geklasseerde kranen aan de Waagnatie heb ik heel bewust getekend in *Zwarte Zee*. Ik heb er ter plekke heel veel foto's van genomen, vanuit alle standpunten. Het zijn echt schitterende machines van halverwege de vorige eeuw. Ik heb ook gespeeld met het woord 'Waagnatie' zoals je op deze plaat kan zien. Maar dat zullen niet veel lezers hebben opgemerkt. Nu wel dus. (luide lach)

p. 42: Simon ontsnapt op een motorfiets van het type 'Black Coffee'. Deze motorfiets werd door je zoon ontworpen, hebben we ontdekt.
Dat klopt. Weet je, ik ben echt fier op mijn zoon. Toen ik aan dit verhaal werkte, had mijn zoon beroepsmatig een moto moeten ontwerpen. Ik vroeg of ik dat model in mijn strip mocht gebruiken. Hij stemde onmiddellijk toe. De eigenlijke motorfiets werd voor het eerst in Londen getoond op een groot auto- en motorsalon.

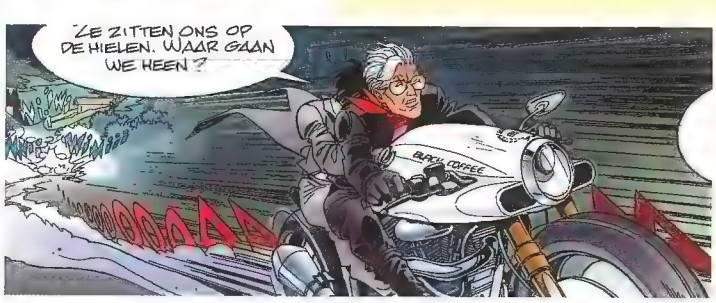

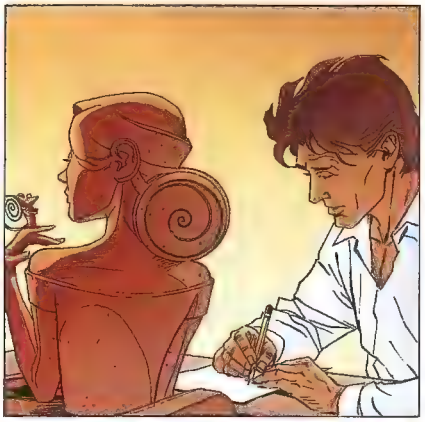

Album 19: *Crossfire*

p. 21 : Wat is de betekenis van het roodborstje?

Op mijn oorspronkelijke tekenplaat stond dit roodborstje niet. Ik wilde een overgang vinden tussen de avondscène van Miss Pennywinkle in haar slaapkamer en de daaropvolgende ochtendscène in diezelfde slaapkamer. Eerst had ik een plaatje voorzien waarop Miss Pennywinkle op het bed ligt vanuit een heel hoog vogelperspectief. Maar dan was het personage niet meer herkenbaar en dan zou ook haar bedpartner er al moeten opstaan die je in feite pas best de ochtend nadien ziet ... als een soort verrassingseffect. Dus moest ik een andere overgang verzinnen waardoor de lezer zou aanvoelen dat er een nacht voorbij was gegaan. Vandaar mijn keuze voor een vogeltje dat bij het ochtendgloren al actief is. Ook de inkleuring van de achtergrond van een opkomende zon moest die indruk nog versterken.

Album 20: *20 seconden*

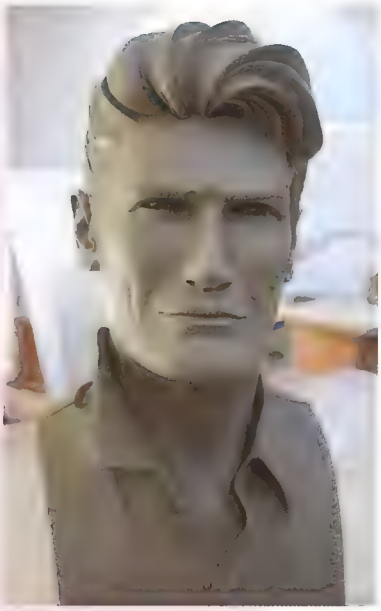

p17: Je gebruikte hier veel beelden van je echtgenote. Heeft zij geholpen bij de keuze?

Niet echt. Ik bepaal zelf welke beelden ik gebruik. Ik vind dat je door beelden te tekenen bepaalde zaken beter kan identificeren of lokaliseren in een stripalbum. De lezer hoeft vaak maar een stukje van een beeld te zien om te weten waar de personages zich op dat moment bevinden.

Op je expositie in Autoworld te Brussel naar aanleiding van de 25e verjaardag van *Largo Winch*, zagen we dat je zelf ook talent hebt voor beeldhouwen.

Dat klopt. Ik houd enorm veel van beeldhouwen maar ik heb er door mijn drukke bestaan als stripmaker te weinig tijd voor. Toch heb ik recent nog een zo realistisch mogelijke buste van Largo ontworpen. Het doet je toch iets als je plots geconfronteerd wordt met een 3D-versie van je personage dat je normalerwijze gewend bent om in twee dimensies te tekenen. Ik deed de buste zelfs mijn eigen kleding aan.(luide lach) Beeldhouwen is echt niet makkelijk. Elke beweging van je hand heeft grote veranderingen tot gevolg. Je moet altijd het geheel opnieuw bekijken, jezelf opnieuw in vraag stellen. Dat artisanale is iets wat mij bijzonder aantrekt in deze kunstvorm.

Verleden, heden en toekomst van bestseller *Largo Winch*

Deel 3: Blik in de toekomst

Ondertussen is de nieuwe scenarist, Eric Giacometti, erbij komen zitten.

Welkom Eric Giacometti. Kan jij jezelf eens kort voorstellen aan onze lezers in Vlaanderen en Nederland?
Zeker. Ik ben dus Eric Giacometti. Ik ben tot nu toe vooral bekend als schrijver van thrillers. Ik heb ook jarenlang als journalist gewerkt bij het blad *Le Parisien*. Ik was er verantwoordelijk voor de economische en financiële rubrieken. Het was door een gemeenschappelijke vriend op de redactie dat ik met Philippe Francq in contact ben gekomen. Maar dat was lang voor de beslissing viel om scenarist voor *Largo Winch* te worden.

Was je vertrouwd met de reeks voor jullie eerste ontmoeting?
Oh ja, absoluut! Ik ben altijd verzot geweest op strips. Ik heb voor mezelf altijd het onderscheid gemaakt tussen mythische strips, die de tand des tijds zullen doorstaan, en alle andere strips die je gewoon eens leest om dan meestal snel te vergeten. Ik was een fan van het eerste uur van de Belgische school. Ik heb altijd meer gehouden van het weekblad *Robbedoes*. Toch moet ik eerlijkheidshalve toegeven dat ik *Largo* pas vrij laat ontdekt heb. Als jongvolwassene heb ik gedurende een lange periode strips links laten liggen. Ik vond mijn gading niet echt meer en gaf het daarom een tijdlang op. Toen ik begin jaren 2000 naar een McDonalds ging, stak er een minialbum van *XIII* bij mijn menu. Zo ontdekte ik dat er een nieuwe wind waaide doorheen het striplandschap met intelligente strips als *XIII* en *Largo Winch*. Voor mij was het altijd belangrijk dat er een klik kwam bij het zien van de tekeningen. Als die mij niet bevielen, gaf ik het album al geen kans meer. Als de tekeningen goed

"Op een hogesnelheidstrein springen, wie zegt daar nu neen tegen?"

Philippe Francq met nieuwe scenarist Eric Giacometti

zijn en nadien blijkt dat ook voor het scenario, des te beter dan. Maar een miskoop riskeer je nooit als je de tekeningen al de moeite waard vindt. Strips als *XIII* en *Largo Winch* riepen herinneringen op aan realistisch getekende strips uit mijn kindertijd als *Bob Morane* en *Bruno Brazil*. Zo kwam ik dus eerder toevallig terug in de stripwereld terecht. Ik haalde mijn oude albums vanonder het stof om ze te herlezen. Het was best een raar gevoel om plots weer strips te lezen. Het leek wel alsof ik uit een twintigjarige winterslaap was wakker geworden en ik begon weer strips te kopen alsof er niets was gebeurd in de tussentijd.(lacht)

Wat vond je zo goed aan Largo Winch?
De tekeningen uiteraard, maar ook de scenario's staken zo ingenieus in elkaar dat ik alle albums bleef kopen. Het was voor mij een openbaring dat je via het medium strip zo gedetailleerd over de actuele economische situatie kon vertellen. Via tekeningen kan je moeilijke materie toch verstaanbaar overbrengen naar een groot publiek. Weet je, als je als volwassene bij de strot wordt genomen door een album, beleef je dat toch totaal anders dan als kind of tiener. Het leek wel alsof ik vanaf de eerste bladzijde in een heel actuele actiefilm terecht was gekomen. Zalig gewoon. Het is toch ongelooflijk dat een album als *O.O.B.* vandaag in scholen gebruikt wordt om uit te leggen aan studenten hoe een dergelijke economische transactie in elkaar steekt.

Heb je lang getwijfeld toen Philippe Francq vroeg of jij de nieuwe scenarist wilde worden?
Euh ... heel lang. (stilte en dan bulderlach en knipoog richting Francq) Nee, totaal niet. Dit is een kans die je geen twee keer in je leven krijgt. Op een hogesnelheidstrein springen ... wie zegt daar nu nee tegen? Ik was al een tijd bevriend met Philippe en al jaren fan van zijn tekenwerk. Dus moest ik niet lang nadenken.

Francq: Weet je, ik kreeg al enkele jaren van journalisten de vraag of ik geen schrik had dat Jean Van Hamme zou stoppen met *Largo Winch,* nadat hij eerder ook al met

XIII en *Thorgal* was gestopt. Daarenboven zag ik rondom mij veel klonen opduiken van *Largo*. Daarbij denk ik vooral aan reeksen als *Alfa* en *IRS*. Maar geen enkele scenarist bekoorde me genoeg om ermee in zee te gaan. Daarom wist ik dat ik op zoek moest naar iemand van buiten de stripwereld. Ik wilde echt dat *Largo Winch* terug zou gaan naar de bron, naar het begin. Jean Van Hamme had in 1990 met de economische thriller een nieuw genre uitgevonden. Het viel dus wel te verwachten dat in de jaren nadien dit concept zou worden geïmiteerd. Mijn vrouw ergert zich ziek aan al die afkooksels die de laatste jaren op de markt kwamen, maar ik stoor me daar niet aan. Integendeel zelfs. Ik beschouw het als een compliment dat ik gekopieerd word.

Hoe verloopt jullie samenwerking?
Francq: Totaal anders dan met Jean Van Hamme in elk geval, maar ik zal het woord aan Eric geven. Ik heb al zoveel gebabbeld vandaag. (lacht)

Giacometti: Scenario's schrijven voor een topreeks als *Largo Winch* is een grote eer. De sleutelwoorden in onze samenwerking zijn passie en nederigheid. Ik voel een enorme vrijheid bij het ontwikkelen van een verhaal. Ik vind dat ikzelf heel veel heb bijgeleerd van Philippe.

"Een reeks van binnenuit vernieuwen en toch je eigen creativiteit aan de buitenwereld tonen is best een zware opdracht"

Francq: Ik voel mezelf ook bevrijd nu ik met Eric Giacometti samenwerk. Er is wisselwerking en dat was vroeger totaal niet het geval. Dat heb ik echt wel gemist. Van Jean Van Hamme kreeg ik het scenario en dan begon mijn job. Echt wederzijds overleg is er nooit geweest in al die jaren. Dat is jammer.

Giacometti: Ik voel me zeker geen 'papa' van *Largo*. Ik vond het net belangrijk om op voorhand te bepalen waarin Philippe Francq zin had, toen ik aan mijn nieuwe job begon. Al snel bleek dat we allebei hetzelfde wilden: *Largo* terugbrengen naar de beginjaren. De roots van de economische thriller opnieuw opzoeken. Bij het schrijven van artikels of boeken hou ik ook van een wisselwerking tussen de co-auteur en mezelf. 1 + 1 moet gewoon 3 zijn. Ik vind dat de tijd voorbij is dat je als scenarist en tekenaar elk op je eigen eilandje zit.

Francq: Inderdaad. Voor mij is dit een nieuwe start. Ik had niemand beter kunnen vinden dan Eric. Ik heb er zelf een heel goed gevoel bij. *Largo* zal weer helemaal up-to-date zijn, stevig met beide benen in de 21e eeuw staand, dat is nu al zeker. Je moet beseffen dat Jean Van Hamme zijn eerste scenario's van *Largo Winch* al dertig jaar geleden schreef. Inmiddels is de wereld totaal veranderd. Jean Van Hamme heeft dat niet voldoende ingeschat. Hij speelde onvoldoende in op de impact van de nieuwe technologieën en de digitalisering van onze maatschappij. Hij was het moe om nog alle nieuwigheden op de voet te volgen. Hij kon het niet meer opbrengen, omdat hij er geen plezier meer in vond. Hij heeft er op het juiste moment de stekker uitgetrokken. Het was écht wel tijd. Door te stoppen als scenarist gaf hij *Largo Winch* de kans om een nieuwe start te nemen en zichzelf heruit te vinden.

Waar kijk jij het meest naar uit, Eric?
Giacometti: Ik kijk er enorm naar uit hoe Philippe Francq het verhaal zal interpreteren. Het meeste van al ben ik nog benieuwd naar hoe hij de gezichten van de personages die ik heb gecreëerd in beeld zal brengen. En uiteraard ben ik ook benieuwd naar de reacties van de lezers. Ik hoop dat ook zij voelen dat er een nieuwe 21e-eeuwse wind waait doorheen de reeks met opnieuw meer nadruk op hedendaagse technologie en economie. Ik heb mij opgetrokken aan reacties en interviews van de mensen die de laatste *James Bond* films met Daniel Craig in de hoofdrol hebben gemaakt. Ook zij wilden een nieuwe wind laten waaien zonder echter aan de ziel van het karakter van Bond te raken. Dat is niet zo evident, geloof me. Een reeks van binnenuit vernieuwen en toch je eigen creativiteit aan de buitenwereld tonen is best een zware opdracht. De grote schare trouwe lezers hebben een bepaald verwachtingspatroon opgebouwd doorheen de jaren. Daar mag je niet te veel aan sleutelen maar toch vind ik het mijn taak om toch mijn eigen stempel te drukken.
Francq: Die terugkeer naar de bron vond

ik zelf ook heel noodzakelijk. Tot nu toe waren er slechts twee tweeluiken écht economisch van opbouw en verhaal. Bij alle andere verhalen primeerde veel meer het actie-element en was hooguit het decor min of meer economisch van aard. Ik wil veel meer terug naar de sfeer van verhalen als *O.O.B.* En geloof me, een sterk onderbouwd en toch boeiend economisch intrige vinden is heel moeilijk. Een saga ontwikkelen van actieverhalen is veel eenvoudiger. Vooral omdat we om de twee albums eigenlijk met iets helemaal nieuws beginnen. Het is makkelijker om verder te borduren op wat vooraf kwam en zo het ene album aan het andere te breien.

Giacometti: Dat is eigenlijk één van de redenen waarom ik ja heb gezegd. Moest men mij vragen om stripscenarist te worden van een reeks als *XIII*, dan zou ik sowieso passen. Het voortdurend opnieuw nadenken over een nieuw verhaal houdt het spannend en uitdagend. Verhalen schrijven mag geen routine worden.

Francq: Ik vind dat *Largo* er in het laatste album *20 seconden* wat verloren bijloopt. En dat gevoel had ikzelf ook toen ik het aan het tekenen was. Largo zat als personage maar ook als reeks aan het einde van zijn Latijn. Er moest iets veranderen. De twee volgende albums van Eric zullen de twee laatste albums van Jean Van Hamme een diepere betekenis geven. Dus zal het in feite één lang vierluik worden. Jean Van Hamme heeft niet voor niets voor een open einde gezorgd en daar hebben Eric en ik dankbaar gebruik van gemaakt. Nadien zullen het opnieuw tweeluiken worden. Dat is beloofd! (luide lach).

Hommage van Francq aan Asterix. Tevens Giacometti's favoriete tekening van Francq

Marc Sleen

30 december 1922 - 6 november 2016

Het bericht 'Op zondag 6 november is Ridder Marc Sleen thuis in Hoeilaart op bijna 94-jarige leeftijd vredevol en waardig ingeslapen na een boeiend en boordevol leven, waarin hij door zijn kunstenaarsziel en creativiteit generaties verrijkt heeft' sloeg ons met ongeloof, net als Nero in *De Gouden Patatten* bij de dood van zijn goede vriend Van Zwam. Nero kon nadien gelukkig vaststellen dat Van Zwam niet overleden was, wij moeten verder met het besef dat de meester van het Vlaamse stripverhaal het tijdelijke met het eeuwige verwisseld heeft. Marc Sleen blijft echter verder leven in zijn immens oeuvre en Brabant Strip herdenkt hem door op de volgende pagina's Nero aan het woord te laten over zijn geestelijke vader. (yk)

Links: Deze collage, foto door Michiel Hendryckx aangevuld met illustraties door Dirk Stallaert, werd gemaakt voor het herdenkingsprentje dat uitgedeeld werd op de uitvaart van Marc Sleen

De afbeelding op de volgende pagina's werd gereproduceerd van de originele tekening. Ze dateert vermoedelijk uit de 2e helft van de jaren 50 en werd hoogstwaarschijnlijk nooit eerder gereproduceerd

IEDERE DAG, JAAR IN JAAR UIT, DOMPELT MARC SLEEN ME IN AVONTUREN WAARIN HIJ ME DE MEEST BELACHELIJKE ROLLEN LAAT SPELEN!!

IK HEB ER GENOEG VAN!

ZIEHIER DE AVONTUREN VAN MARC SLEEN

door Nero

MARC SLEEN ZAG HET LEVENSLICHT OP 31 DEC. 1922. HET WAS EEN MOOIE BABY MET EEN STRALENDE GLIMLACH.

WHAA

REEDS ZEER
AAN HET DA
DAT MEN HIER

TIJDENS DE OORLOG LIEP HIJ ACADEMIE EN IN HET VELD

EINDE 44 WERD HIJ AANGEWORVEN DOOR EEN KRANT UIT DE HOOFDSTAD

WAARV
TEUR
GELAS
BELA

HIJ IS DOL OP MODERNE SCHILDERKUNST EN BEZOEKT REGELMATIG DE SALONS

13

ZIJN BEROEP HEEFT HEM TOT HIERTOE STEENRIJK GEMAAKT...

HIJ REISDE VEEL
EN DE ATLAN

VROEG KWAMEN ZIJN GAVEN
GLICHT. ALLES WEES ER OP
TE DOEN HAD MET EEN
NIEUWE RUBENS, EEN
NIEUWE PICASSO.

OP SCHOOL WAS HIJ
EEN ERNSTIG, LEER-
ZAAM
STUDENT

HIJ HAALDE TAL VAN
DIPLOMA'S, MAAR DEZE
ZIJN WAARDELOOS

HET ZIJN ER VAN DE VRIJE
SCHOOL.

N DE HOOFDREDAC-
IEM ONMIDDELLIJK
TE MET DE MEEST
GWEKKENDE
OPDRACHTEN.

ZIJN TEKENINGEN VERSCHIJNEN
IN 9 DAGBLADEN, 12 WEEK-EN
6 MAANDBLADEN. ZE WORDEN
GELEZEN DOOR TWEEHONDERD
VIJF EN NEGENTIG DUIZEND
MENSEN DIE ER ALLEN SMA-
KELIJK OM KUNNEN LACHEN...

ALLEEN HIJ, KAN
DAT NIET!

BEZOCHT EGYPTIË, AMERIKA
TISCHE OCEAAN

KORTOM
'T IS EEN SOBERE, LEVENSLUSTIGE
HARDE WERKER.

Publiciteitswerk van Peyo te lang onderbelicht

Rijke erfenis van begenadigd tekenaar

Peyo (Pierre Culliford) is een van de bekendste namen in de stripwereld. Niet alleen door zijn creaties Johan en Pirrewiet, Poesie, Steven Sterk en Jakke en Silvester, maar uiteraard vooral door zijn Smurfen. Zijn werk als reclametekenaar blijft echter onderbelicht. Spijtig, want er valt op dat vlak wel wat te ontdekken, zowel uit de prille beginperiode van zijn striploopbaan als uit die van begin jaren 60, toen Peyo als gevierde stripauteur en begenadigde tekenaar opnieuw aansluiting vindt met de wereld van de publiciteit .

Door Philippe Mouvet

1 Een verplichte veelzijdigheid

In de zomer van 1945 vindt de 17-jarige Pierre Culliford werk als inkleurder bij de tekenfilmstudio C.B.A. in Brussel. Daar ontmoet hij Eddy Paape, André Franquin en Maurice de Bevere (Morris). De bescheiden productie van de studio kan de concurrentie met de opnieuw beschikbare Amerikaanse tekenfilms echter niet aan. Wereldoorlog II is voorbij, de concurrentie is hard. De studio sluit noodgedwongen de deuren in 1946. Morris loodst Franquin en Paape binnen bij uitgeverij Dupuis, waarvoor hij zelf reeds cartoons tekent. Peyo zou ook graag voor *Robbedoes* tekenen, maar zijn tekenwerk staat eigenlijk nog nergens. Hij heeft nog héél veel te leren. Dat besef doet hem beslissen om werk te zoeken in de reclamewereld. Een baan in de publiciteit zal hem een vast inkomen bezorgen en hem in zijn vrije tijd de mogelijkheid laten om zijn eerste cartoons en stripjes te tekenen.

Dubbelleven

Tussen 1946 en 1951 is Peyo dus aan de slag als bescheiden publiciteitstekenaar in loondienst. Zijn eerste werkgever is SALS, een fabrikant van papieren zakken waarbij hij zich hoofdzakelijk op lettering en grafisch ontwerp toe-

legt. Daarna gaat hij voor verschillende reclameagentschappen werken. Na zijn uren als bediende maakt Peyo in 1946 cartoons en korte strips voor *Riquet*, het jeugdsupplement van de dagblad *l'Occident*[1], voor *Le Petit Monde* en vooral voor het dagblad *La Dernière Heure*, waarvoor hij de eerste stripjes van **Johan** tekent[2]. Zijn tekenwerk gaat erop vooruit maar haalt het vereiste niveau voor publicatie in *Robbedoes* niet... In 1949 tekent Peyo voor het dagblad *Le Soir* zijn eerste bescheiden gag van **Poesie**[3], een gezellige zwarte kat met enkele plukjes witte vacht. In 1951 verhuist ook Johan naar *Le Soir*[2]. In juni 1951 trouwt Peyo en beslist in samenspraak met zijn kersverse bruid om de reclamewereld los te laten en zich uitsluitend aan het striptekenen te wijden. Enkele maanden later komt hij toevallig Franquin tegen die hem aanraadt om zijn stripjes weer bij Dupuis te tonen. Dat loont, vanaf september 1952 verschijnen de avonturen van *Johan* in het weekblad *Robbedoes*.

2 Anonieme start in publiciteit

Van 1946 tot 1951 gaat Peyo anoniem voor de reclamewereld werken bij de publiciteitsagentschappen Vertil, Colin[4] en Publicontrol. Anoniem, want het was toen voor tekenaars in loondienst bij agentschappen 'not done' om hun werk persoonlijk te signeren. Hooguit mochten ze daarvoor de naam van het agentschap gebruiken ...

Agentschap Vertil

Een eerste tekening vonden we terug in N°242 van ***La revue de l'Efficience*** uit december 1948. Het is een reclametekening voor de drukkerij **Les Presses Tilbury** uit Brussel, gesigneerd Vertil. De tekenstijl is nog wat onbeholpen, maar niettemin reeds herkenbaar. Uit de jaren 1949 en 1950 hebben we voorlopig nog geen reclamewerk van Peyo gevonden, maar dat moet er zeker geweest zijn, al is de grafiek ervan waarschijnlijk nog stuntelig. Uit 1951, het jaar waarin Peyo de reclamewereld vaarwel zegt, vonden we dan weer zijn meest geslaagde tekeningen.

1951: Poeders, cachetten en tabletten van Dr Mann

In 1951 tekent Peyo voor het agentschap **twaalf cartoons** om de poeders van Dr Mann te promoten. De reeks verschijnt onder andere in ***Le Moustique*** en zijn Nederlandstalige tegenhanger ***Humoradio***,

Rechts: *Humoradio* N° 560 (3-6-1951), *Humoradio* N° 561 (10-6-1951), *Humoradio* N° 562 (17-6-1951), *Humoradio* N° 563 (24-6-1951)

Onder: *La revue de l'Efficience*, december 1948

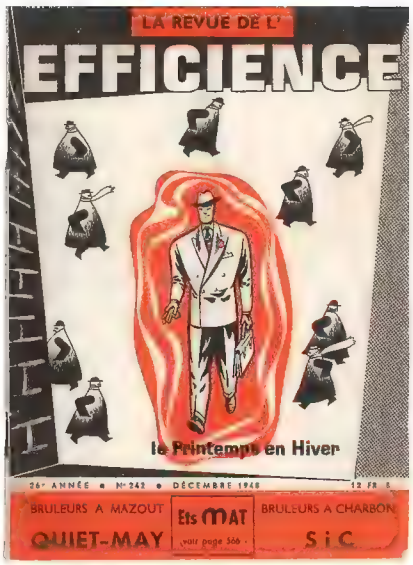

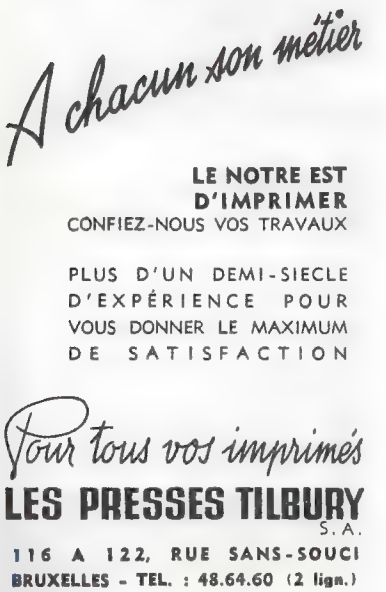

-"GOEIE HEMEL.....IK BARST VAN DE HOOFDPIJN!..."
-"WEL, NEEM DAN MAAR VLUG EEN POEDERTJE VAN Dr MANN!..."

5 X sneller werkend
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen

- ★ *Hoofd-en tandpijn.*
- ★ *Maandstonden.*
- ★ *Rheumatiek, sciatiek, lumbago.*
- ★ *Overspanning, moedeloosheid.*
- ★ *Griep en verkoudheid.*

POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN VAN Dr MANN

-"HEBT U IETS GEVANGEN?..."
-"JA...EEN FORMIDABELE HOOFDPIJN!..."
-"NEEM DAN MAAR GAUW EEN POEDERTJE VAN Dr MANN!"

5 X sneller werkend
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen

- ★ *Hoofd-en tandpijn.*
- ★ *Maandstonden.*
- ★ *Rheumatiek, sciatiek, lumbago.*
- ★ *Overspanning, moedeloosheid.*
- ★ *Griep en verkoudheid.*

POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN VAN Dr MANN

HET INTERVIEW:
-"EN ALS GIJ TANDPIJN HEBT?..."
-"WEL, DAN NEEM IK EEN POEDERTJE VAN Dr MANN"

5 X sneller werkend
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen

- ★ *Hoofd-en tandpijn.*
- ★ *Maandstonden.*
- ★ *Rheumatiek, sciatiek, lumbago.*
- ★ *Overspanning, moedeloosheid.*
- ★ *Griep en verkoudheid.*

POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN VAN Dr MANN

-"HUM!...HET WORDT STILAAN TIJD MIJN POEDERTJES VAN Dr MANN TE NEMEN!..."

5 X SNELLER WERKEND
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen

- ★ Hoofd- en tandpijn.
- ★ Maandstonden.
- ★ Rheumatiek, sciatiek, lumbago.
- ★ Overspanning, moedeloosheid.
- ★ Griep en verkoudheid.

POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN VAN Dr MANN

Vertil
-SPITTEN?..MET ZO'N LUMBAGO?
"TUTUT... HIER ZIE EEN POEDERTJE VAN Dr MANN EN SPREEK ER NIET MEER OVER."
5 X SNELLER WERKEND
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen
★ Hoofd- en tandpijn.
★ Maandstonden.
★ Rheumatiek, sciatiek, lumbago.
★ Overspanning, moedeloosheid.
★ Griep en verkoudheid.
POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN
VAN Dr MANN

Vertil
"WAAROM GIJ GROTE HOED?"
"OM MIJ TE BESCHERMEN TEGEN ZONNESTEEK EN HOOFDPIJN."
NEEM DAN TOCH LIEVER EEN POEDERTJE VAN Dr MANN
5 X SNELLER WERKEND
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen
★ Hoofd- en tandpijn.
★ Maandstonden.
★ Rheumatiek, sciatiek, lumbago.
★ Overspanning, moedeloosheid.
★ Griep en verkoudheid.
POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN
VAN Dr MANN

Vertil
"HIER ZIT IK TENMINSTE FRIS EN KRIJG IK GEEN HOOFDPIJN"
"JA,.. MAAR DE POEDERTJES VAN Dr MANN ZIJN DAARVOOR NOGAL WAT BETER".
5 X SNELLER WERKEND
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen
★ Hoofd- en tandpijn.
★ Maandstonden.
★ Rheumatiek, sciatiek, lumbago.
★ Overspanning, moedeloosheid.
★ Griep en verkoudheid.
POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN
VAN Dr MANN

Vertil
"ZO BLIJF IK TOCH ZEKER VAN HOOFDPIJN GEVRIJWAARD."
"DAAR HEB IK GEEN ANGST VOOR...IK HEB POEDERTJES VAN Dr MANN!..."
5 X SNELLER WERKEND
Totaal onschadelijk
Versterken de afgematte zenuwen
★ Hoofd- en tandpijn.
★ Maandstonden.
★ Rheumatiek, sciatiek, lumbago.
★ Overspanning, moedeloosheid.
★ Griep en verkoudheid.
POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN
VAN Dr MANN

-"MAIS,...JE CROYAIS QUE VOUS AVIEZ UNE SCIATIQUE!"
-"C'EST VRAI, MAIS J'AVAIS AUSSI LES CACHETS DU Dr MANN!..."

5 X plus actifs
Totalement inoffensifs
Stimulent les nerfs fatigués

- ★ *Maux de tête et des dents.*
- ★ *Epoques douloureuses.*
- ★ *Rhumatisme, sciatique, lumbago.*
- ★ *Surmenage, lassitude.*
- ★ *Grippe et rhumes.*

CACHETS, COMPRIMES, POUDRES DU Dr MANN

-"HIER, LIEFSTE MOEKE, NEEM GAUW EEN POEDERTJE VAN Dr MANN!"

5 X sneller werkend
Totaal onschadelijk
Versterken de algemeene zenuwen

- ★ *Hoofd-en tandpijn.*
- ★ *Maandstonden.*
- ★ *Rheumatiek, sciatiek, lumbago.*
- ★ *Overspanning, moedeloosheid.*
- ★ *Griep en verkoudheid.*

POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN VAN Dr MANN

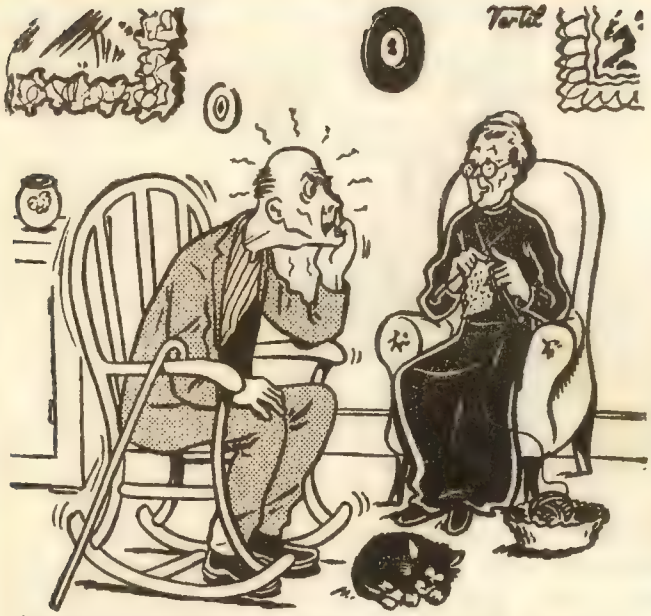

-"NOG SLECHTS EEN TAND.... EN DAN NOG TANDPIJN KRIJGEN!!..."
-"DAT IS UW FOUT; NEEM EEN POEDERTJE VAN Dr MANN!..."

5 X sneller werkend
Totaal onschadelijk
Versterken de algemeene zenuwen

- ★ *Hoofd-en tandpijn.*
- ★ *Maandstonden.*
- ★ *Rheumatiek, sciatiek, lumbago.*
- ★ *Overspanning, moedeloosheid.*
- ★ *Griep en verkoudheid.*

POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN VAN Dr MANN

-"WEL!...EN UW RHEUMATIEK??..."
-"GEEN SPRAKE MEER VAN, SINDS IK POEDERS VAN Dr MANN GEBRUIK!..."

5 X sneller werkend
Totaal onschadelijk
Versterken de algemeene zenuwen

- ★ *Hoofd-en tandpijn.*
- ★ *Maandstonden.*
- ★ *Rheumatiek, sciatiek, lumbago.*
- ★ *Overspanning, moedeloosheid.*
- ★ *Griep en verkoudheid.*

POEDERS, CACHETTEN, TABLETTEN VAN Dr MANN

Afbeeldingen vorige pagina:

Linkerpagina: *Humoradio* N° 564 (1-7-1951), *Humoradio* N° 565 (8-7-1951), *Humoradio* N° 566 (15-7-1951), *Humoradio* N° 567 (22-7-1951)

Rechterpagina: *Humoradio* N° 573 (2-9-1951), *Humoradio* N° 574 (9-9-1951), *Humoradio* N° 575 (16-9-1951), *Humoradio* N° 576 (23-9-1951)

de familiebladen van uitgeverij Dupuis. Een eerste reeks van acht tekeningen verschijnt in *Humoradio* N°560 (3 juni) tot en met N°567 (22 juli). Een kortere reeks van vier cartoons verschijnt in N°573 (2 september) tot en met N°576 (23 september). De twaalf tekeningen werden in zijn erg herkenbare stripstijl gemaakt en zijn eveneens gesigneerd Vertil. Toch laat Peyo de kans niet liggen om alsnog zijn 'signatuur' achter te laten. In de tekening verschenen in *Humoradio* N°566 (15 juli) laat hij Poesie opdraven als een lieve rustige huiskat aan de voeten van een kniezende grootvader in zijn schommelstoel[5]. Het gebruik van Poesie als herkenningsmerk voor tekeningen die Peyo niet kan of mag signeren, zal men later nog terugvinden in andere reclameopdrachten, bijvoorbeeld op één van de tekeningen van een reeks van zes voor Fabelta in 1962 (zie verder).

1953: Waspoeder Wavi

Dat Peyo na 1951 toch nog (sporadisch?) actief blijft in de reclamewereld blijkt uit een tekening uit 1953 voor agentschap Vertil. Op de reclame voor waspoeder Wavi staat een meisje met een grote glimlach haar was te schrobben in een houten ton. Overduidelijk getekend door Peyo.

Sans doute, les produits nouveaux...
mais pour une belle lessive,
il faut du SAVON !
NOUVEAU
WAVI
PLUS DOUX
PLUS MOUSSANT
WAVI est l'idéal pour :
VOTRE LESSIVE : WAVI rend votre linge d'une blancheur éblouissante en épargnant votre peine.
VOTRE LINGE FIN : WAVI le nettoie sans en altérer la matière.
VOTRE VAISSELLE : La mousse abondante de WAVI recueille les graisses sans les redéposer.
Ménagères, profitez de l'expérience des Savonneries COUVREUR, fabricants du fameux savon d'OR, à la glycérine parfumée
Employez ses produits, C'EST BEAUCOUP MIEUX !

Publiciteit voor waspoeder Wavi

Cover folder Kredietbank

Agentschap COLIN

1951: Kredietbank Antwerpen

Voor de Kredietbank illustreert Peyo de kaft van een informatieboekje over het openen van een rekening bij de bank. De tekening is niet gesigneerd en is waarschijnlijk in opdracht van agentschap Colin gemaakt. Het boekje werd gedrukt door *Les Presses Tilbury*, waarvoor Peyo in 1948 al een reclametekening had gemaakt ... Het kleine boekje (18 x 12,5 cm) telt 28 pagina's en is verder niet geïllustreerd.

Agentschap PUBLICONTROL

1951: Chocolade Jacques

In het weekblad ***Femmes d'Aujourd'hui*** verschenen vanaf 11 oktober 1951 tweewekelijks nog zes onbekende reclametekeningen voor Jacques chocolade. De laatste gag verscheen op 27 december, maar de reeks werd begin 1952 opnieuw gebracht. De gags zijn ongesigneerd, maar

Publiciteit voor Jacques chocolade in *Femmes d'Aujourd'hui,* respectievelijk in N° 336 (11-10-1951), N° 338 (25-10-1951), N° 340 (8-11-1951), N° 342 (22-11-1951), N° 345 (13-12-1951) en N° 347 (27-12-1951).

Après l'effort...
PUBLICONTROL
...LE RÉCONFORT
Si la journée est bien remplie, accordez-vous un instant de répit, et dégustez un gros bâton de Superchocolat « Jacques ». Mieux qu'une friandise, c'est un « dessert complet » délicieux et nourrissant. Vous trouverez dans la savoureuse gamme « Jacques » les spécialités réclamées par votre goût.
Fourré Praliné
SUPERCHOCOLAT
JACQUES
Conservez vos emballages pour obtenir de succulentes Superpralines.
1

Après l'effort...
...LE RÉCONFORT
Offrez-vous un moment de repos en dégustant une des merveilleuses spécialités « Jacques ». Il n'existe pas de plus parfait délice qu'un gros bâton de Superchocolat « Jacques », pure merveille de finesse, d'onctuosité... et d'économie.
Noiseline
SUPERCHOCOLAT
JACQUES
Conservez vos emballages pour obtenir de succulentes Superpralines.

Après l'effort...
PUBLICONTROL
...LE RÉCONFORT
En mécanique comme en toutes choses, on ne peut prétendre à la supériorité que si l'on a fait ses preuves. Le Superchocolat « Jacques », lui, a fait ses preuves, parce qu'une vaste et fidèle clientèle lui reconnaît une saveur et une onctuosité qui n'appartiennent qu'à lui.
Mokaline
SUPERCHOCOLAT
JACQUES
Conservez vos emballages pour obtenir de succulentes Superpralines.
5

Après l'effort...
PUBLICONTROL
BELGIQUE
ANGLETERRE
...LE RÉCONFORT
Et quel réconfort ! Parmi les nombreuses spécialités de gros bâtons Jacques, choisissez à tout instant celle qui vous convient. Mais exigez « Jacques », « Jacques » seul et rien que « Jacques », le vrai, l'unique Superchocolat.
Moka Rhum
SUPERCHOCOLAT
JACQUES
Conservez vos emballages pour obtenir de succulentes Superpralines.
2

Après l'effort...
...LE RÉCONFORT
Pour la bicyclette, on choisit les meilleures routes... mais aussi le meilleur stimulant, à la fois savoureux et nourrissant : un gros bâton de Superchocolat « Jacques ».
CRÈME
SUPERCHOCOLAT
JACQUES
Conservez vos emballages pour obtenir de succulentes Superpralines.
4

Après l'effort...
PUBLICONTROL
...LE RÉCONFORT
Votre travail n'en finit plus ? Vous n'en voyez pas la fin ? Prenez des forces en dégustant un gros bâton de Superchocolat « Jacques ». Il est gros par son format et fin par sa qualité. Il s'offre à vous dans une gamme variée de spécialités délicieuses.
CRÈME
PRALINÉS
SUPERCHOCOLAT
JACQUES
Conservez vos emballages pour obtenir de succulentes Superpralines.
6

duidelijk het werk van Peyo. Ze zijn gemaakt voor het reclameagentschap Publicontrol. Bij elke tekening wordt ook telkens een andere chocoladereep getoond en rechts onderaan zijn de advertenties genummerd van 1 tot 6. De Nederlandstalige versie van dit weekblad, ***Het Rijk der Vrouw***, werd nog niet onderzocht, maar vermits Jacques chocolade in gans België populair was en verkocht werd, mogen we aannemen dat deze advertenties ook in het Nederlands verschenen zijn.

3 Peyo: een nieuwe 'anonieme' doorstart in de reclamewereld?

In 1959 besloot de Franstalige Federatie van de Belgische Katholieke scouts Peyo te contacteren om hem te vragen de F.S.C.-kalender voor 1960 te illustreren. De tekenaar maakte twaalf grote humoristische tekeningen, een beetje zoals Willy Vandersteen dat in de jaren vijftig had gedaan voor enkele kalenders van het V.V.K.S. (Vlaams Verbond van Katholieke Scouts). De kalender van Peyo werd een groot succes, vloog de deur uit en bracht heel wat centen op. Van de zes kalenders die de F.S.C. van 1960 tot 1965 uitbracht nam de tekenaar er vijf voor zijn rekening: 1960, 1961 (samen met Macherot[6]), 1963, 1964 en 1965. In 1963 en 1965 liepen ook de Smurfjes tussen de welpen en scouts in de grote mooie tekeningen van de F.S.C.-kalenders rond. Verhoudingsgewijs waren de kleine wezentjes tussen de 'grote mensen' piepklein afgebeeld, al waren ze dan vaak de motor van de gag. De blauwe kabouters waren reeds vanaf het prille begin in 1958, als nevenfiguren in een verhaal

Cover van *Ons Land met iris*, waarin de eerste publiciteit van Fabelta verscheen (N° 3 van 20-1-1962)

ONS LAND met iris
WEEKBLAD 44e JRG. - Nr 3 - 20 JANUARI 1962 - PRIJS : 8 F
DE ARME EX-KONING SIMEON EN DE
RIJKE SPAANSE ERFGEN
WELDRA TROUWEN

van *Johan en Pirrewiet*, razend populair bij de lezertjes. In 1962 hebben de Smurfen hun eerste eigen zes avonturen in evenveel microverhalen in het weekblad *Spirou* beleefd. Kleine heldjes, kleine boekjes. Pas in 1963 worden ze opgewaardeerd tot volwaardige striphelden op groot formaat.

Agentschap Real Presse

Dank zij het succes van de Smurfen is Peyo begin jaren 60 in stripland een naam als een klok geworden. En niet alleen in stripland trouwens, getuigen de gretig afgenomen scoutkalenders. Ondertussen is de reclamewereld ook stilaan begonnen een beroep te doen op bekende striptekenaars om producten te slijten. Het zijn de hoogdagen van stripbladen als *Kuifje* en *Robbedoes*. Hun auteurs zijn uitstekende tekenaars en heel populair, zowel bij kinderen als bij hun ouders (die mee de bladen lezen). Een publicitaire boodschap door hen gerealiseerd kan zijn doel niet missen. Zo denken de reclameboys; zo denken ook de tekenaars zelf. Het zou dus voor iedereen een goede zaak zijn als ze hun kunde eveneens buiten de weekbladen (en de uitgeverijen) om ten gelde zouden kunnen maken. Een extraatje is altijd lekker meegenomen en des te meer gewenst door auteurs uit de Robbedoes stal, want de dienst die zich moet bezighouden met het herplaatsen van hun reeksen in buitenlandse publicaties is bij Dupuis heel inefficiënt, om niet te zeggen onbestaand. Bij Lombard is een dergelijke dienst heel dynamisch, wat voor extra inkomsten zorgt voor de collega's uit het weekblad *Kuifje*.

Om dit te verhelpen beslissen begin jaren 60 de succesauteurs uit *Robbedoes* om een zekere José Schoovaert een duwtje in de rug te geven bij het opstarten van de Real Presse, een onafhankelijk agentschap dat zich met het (her)plaatsen van hun werk zou bezighouden. Dupuis kon de concurrentie met zijn eigen (spook)dienst niet echt waarderen[7] ... Real Presse was echter geen doorslaand succes en werd vrij snel opgedoekt. Niettemin zorgde het agentschap begin jaren 60, buiten de stripwereld om, voor contacten tussen striptekenaars en bedrijven. Natuurlijk konden de tekenaars hun striphelden niet gebruiken en meestal werden de reclameopdrachten

Waar zit het verschil ?
JA, DAT IS INDERDAAD DE DIRECTEUR VAN HET WEERKUNDIG INSTITUUT !
Fabelnyl
Dit spel, dat U aangeboden wordt door FABELTA, bestaat erin een vergelijking te maken tussen de twee tekeningen en, in de tweede tekening, acht verschillende details op te sporen. Test de opmerkingsgeest van uw familieleden en zie wie er het vlugst mee klaar komt !
JA, DAT IS INDERDAAD DE DIRECTEUR VAN HET WEERKUNDIG INSTITUUT !
Fabelnyl
ACRIBEL
ZARYL
NYLON Fabelnyl
FABELTA textielen die hun sporen hebben verdiend.
oplossing pagina 36

niet gesigneerd, maar hun vakmanschap en stijl maakte ze van ver herkenbaar (en succesvol!).

1962: De zoekspelletjes van Fabelta

Peyo tekent dus in 1962, zoals hoger vermeld, geen illustraties voor de scoutskalender van de F.S.C. Het zijn François Craenhals en Endry die de klus klaren. Maar Peyo maakt in dat jaar wel via het persagentschap Real Press een reeks van zes gelijkaardige grote humoristische tekeningen in opdracht van textielproducent Fabelta. Ze zijn bedoeld als publiciteit voor drie textielsoorten (Acribel, Zaryl en Fabelnyl) die Fabelta extra in de verf wil zetten. Op deze tekeningen komen deze textielmerken van de fabrikant dan ook prominent in beeld. De zes humoristische tekeningen verschijnen na elkaar gedurende evenveel weken in allerlei tijdschriften, zowel Franstalige als Nederlandstalige. Wij vonden ze terug in het weekblad ***Ons Land met iris***, in N°3 (20-1), N°5 (3-2), N°10 (10-3), N°12 (24-3), N°14 (7-4) en N°16 (21-4) uit 1962. Deze reclameopdrachten zijn niet gesigneerd maar ze zijn overduidelijk van de hand van Peyo. Anoniem zijn ze echter niet helemaal: op één van de humoristische tekeningen staat - niet voor het eerst - Poesie weer afgebeeld[8]!

Het leuke aan deze publiciteitscampagne is dat de mooie tekeningen niet enkel reclametekeningen, maar tegelijkertijd ook leuke zoekspelletjes zijn. Van elke tekening staan twee versies op de paginagrote publiciteit afgebeeld. Tussen deze versies zijn telkens acht verschillen... Brabant Strip wil jullie de leuke zoekspelletjes van Fabelta niet langer ontzeggen en daarom worden ze nu gebracht op de volgende bladzijden. Zes maal acht verschillen: zoek ze maar! Succes ermee!

4 Conclusie

Verbazend genoeg zijn al deze publiciteitstekeningen onbekend gebleven bij de meeste Peyo verzamelaars. Anoniem is blijkbaar onbemind ... Vermoedelijk zijn er, zoals reeds geopperd, nog zulke reclametekeningen van de (anonieme) hand van Peyo die we niet gevonden hebben. Mochten verzamelaars onder onze leden daar iets over hebben: graag een mailtje naar jullie aller *Brabant Strip Magazine*. Dat zou super zijn!

Poesie op de F.S.C.-kalender van februari 1961

ALLO ? MONSIEUR AKELA ?...
ICI, LE PÈRE DE PETIT FRANÇOIS !
JE VOUS EN SUPPLIE... DIMANCHE PROCHAIN, DONNEZ-LUI SON BADGE D'AIDE-SECOURISTE !... PAR PITIÉ !!...
Peyo
FÉVRIER
D L M M J V S
1 2 3 4
5 6 7 8 9 10 11
12 13 14 15 16 17 18
19 20 21 22 23 24 25
26 27 28
1961

1 *Les aventures de Pied-Tendre* (het indiaantje) en *Puce, een hulpvaardige scout,* twee Disney-achtige strips.

2 Herdrukt in *Johan en Pirrewiet, de integrale 1*, Dupuis, 2015.

3 Hernomen in *Poussy, l'intégrale*, Dupuis, 2014.

4 Hiervan is een foto bewaard gebleven, afgedrukt in *Johan en Pirrewiet, de integrale 1*, Dupuis, 2015.

5 Wéér een tekening die ontbreekt in *Poussy, l'intégrale*, Dupuis, 2014! Zie ook *BSM* 208.

6 Waarvan 3 tekeningen werden hernomen in *BSM* 208.

7 Lees hierover de uitleg van Thierry Martens op p.95 van *L'Aventure des Héroïc-albums*, verschenen bij uitgeverij l'Age d'Or, 2011.

8 Voetnoot van de hoofdredacteur: Het wordt stilaan pijnlijk met die zogenaamde *Poussy, l'intégrale* van Dupuis! We zullen er maar mee ophouden zeker? Kom, nog één om het af te leren: Poesie staat ook op de tekening voor de F.S.C.-kalender voor februari 1961, maar deze tekening werd eveneens vergeten in deze intégrale (zie hierboven).

Dit spel, dat U aangeboden wordt door FABELTA, bestaat erin een vergelijking te maken tussen de twee tekeningen en, in de tweede tekening, acht verschillende details op te sporen. Test de opmerkingsgeest van uw familieleden en zie wie er het vlugst mee klaar komt !

Oplossing Raadsel "FABELTA"

1. Het merk van de wagen 2. De das van de directeur 3. De gloeilampen in het uitstalraam 4. Het venster van het derde huis 5. De steel van de paraplu 6. Het lint van de hoed in het uitstalraam 7. Een toegevoegde schoorsteen 8. De halsband van de hond

MET JOU TROUWEN ALS IK GROOT BEN? NIKS HOOR! IK KAN TOCH NIET MET ZO'N SNOTNEUS TROUWEN!
VAN TOP TOT TEE
Fabelnyl
EEN TEXTIEL-FABELTA DAT ZUI

Dit spel, dat U aangeboden wordt door FABELTA, bestaat erin een vergelijking te maken tussen de twee tekeningen en, in de tweede tekening, acht verschillende details op te sporen. Test de opmerkingsgeest van uw familieleden en zie wie er het vlugst mee klaar komt !

MET JOU TROUWEN ALS IK GROOT BEN? NIKS HOOR! IK KAN TOCH NIET MET ZO'N SNOTNEUS TROUWEN!
VAN TOP TOT TEE
Fabelnyl
EEN TEXTIEL-FABELTA DAT ZUI

ANTWOORDEN : 1. De snor van de kat. 2. De aanplaktbrief onder deze van FABELNYL. 3. Knoop van het kleed van het kleine meisje. 4. De uitdrukking van de dame aan het raam. 5. De signalisatiepaal. 6. De sjerp van de jongen. 7. De hoord van de stoep. 8. Een Venitiaans rolgordijn aan het raam.

Dit spel, dat U aangeboden wordt door FABELTA, bestaat erin een vergelijking te maken tussen de twee tekeningen en, in de tweede tekening, acht verschillende details op te sporen. Test de opmerkingsgeest van uw familieleden en zie wie er het vlugst mee klaar komt !

ANTWOORDEN : 1) Licht omheen lantaarnpaal. 2) Sigaret van het personage dat een canadienne draagt. 3) Een voetafdruk minder. 4) Plakkaat aan de gevel. 5) Handvat aan portier van vrachtwagen. 6) Knopen aan mantel. 7) Verbinding der twee dakgoten. 8) Een schoorsteen minder.

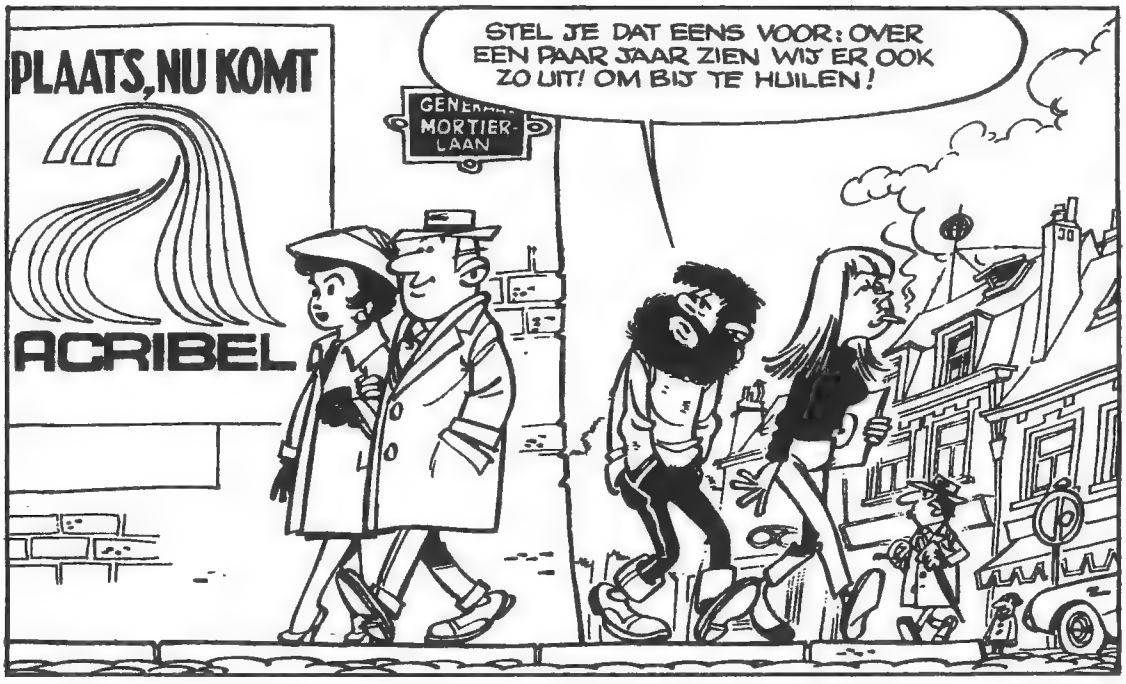

Dit spel, dat U aangeboden wordt door FABELTA, bestaat erin een vergelijking te maken tussen de twee tekeningen en, in de tweede tekening, acht verschillende details op te sporen. Test de opmerkingsgeest van uw familieleden en zie wie er het vlugst mee klaar komt !

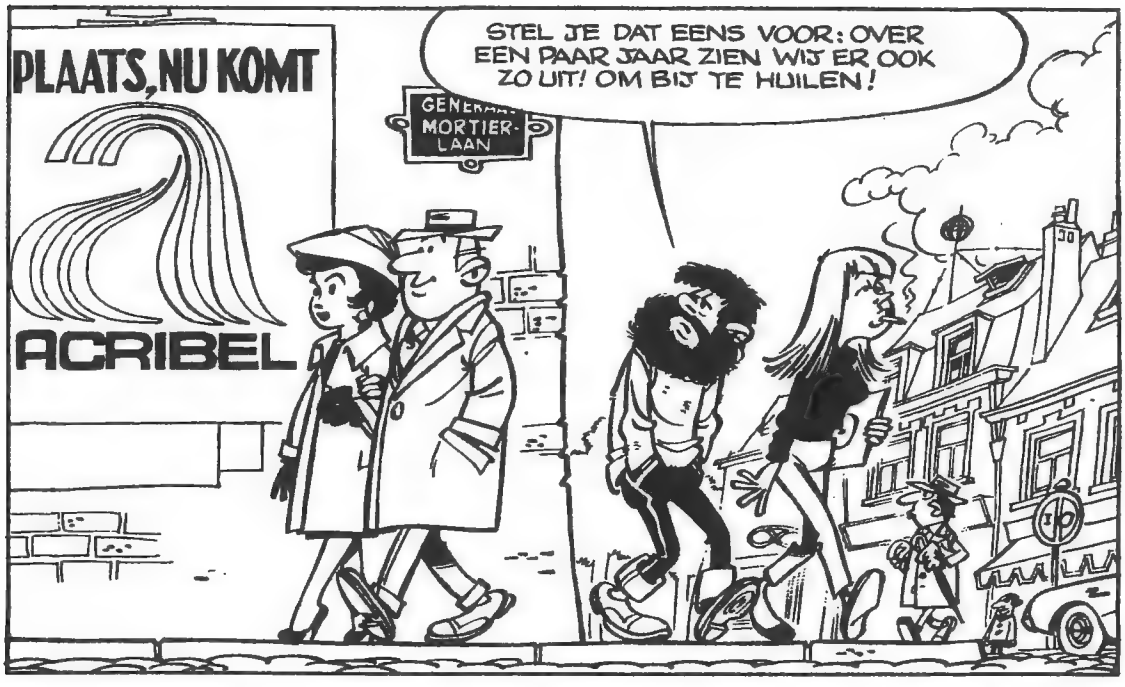

ANTWOORDEN : 1. De schoenen van de dame. 2. Derde aanplakbrief onder ACRIBEL. 3. Stenen boven aanplakbrief 4. Sigaret van het personage op het achterplan. 5. Signalisatie voor beurtelings stationeren. 6. Schoorstein tussen de twee personages. 7. De knopen van de overjas. 8. De schoenzolen van het heerschap met baard.

Dit spel, dat U aangeboden wordt door FABELTA, bestaat erin een vergelijking te maken tussen de twee tekeningen en, in de tweede tekening, acht verschillende details op te sporen. Test de opmerkingsgeest van uw familieleden en zie wie er het vlugst mee klaar komt !

ANTWOORDEN : 1. Een lus méér in de telefoondraad. 2. Titel van het boek op de tafel. 3. Tong van het personage. 4. Een schoorsteenkap. 5. De draaiknop van de T.V. 6. Lijstwerk boven het vensterraam. 7. Staaf onder tafel. 8. Ring aan vinger van de dame.

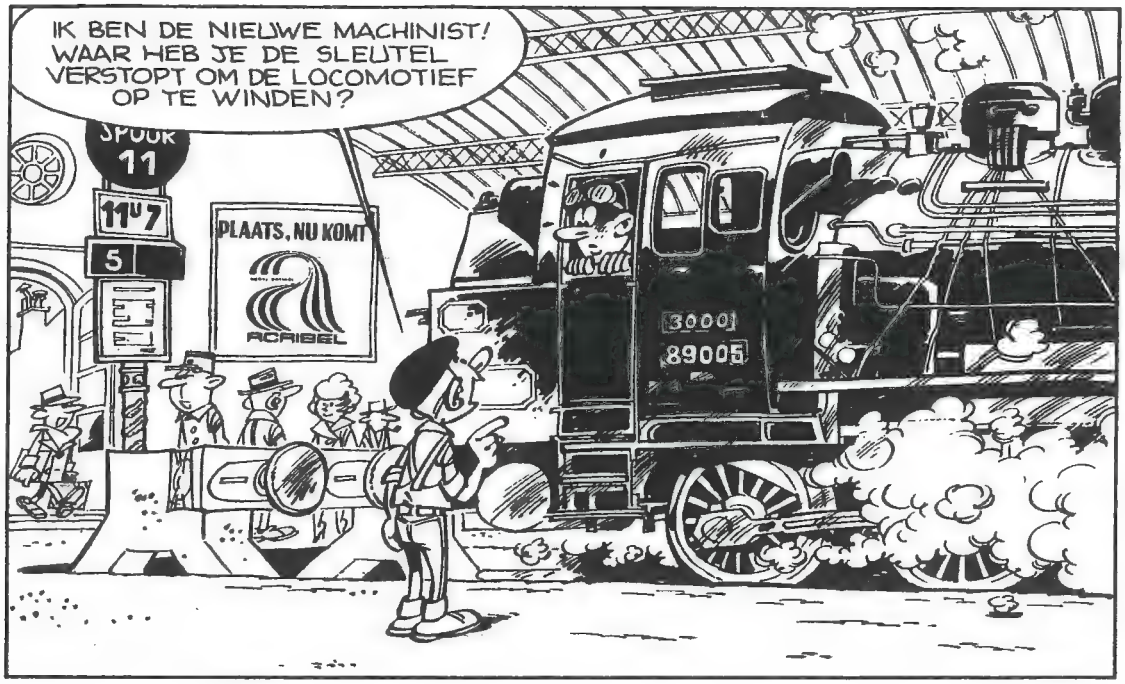

Dit spel, dat U aangeboden wordt door FABELTA, bestaat erin een vergelijking te maken tussen de twee tekeningen en, in de tweede tekening, acht verschillende details op te sporen. Test de opmerkingsgeest van uw familieleden en zie wie er het vlugst mee klaar komt !

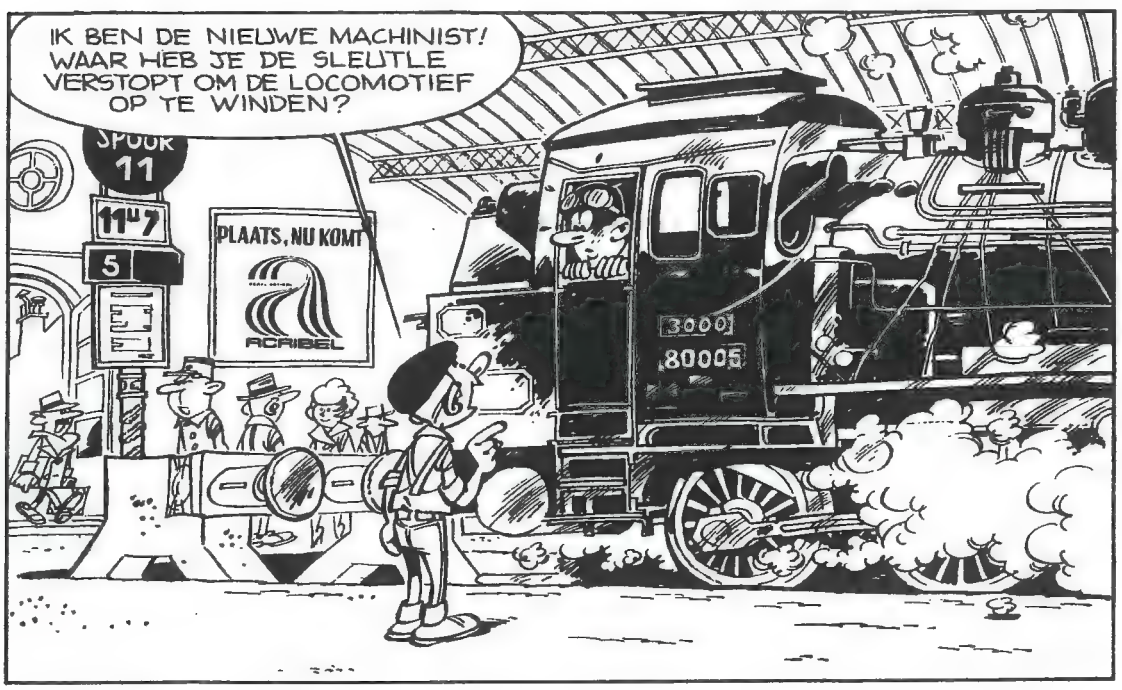

ANTWOORDEN : 1. Het woord " sleutel ". 2. Het nummer van de trein. 3. Een stoomwolk minder. 4. Het ronde dakvenster. 5. De snor van het personage uiterst links 6. De pijp van het personage op het achterplan. 7. Het dak dat men ziet door het raam van de lokomotief. 8. Een stuk meêr boven de stoomketel.

“Een computer is veel te clean voor mij”
Gesprek met Miville-Deschênes

De 47-jarige François Miville-Deschênes werd geboren in het kleine Canadese dorpje Bonaventure in de provincie Québec. Hij gaf zijn studies op om rond te reizen. In 1987 begon zijn carrière als illustrator, zowel van wetenschappelijke werken als van fantasy-verhalen. Zijn eerste echte stripalbums maakte hij voor de reeks *Millennium*. Het voorlopige hoogtepunt in de loopbaan van deze talentrijke tekenaar en inkleurder is de knappe historische reeks *Heroveringen*, waarvan het vierde en afsluitende deel vorige maand verscheen.

door Tom Vermeeren en Gert Bussens

Was je als kind al geïnteresseerd in tekenen?

Absoluut. Ik begon heel vroeg toen ik voor mijn tweede verjaardag een mooie doos potloden cadeau kreeg ... en ik ben nadien nooit meer gestopt (lacht). Tekenen werd een allesverslindende passie. Ik groeide op in een gezin waar veel strips aanwezig waren. Mijn vader was een echte stripliefhebber. Dankzij hem kwam ik in contact met stripbladen als *Pif*, *Spirou* (*Robbedoes*), *Tintin* (*Kuifje*) en *Pilote*. Ik lees nog altijd graag strips. Mijn grote voorbeelden zijn Jean Giraud, Hermann, Paul Gillon, André Chéret, Edouard Aidans en vele anderen. In mijn geboortedorp was er een dierentuin, waar ik als kind vaak panters, wolven, leeuwen en beren schetste. Ook nu nog schets ik regelmatig paarden door ze in weiden te observeren. Ik ben een autodidact. Dat kon moeilijk anders. In Québec bestond er toen geen kunstacademie of striptekencursus. Wel volgde ik een jaar grafische vorming, maar ik gaf er snel de brui aan, omdat ik ontgoocheld was. Er werd veel te weinig aandacht besteed aan tekenen. En als er dan al eens een tekenopdracht was, ging het om observatie-opdrachten. Pffff ... dat soort dingen deed ik al in de lagere school. Ik had dus het gevoel dat ik daar niet veel zou bijleren. Dus draaide ik die bladzijde snel om. Op mijn achttiende begon ik als illustrator. Was het in Canada wel mogelijk geweest om als stripauteur te leven, had ik waarschijnlijk een ander parcours afgelegd. Maar goed, het is wat het is. In de lente van 2002 besloot ik mijn kans te wagen en stuurde ik een dossier met tekeningen en een opzet van een historisch verhaal naar verschillende uitgeverijen. Les Humanoïdes Associés was de snelste om te reageren. Zij zagen het zitten om met mij in zee te gaan. Ze stelden me de synopsis van het eerste album van *Millennium* voor[1]. En zo ging de bal aan het rollen (lacht).

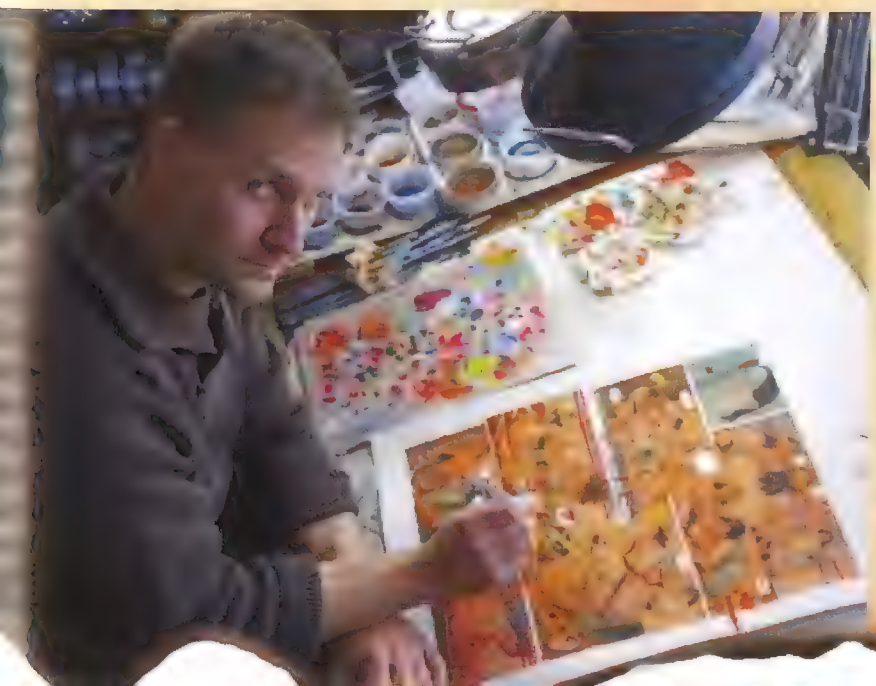

Miville-Deschênes aan het werk in zijn atelier

Je tekeningen ogen heel gedetailleerd. Hoe ver ga je daarin?

Vrij ver. Dat is vooral te danken aan de jaren dat ik als illustrator heb gewerkt. Daar leerde ik om heel veel oog voor detail te hebben. Ik ben nogal fanatiek in het verzamelen van documentatie. Zowel voor de decors, kledij als wapens snuffel ik rond

In het tekenen van weidse vlaktes kan François Miville-Deschênes zich enorm in uitleven

"Je kan onze samenwerking het best omschrijven als een soort pingpongspelletje via mail"

in boeken en uiteraard op internet. Toch waak ik erover om niet zomaar blindelings tekeningen of foto's te kopiëren. Ik stel me niet tevreden met dit soort gemakkelijkheidsoplossingen. Het moet wat uitdagend blijven. Geen inspanning, geen verdienste. En ik waak er ook over dat het geheel niet vervalt in extremen. De tekeningen moeten vooral dynamisch blijven. Alles overladen met historisch correcte details is dus ook niet nodig.

Hoe kwam je in contact met scenarist Runberg voor *Heroveringen*?

Toen ik nog aan *Millennium* werkte voor de Franse uitgever Les Humanoïdes Associés had Sylvain Runberg me al gecontacteerd met de vraag om met hem samen te werken. Ik had er echter geen tijd voor. Maar toen er financiële problemen ontstonden bij Les Humanos en meerdere tekenaars niet meer tijdig betaald werden, stapten veel tekenaars op. Ik was één van hen. Ik belde naar Runberg om hem te melden dat ik meer dan ooit klaar was om met hem in zee te gaan. Hij had al het globale opzet van *Heroveringen* klaar maar de uiteindelijke versie kwam er door een intense samenwerking tussen ons beiden.

Je had dus veel inspraak in het scenario?

Je kan onze samenwerking het best omschrijven als een soort pingpongspelletje via mail. Zo bouwen we samen het verhaal op. Het is al vaak gebeurd dat ik zelf voorstellen doe. Zo kon ik scènes voorstellen die ik graag teken. In het begin waren er wat te veel fantasy-elementen en daar houd ik niet zo van. We hebben dan samen het verhaal wat herschreven, zodat we er ons allebei goed bij voelden.

Wat trok je het meest aan in het verhaal van *Heroveringen*?

Ten eerste vond ik het tijdstip waarin het verhaal zich situeert heel boeiend. We brengen het verhaal van de Scythen, Sarmaten en Cimmeriërs, drie nomadenvolkeren die in Centraal-Azië rondtrokken een achttal eeuwen voor Christus. Dit deel van de geschiedenis kwam nog maar zelden aan bod in strips. De volkeren die wij in beeld brengen hebben allemaal echt geleefd. Toch hebben we ons hier en daar enkele vrijheden veroorloofd. Zo is er bijvoorbeeld nergens historisch bewijs gevonden dat ze zich gegroepeerd zouden hebben om het tegen een gemeenschappelijke vijand op te nemen. Daarnaast is er de omgeving waarin het verhaal zich afspeelt. Die heeft alles om de lezer te boeien en dat geldt ook voor mij als tekenaar: halfnaakte amazones, paarden, weidse vlaktes, de wilde natuur, paarden, strijdolifanten, heel veel actiescènes ... Zalig toch?

De vier covers uit de reeks *Heroveringen*

Dieren tekenen en observeren zijn een ware passie voor deze tekenaar

Was uitgeverij Lombard de enige die interesse in *Heroveringen* toonde?
Nee, maar ze waren wel de snelste (lacht). We stuurden een eerste versie van ons verhaal door en binnen de week reageerden zij positief. Dupuis zag het ook zitten maar was te laat.

Welke technieken gebruik je precies?
Net als vele tekenaars maak ik kleine schetsen bij mijn draaiboek ('découpage'). Daarna teken ik de kaders op mijn uiteindelijk plaat. Meestal werk ik op pagina's van 46 op 56 cm. Runberg beschrijft elk vakje in woorden. Hij maakt er zelf geen schetsen bij. Dat is 100% mijn job. Het opbouwen van mijn pagina's is echt denkwerk voor mij. Dat kost me de meeste inspanning. Eens dit achter de rug is, kan de radio aan en kan het deel van het werk beginnen waarin ik mij het meest op mijn gemak voel: alles in potlood uittekenen, inkten en nadien inkleuren. Voor het inkten gebruik ik zowel penseel als pen. Ik vind dat je op de definitieve pagina nog altijd de inktlijnen moet kunnen zien. Ik houd niet van stripplaten die lijken op een aaneenschakeling van schilderijtjes. De zwarte omka-

dering van de personages zorgt voor een soort dynamiek waar ik enorm veel waarde aan hecht. De inkleuring gebeurt met acrylverf. Ik ben heel blij dat ik voor *Heroveringen* de inkleuring helemaal zelf heb mogen doen. Voor *Millennium* was dat niet het geval. (Hij pauzeert even) Dat was heel frustrerend. Ik gaf aan de inkleurders heel veel tips mee hoe ik de inkleuring zag, maar mocht het uiteindelijk zelf niet doen wegens tijdsgebrek. Het resultaat viel me dan ook vaak tegen. Het oogde allemaal wat te donker voor mij. Ik zou het anders hebben aangepakt.

Op je blog hebben we gemerkt dat je nog op de artisanale manier werkt. Ooit overwogen om over te stappen naar het maken van strips op de digitale manier?
(heel kordaat) Oh nee! Ik houd niet van computers. Ik ben nog van de 'oude school'. Ik hou van tekenen en schilderen. Het contact met het papier, het omgaan met potlood, penseel en verf ... ik kan niet zonder. Ook al die specifieke geuren van die materialen ... ik zou het allemaal veel te veel missen. Een computer is te 'clean'. Indien ik met de pc zou werken, zou ik heel veel cursussen moeten volgen. Dat ligt niet in mijn aard. Tekenen is iets heel naturel voor mij. Werken met pc niet. Dus waarom zou ik veranderen?

Hoe ziet een werkdag er voor jou uit?
(lacht) Die loopt mee met de dagelijkse

Strijdolifanten groots uitgepakt op een dubbelpagina

realiteit van een vader van drie kinderen. Ik pas mijn werkuren aan het school- en gezinsleven aan. Als mijn kinderen naar school zijn, trek ik me terug in mijn atelier en ik stop als ze terugkeren. Vroeger begon ik pas te inkten, als alle pagina's in potlood klaar waren om nadien alle pagina's in te kleuren. Dat had het voordeel dat je bepaalde kleuren had gemengd en die kleur dan op alle pagina's exact hetzelfde kon behouden. Nu werk ik anders. Aan het begin van de week houd ik mij met potloodtekeningen bezig, daarna enkele dagen inkten om de week af te sluiten met een tweetal dagen inkleuringen. Ik voel mij daar beter bij. Het zorgt voor wat meer afwisseling in mijn werkdagen.

Welke projecten liggen er in het verschiet?
Momenteel ben ik volop bezig met het maken van losse illustraties voor de Parijse galerijhouder Daniel Maghen. Ik ben nochtans geen grote fan van het maken van illustraties die anderen voor mij aan de man brengen. Ik houd dit aspect liever zelf in de hand. Ik weet goed genoeg hoe ik mijn werk kan verkopen. Maar voor deze keer heb ik een uitzondering gemaakt. Ik ben benieuwd hoe de verkoop zal lopen. En dan ligt al een nieuw project klaar. Het wordt opnieuw een samenwerking tussen mij en Runberg. Maar het speelt zich deze keer af in de jaren dertig van de vorige eeuw. Maar verwacht geen pagina's vol gebouwen of auto's. Het scenario is gebaseerd op een bestaande roman. Meer mag ik eigenlijk nog niet zeggen. Het wordt een one-shot dat zich vooral in de jungle afspeelt. Dus mijn groen kleurenpalet mag eens uit de kast. Dat heb ik al veel te lang niet meer gebruikt (lacht).

Droom je er stiekem van om ooit eens een album te maken waarvoor jij zowel scenarist, tekenaar als inkleurder bent?
(lacht) Een echte droom is dat niet. Al zou het wel leuk zijn, moet ik toegeven. Maar voorlopig voel ik me goed in mijn positie van tekenaar die toch ook zijn zegje mag doen. Mijn kinderen zijn nu nog te jong om een dergelijk tijdrovend werk op poten te zetten. Wie weet, begin ik daar later wel aan.

1 Slechts drie albums van de zes werden naar het Nederlands vertaald en uitgebracht door respectievelijk uitgeverij Arboris (deel 1) en Medusa (delen 2 en 3).

Waterdraagster. Halfnaakte vrouwen zijn één van de troeven,uit de reeks *Heroveringen*

14-18 De Grote Oorlog in de strip

Op het ritme van het trommelvuur

De betrokkenheid van Marcel Rouffa (°1955), illustrator, striptekenaar en scenarist, bij het thema van de Grote Oorlog werd reeds onder de aandacht gebracht in *Brabant Strip Magazine* 203. *Berlin Avenue*, de nieuwste strip van de tekenaar, is een boeiend en aangrijpend relaas van de strijd op leven en dood van een Engelse eenheid in de loopgraven in Vlaanderen en elders.

Door Jozef Peeters

De auteur verbleef enige tijd in het oorlogsgebied rond Ieper waar zijn interesse voor deze periode gewekt werd. Zijn nieuwsgierigheid naar die plaatselijke oorlogsgebeurtenissen en het onbegrip voor de waanzin van deze oorlog leidden naar enkele korte stripverhalen over het onderwerp, gebundeld in *Schimmen* (Uitgeverij Loempia, 1989) en het geïllustreerd boek *Ver van Ieper* (Uitgeverij Facet, 2000) gemaakt in samenwerking met Marvano. De hel van de loopgraven zou hem echter blijven fascineren.

Beklijvende nieuwe strip

Zijn kennismaking met *Undertones of War* (1928), een verslag van Edmund Blunden (1896-1974) over zijn ervaringen als officier in het Royal Sussex Regiment tijdens de Eerste Wereldoorlog, gaf aanleiding tot een nieuw stripverhaal: *Berlin Avenue*. Deze strip werd gepubliceerd in september in de *Collectie Gorilla*, een imprint van Strip2000. Rouffa slaagde erin om feiten en fictie te verweven in een sobere en beklijvende strip over de lotgevallen van een Engelse eenheid: de 2nd Royal Sussex. De tekenaar heeft lak aan de historische chronologie van het oorlogsgebeuren. Hij schetst het oorlogsgeweld en het zinloos hoge dodental. Terloops citeert hij plaatsnamen waar het bataljon streed: Bergen, Somme, Loos, Menen, Ieper ... Een tocht doorheen de hel. Het leven aan het front wordt authentiek geschetst. Rouffa versluiert het gebulder van kanonnen en het geratel van machinegeweren met literaire citaten, humor, marsliedjes en beelden van de natuur. Natuur die zich niet laat bedwingen door het geweld van de mens.

Twee hoofdpersonages

In de nieuwe strip brengt de tekenaar twee hoofdpersonages op het voorplan. Onderluitenant Blunt vertolkt het lot van de manschappen. De officier wordt het slachtoffer van shellshock, maar keert later terug in het verhaal. En dan is er Henshaw, een eenvoudige jongen die verzen schrijft tijdens de korte rustpauzes aan het front. Zijn schriftje met versregels overleeft de barbarij. Misschien, ooit, duikt het schriftje op in een tijdperk dat aanleiding zal geven tot een nieuw en nog erger bloeddorstig pandemonium. Henshaw verwerkt het oorlogsgeweld, zijn dromen en nachtmerries in gedichten. Ondertussen zijn de lezers van de strip getuige van de angsten en zorgen van de soldaten en officieren.

Fictief personage

Na enig onderzoek bleek er een authentieke Henshaw aan de Slag om Passendale te hebben deelgenomen. Stephen Henshaw sneuvelde in augustus 1917 en kreeg later een herdenkingssteen in Sint Julia-aan. De dichter in het verhaal van Rouffa is echter een fictief personage. Blijkt dat de tekenaar een lijst met Angelsaksische auteurs gebruikte voor de naamgeving van de manschappen van de Royal Sussex: Ingoldsby, Lovecraft, Keats en andere.

aan tegen het dreigende en het onbekende dat hen aan het front ten deel zal vallen. De loopgraven van het Britse leger en van de Duitsers werden vakkundig uitgebouwd, in tegenstelling tot de loopgraven van het Franse leger. De Franse militaire leiding kon niet aanvaarden dat het verblijf in loopgraven weleens tot een permanente status kon leiden. Britten en Duitsers gaven straatnamen aan hun loopgraven. Een humoristische toets in een waanzinnige wereld. De eenheid van Henshaw heeft in Ieper slechts één doel: de verovering van de 'Berlin Avenue', een Duitse loopgraaf.

In de sporen van

Tardi blijft de ongeëvenaarde tekenaar en getuige van de loopgravenoorlog in Frankrijk. De recente strip van Tardi, *Le Dernier Assaut* (Casterman, 2016), spat indringend en bloederig open bij kennismaking. Ook de verhalen van Joe Colquhoun (*Charley's War*) getuigen van een zeer realistische benadering. Rouffa treedt in hun sporen. Zijn boodschap is even duidelijk, zijn uitwerking minder dwingend maar even aangrijpend: "Ik heb *Berlin Avenue* bewust anekdotisch gehouden. Dit is een boek over jonge gasten die doodgaan. De waanzin van dat front is niet te vatten." (Interview Marcel Rouffa met Wouter Adriaensen, Stripspeciaalzaak).

Gruwelijke details

Sommige details in het verhaal zijn gruwelijk, zoals de muur met doodshoofden in een loopgraaf in een buitenwijk van het dorp Festubert. De Britten verloren 16.000 man bij de Slag bij Festubert (1915). Tijdens de Derde Slag om Ieper, ook de Slag om Passendale genoemd, werden lijken van gesneuvelden gebruikt om de wegen naar het front begaanbaar te houden en dit wegens gebrek aan adequaat materiaal om het verdronken terrein toegankelijk te maken.

Straatnamen

Soldaten nemen soms moedige beslissingen, aarzelen soms en keren zich in paniek af van de bevelen van de officieren. Ze berusten in hun lot en kijken met Brits flegma

Berlin Avenue. Strip2000, Collectie Gorilla, 2016. Met een dossier over de aanpak en de uitwerking van het verhaal door de auteur.

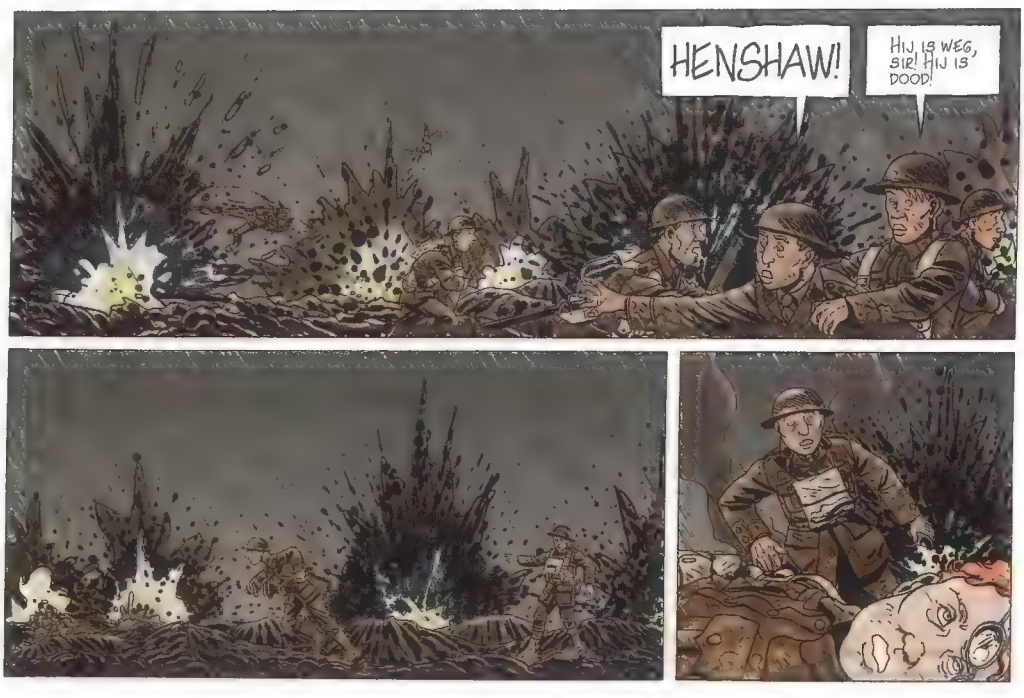

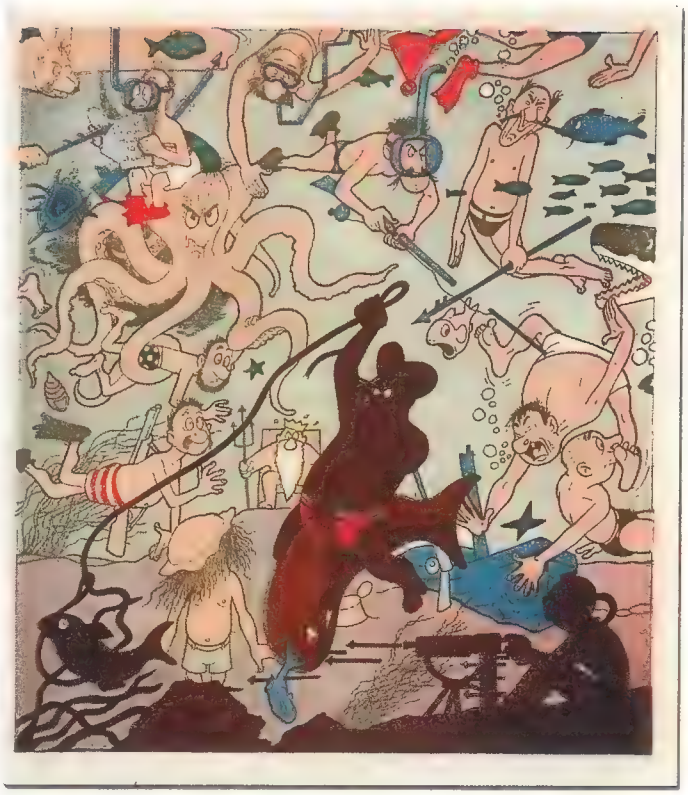

Van dit vloeipapier kennen we de titel niet. Die ontbrak bij het verknipte exemplaar dat we terug vonden. Wie maakt ons wijzer?

Vloeipapiertjes van Maurice Tillieux

Uit de tijd dat inkpotten en inktpennen nog iets betekenden

Maurice Tillieux was een virtuoze tekenaar en begenadigd scnearioschrijver. Met strips tekenen viel echter geen bakken geld te verdienen. Dat betekende dat Tillieux zich ook inliet met publicitair werk. Enkele jaren geleden dook op ebay een reeks van vier JH vloeipapieren op van de hand van Tillieux.

Door Philippe Mouvet

Reeks van vier JH vloeipapiertjes die enkele jaren geleden op ebay opdoken

Het is hartverwarmend te mogen vaststellen dat het oeuvre van Maurice Tillieux de laatste jaren flink opgewaardeerd wordt. Als virtuoze tekenaar en begenadigde scenarioschrijver werd en wordt hij nog steeds overvloedig bejubeld door zijn vakcollega's, maar werden zijn strips niet altijd naar waarde geschat toen ze uitkwamen, vooral niet door het Nederlandstalig publiek. Misschien komt het omdat de avonturen van zijn eerste echt populaire stripheld Felix vooral in de Franstalige versie van *Heroic* albums te lezen waren. Door de overvloedige woordspelingen en eigenzinnige humor was de strip ook moeilijk snel naar het Nederlands om te zetten. De Vlaamse *Heroic* albums verschenen bovendien maar om de twee weken, in tegenstelling tot hun Franstalige zusterbladen die wekelijks verschenen.

Moeilijk brood verdienen

Toen *Guus Slim* (de met licht gewijzigde setting voortgezette *Felix* strip) na het verdwijnen van *Heroic* albums in 1956 kort nadien in Robbedoes van start ging had Tillieux dus al een publiek in Franstalig België, maar voor de Nederlandstalige lezertjes was hij haast een onbekende. *Heroic* albums werden ook slechts sporadisch en slecht verdeeld in Frankrijk, waar de censuur bovendien ongenadig hard optrad tegen het merkwaardig Belgisch stripblad van Fernand Cheneval. Ook de eerste *Guus Slim* albums kregen het daar over de grens flink te verduren en sommigen werden jarenlang verboden. Niet gemakkelijk dus om onder deze omstandigheden als striptekenaar je boterham te verdienen. Strips tekenen was per slot van rekening toen ook allerminst een baan waarmee bakken geld te verdienen viel. Het kwam er dus op aan om héél veel te tekenen en het ook gepubliceerd te krijgen.

Uitgeverij Arboris brengt *Guus Slim* terug onder de aandacht met bundelingen van alle verhalen in een reeks hardcovers, elk met een uitgebreid dossier dat een absolute meerwaarde aan deze uitgaven verleent. Aanraders!

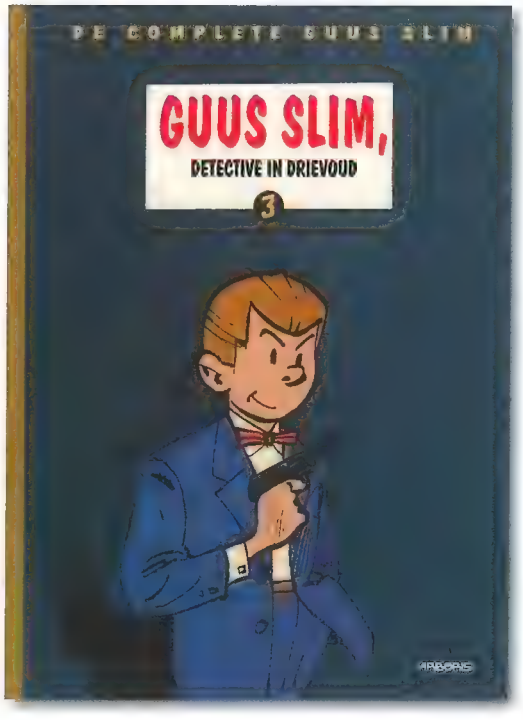

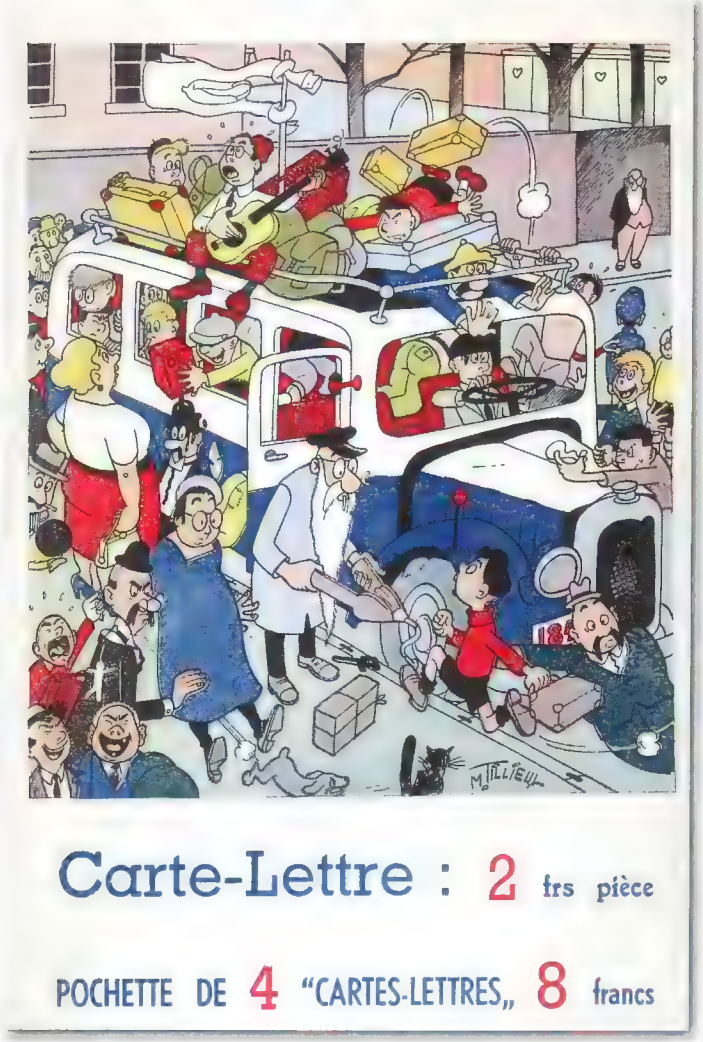

Een publiciteit op dun karton (formaat 14,5 x 22,2 cm) waarop vermeld staat dat de vier prenten ook als briefkaart te koop waren

Publiciteit als zout op de aardappelen

Dat was voor Maurice Tillieux vooral het geval tussen 1948 en 1953, de periode waarin hij zich ook inliet met publicitair werk. Opdrachten die alsnog voor het zout op de aardappelen zorgden en vooral bekend zijn bij de harde kern van de onvoorwaardelijke Tillieux fans. In die periode ontpopte de tekenaar zich tot een echte duizendpoot. Het is indrukwekkend wat hij toen allemaal bij elkaar tekende. Strips en publiciteit, om het even. Van dat reclamewerk zijn onder andere bekend: een affiche voor Lake City sigaretten, een set van twaalf prenten voor het farmaceutisch laboratorium RIT te Genval, reclametekeningen voor het mineraal water Appolinaris, alsook allerlei materiaal voor de Union et Prévoyance verzekeringen, waaronder een reeks onvindbare vloeipapieren en een haast mythisch promotiepuzzeltje, en nog veel meer.

Onvindbare vloeipapieren

Enkele jaren geleden (in 2009 om exact te zijn) is een reeks van vier JH vloeipapieren op ebay opgedoken. Heel mysterieus eigenlijk, want het blijft voorlopig nog steeds niet te achterhalen waarvoor JH stond en wanneer en hoe die vloeiblaadjes verdeeld werden. Blijkbaar moet daar toen een voorraadje van bovengekomen zijn want kort nadien circuleerden ze onder het stripvolkje. Hoogstwaarschijnlijk waren het geen gratis uitgedeelde promotionele vloeiblaadjes maar in de papierhandel verkochte setjes. De vier blaadjes vormen een reeks: Reeks A, getiteld 'Ontspanningen'. Verondersteld wordt dus dat de firma JH minstens één reeks vloeipapieren heeft uitgebracht, maar misschien is het ook maar bij die fameuze Tillieux reeks gebleven. Deze vrij grote vloeipapieren (14,5 x 18,5 cm) zijn genummerd en getiteld: N° 1 – 'Camping', N°2 heb ik enkel zonder titelstrook gezien en toont onderwatersporten, N°3 – 'Autocar Uitstapjes' en N°4 – 'Wintersporten'. De reeks bestaat zowel in het Frans als in het Nederlands.

Frustratie

De tekenstijl en de typische diagonale opbouw van de prenten tonen veel gelijkenis met de tekeningen die Tillieux rond 1953 voor de spelrubriek Jeu des Erreurs in *Spirou* maakte. Ik veronderstel dus dat de reeks rond die tijd getekend werd. Onnodig te zeggen dat de kleine voorraad uit 2009 ondertussen is verdampt en dat ze onvindbaar geworden zijn. Frustratie alom dus voor alle Tillieux-fans die ze toen gemist hebben. Maar op gebied van frustraties worden deze soms wanhopige fans pas echt 'verwend' bij het zoeken naar een tot nader order onbekende variante van de vloeiblaadjes. Naast deze inktvlekkenslurpertjes bestaat ook een publiciteit op dun karton (formaat 14,5 x 22,2 cm) waarop vermeld staat dat de vier prenten ook als briefkaart te koop waren. Het setje van vier was in een omslag voor 8 (Belgische) franken te verkrijgen, of apart voor 2 frank. Zijn die prentkaarten ook echt gecommercialiseerd? Niemand weet het... U wel? Eén mailadres: philippe.mouvet@telenet.be.

Ik ben razend benieuwd naar jullie vondsten!

Portret van John Flanders door Renaat Demoen, 1970

John Flanders - Jean Ray, raakvlakken met de stripwereld

Gray Croucher, een stipje in de Vlaamse stripgeschiedenis, en John Flanders

De narratieve kracht van de verhalen van John Flanders/Jean Ray nodigde tekenaars uit tot hertaling van enkele verhalen in stripvorm. Onder meer Berck, Buth, Rik Clément, François Craenhals, Gray Croucher, Gilbert Declercq, Renaat Demoen, René Follet en Antoon Herckenrath verbonden hun naam aan stripverhalen naar zijn werk. Croucher tekende drie stripverhalen naar scenario van deze Gentse auteur.

Door Jozef Peeters

Gray Croucher – beknopte biografie
Lionel Graham Croucher, Kingston (bij Portsmouth), 11 januari 1920 – Oostkamp, 23 december 1971.

Lionel Coucher maakte deel uit van het Britse leger en zou in 1944 met zijn eenheid in Brugge belanden, waar hij huwde en zich vestigde. Aanvankelijk verdiende hij zijn brood met vertaalwerk en later met strips en tekeningen die hij publiceerde in het weekblad *Burgerwelzijn* tussen 1947 en 1953. Het zijn onopvallende, humoristische niemendalletjes. Daarnaast werkte hij ook mee aan het tijdschrift *Tam Tam* (1951 – 1953). Pater D. De Kesel van de abdij van Averbode, beter bekend onder zijn schuilnaam Nonkel Fons, merkte hem op en vanaf 1949 zal hij voor zijn uitgaven werken. Gray maakte illustraties en stripverhalen voor *Averbode's weekblad* (onder meer de gagstrip *Zwaaipulle*, vanaf 1954), *Zonnestraal*, *Zonnekind*, *Prutske/Doremi*, *Zonneland* en de *Vakantie-* en *Kerstboeken* van Nonkel Fons. Hij leverde aardige en frisse strips af in een door Walt Disney geïnspireerde tekenstijl. Gray Croucher verwierf met de avonturen van *Rikske en Fikske* – vanaf 1959 gepubliceerd in *Zonnekind* – een plaatsje in het panorama van de Vlaamse strip. Generaties groeiden op met deze grappige figuurtjes via de tijdschriften van Averbode. Door het succes van de reeks schakelde hij het tekenwerk voor *Rikske en Fikske* naar een hogere versnelling, steeds naar teksten van pater D. De Kesel. Ook merchandising kwam eraan te pas (prentkaarten, fonoplaten, en an-

Beknopte bibliografie

In *Zonneland/Petits Belges* werden gagstripjes gepubliceerd en onder meer volgende stripverhalen:

- *De avonturen van Piet*, 1950.
- *Het geheimzinnige huis*, 1952.
- *Tijl Uilenspiegel*, vanaf mei 1953. Verschillende verhalen, naar scenario van Nonkel Fons.
- *De schat van de graaf*, 1955.
- *Het geheim van de oude trommel*, 1958.

Belangrijkste album-uitgaven:
Uitgeverij Altiora NV:

- Reeks *Tijl Uilenspiegel*: *De verwenste prins* (1954), *12 stielen... 13 ongelukken* (1956), *De strijd met de reus* (1956), *De ontvoerde gravin* (1957).
- Diverse titels in de reeks *Rikske en Fikske*, tussen 1962 en 1980.

Uitgeverij Brabant Strip VZW:

- *Tijl en Lamme. Kasteel Zwartendale*, 2015, in de Fenix reeks, nr. 109. Cover Dirk Stallaert.
- *Nieuwe fratsen van Tijl en de Lamme*, 2016, in de Fenix reeks, nr. 118. Cover Dirk Stallaert.

Foto van de medewerkers van Averbode, datum onbekend. Flanders staat rechts naast Greta Lamend, schrijfster en echtgenote van Albert van Hageland. Gray Croucher staat op de tweede rij en bevindt achter Lamend en Renaat Demoen

dere). Zijn productie als tekenaar lag vrij hoog waardoor de kwaliteit er soms onder leed. *Rikske en Fikske* wordt geleidelijk overgenomen door Roex (Roger Exelmans). Aanvankelijk tekende hij zijn werk 'Croucher', later werd dit 'Gray'. Ondanks de niet onaardige uitwerking van deze figuurtjes kan zijn oeuvre de stripliefhebbers niet bekoren: daarvoor zijn de personages en de scenario's te stereotiep. Ook zijn stripverhalen rond *Tijl Uilenspiegel* bieden weinig afwisseling.

Croucher en John Flanders

Er werden voorlopig geen concrete gegevens gevonden over een bijzondere samenwerking tussen beiden. Er bestaan wel groepsfoto's van de jaarlijkse bijeenkomsten van de medewerkers van Averbode, waarop ook Flanders en Croucher staan. Croucher tekende een portret van John Flanders voor diens 70e verjaardag, met een fles rum en een glas (zwart-wit tekening op papier, formaat 17 x 22 cm, gesigneerd Gray, 1957). De tekening behoorde toe aan mevrouw De Langhe, dochter van de auteur. Croucher moet dus wel op de hoogte geweest zijn van de 'legende' rond Flanders. Flanders' scenario's zijn een verrassing voor de adepten van de auteur. De verhalen behoren niet tot zijn fantasiewereld. Naar alle waarschijnlijkheid schreef hij de scenario's naar richtlijnen of verhaaltjes bezorgd door Pater De Kesel. Ze leveren het bewijs van de soepelheid die hij aan de dag kon leggen om zijn pen in dienst te stellen van zijn broodwinning.

"Cet univers bucolique décalé respire la joie de vivre sans souci et est fort éloigné des drames moralisateurs et tensions dramatiques habituellement présents dans les récits plus longs de John Flanders pour l'abbaye". Thierry Martens, *Jean Ray & ses dessinateurs*. In *Le Collectionneur de bandes dessinées*, nr. 95 (2001), p. V.

Literatuur

Frank Huygens, *Trip naar Zonneland*, Stripgids nr. 38, 2001, p. 19-20.

Bert Bouljon, *Gray, de geestelijke vader van Rikske en Fikske*, 1920-1971. Oostkamp, Heemkundige kring, 2010.

Flanders als vertaler van Croucher's werk

Flanders vertaalde in samenwerking met Nonkel Fons *Tijl Uilenspiegel. De verwenste prins*, (gepubliceerd in *Zonneland*, 1953, nr. 20-49) onder de titel *Le prince ensorcelé*. Deze vertaling verscheen oorspronkelijk in *Petits Belges*.

Albumuitgave:
Le prince ensorcelé. Scénario de N.F. (= Nonkel Fons, pseudoniem van D. De Kesel). Ill. de Gray Croucher. Averbode, Altiora, z.j. 32 p. 30 platen. Druk: afwisselend in groen en bruin. Omslagillustratie in kleur. Geniet. 23,5 x 19,1 cm.

Het jaar van publicatie van het album kon tot op heden niet bevestigd worden, maar een brief van Averbode, gedateerd 12 maart 1957, gericht aan John Flanders over de vergoeding voor de Franse vertaling wijst op 1957: "*Le prince ensorcelé* is in album verschenen en Z.E. pater De Kesel zegt ons, dat de vertaling in samenwerking met hem door U werd verzorgd toen het als strips [sic] in *Petits Belges* moest verschijnen. Bij gelegenheid van het verschijnen van dit album [...]"

Le prince ensorcelé. Album

Strips van Croucher naar scenario van John Flanders

De verloste stad, de avonturen van Krâ, de slimme kraai. Scenario J.F. In *Zonneland*, nr. 25 (24.06.1951) – nr. 42 (21.10.1951). Kleurendruk. 18 platen. 26 x 17,5 cm. Aankondiging (met strook) in nr. 24 (17.06.1951).Dit verhaal verscheen ook in het Frans: *La Cité délivrée, les aventures de Krâ, le rusé corbeau.* Scénario John Flanders. Dessins (Gray) Croucher. In *Petits Belges*, nr. 25 (24.06.1951) – nr. 42 (21.10.1951). Kleurendruk. 18 platen. 26 x 17,5 cm. Aankondiging (met strook) in nr. 24 (17.06.1951).

De verloste stad. 1951. *Zonneland.* Plaat 1.

Het spookeiland. Scenario J. Flanders. Tekeningen Croucher. In *Zonneland*, nr. 43 (28.10.1951) – nr. 20 (18.05.1952). Kleurendruk. 30 platen. 26 x 17,5 cm. Dit verhaal verscheen ook in het Frans: *L'Ile au mystère.* Scénario J. Flanders. Dessins (Gray) Croucher. In *Petits Belges*, nr. 43 (28.10.1951) – nr. 20 (18.05.1952). Kleurendruk. 30 platen. 26 x 17,5 cm.

Albumuitgave: *Het spookeiland.* Tekst van John Flanders. Illustratie van (Gray) Croucher. Averbode, Altiora, 1952. Album. 32 p. Kleurendruk. 23,5 x 18,8 cm. Geniet.

Links: *Het spookeiland.* Laatste plaat. *Zonneland.* 1952
Onder: *Het spookeiland.* Album. 1952. Omslag.

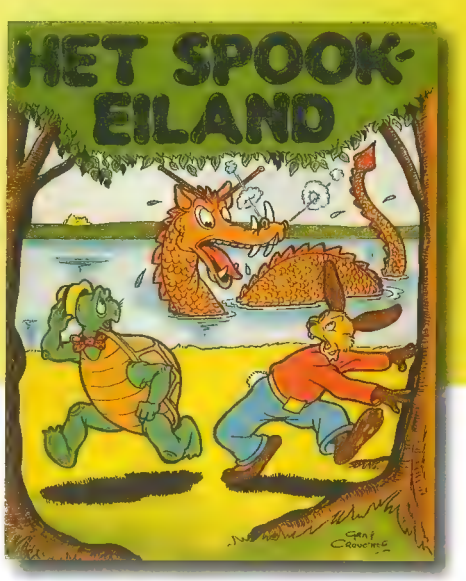

Het vliegend konijntje. Door John Flanders. Tekeningen Gray Croucher. In *Zonneland* (Averbode), nr. 22 (01.06.1952) – nr. 34 (24.08.1952) Kleurendruk. 13 platen. 26 x 17,5 cm. Dit verhaal verscheen ook in het Frans: *Le Lapin volant.* Par John Flanders. Dessins Gray Croucher. In *Petits Belges*, nr. 22 (01.06.1952) – nr. 34 (24.08.1952). Kleurendruk. 13 platen. 26 x 17,5 cm.

Het vliegend konijntje. Zonneland. 1952. Eerste plaat

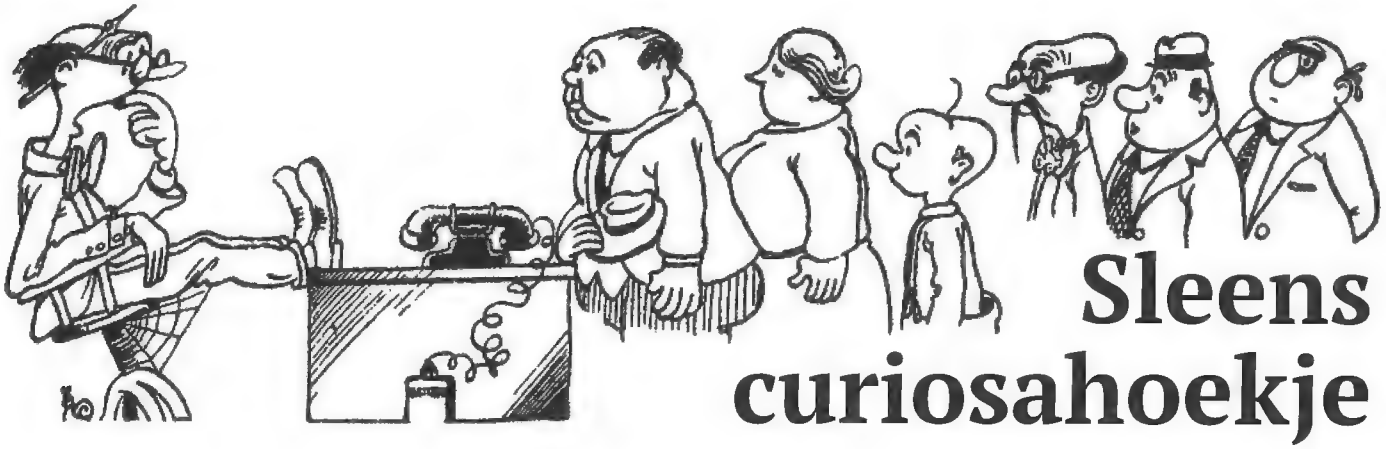

Sleens curiosahoekje

Marc Sleen is bekend als striptekenaar, kunstschilder en illustrator. Het is daarom niet verwonderlijk dat kennissen en vrienden aan zijn mouw trokken om van hun geboortekaartjes een exclusief kleinood te maken door hem om een illustratie te vragen. Het heugelijke nieuws dat er een baby geboren is opfleuren met een tekening, zet het geheel nog mooier in de verf.

Door Yves Kerremans

Een geboortekaartje is een zeer persoonlijk bericht en verwijzingen naar de beroepen van vader en/of moeder worden dan ook dikwijls in de illustratie verwerkt, zoals een rechterlijke toga, een diamant, een verfpot, een televisieomroepster of een bloempot. In het geval van Ivonne Lex lag het daarom voor de hand dat het geboortekaartje een verwijzing naar het toneel zou bevatten. Ivonne Lex (geboren als Yvonne Douliez, 1927-1996) was een succesvolle film- en toneelactrice en regisseuse. Zij was actief bij de Koninklijke Vlaamse Schouwburg in Brussel en de Koninklijke Nederlandse Schouwburg in Antwerpen, maar wordt vooral herinnerd als oprichtster van haar eigen theatergezelschap TIL (Theatergezelschap Ivonne Lex) en haar twee theaters in Antwerpen, namelijk Het Klokhuis en Het Appeltje. Marc Sleen verwerkte haar naam meermaals in zijn Nero strips met de woordspeling 'Sed Lex, Dura Lex, Ivonne Lex' (onder andere in *De Straal van Oemtata*), een grappige toespeling op de Latijnse spreuk 'lex dura, sed lex' (de wet is hard, maar zo is de wet).

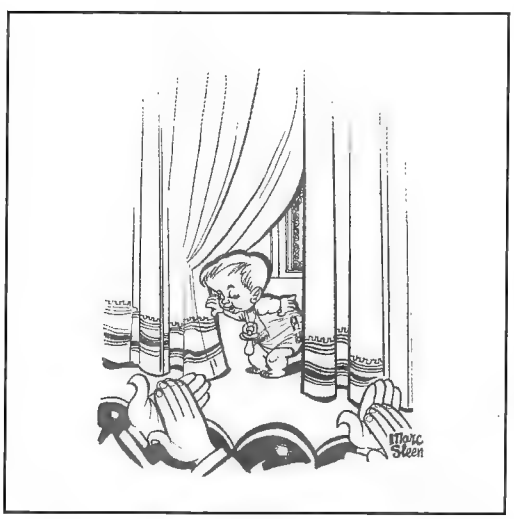

Geboortekaartje van Katy (Catrien) Hermans

In 1961 verwachtten Ivonne en Paul Hermans-Lex een kindje en vriend Marc Sleen werd gevraagd om een geboortekaartje te ontwerpen. Uit de bewaarde correspondentie blijkt dat Ivonne een dochter verwachtte maar dat "zowel de heer gemaal als de tekenaar een zoon voorspelden". De tekenaar tekende dus een jongetje op het mooie kaartje maar Ivonne "baardeget eene dochter" en Marc moest toegeven dat "mannen er nog al dikwijls naast zijn". "Heel die historie alsof Ivonne alleen fluiten zou kunnen maken" was dus uit de lucht gegrepen. Als Marc naar de moederlijke instincten van Ivonne had geluisterd, had hij een meisje met een "tut" en een "tutu" getekend. Op 25 mei 1961 werd de geboorte van dochter Katy (later Catrien) aangekondigd met een mooi geboortekaartje (9 cm x 9 cm) met de tekening van een jongetje.

De geschiedenis van het geslacht van de kleine Lex werd door Ivonne reeds uit de doeken gedaan in de rubriek 'Wat ik me herinner...' in *Story,* het weekblad dat een mix van royalty- en showbusinessnieuws brengt met ruime aandacht voor bekende Vlamingen. In *Story* van 14 oktober 1977 wordt het kaartje en het ontwerp afgebeeld, niet de correspondentie tussen Ivonne Lex en Marc Sleen.

Originele tekening door Marc Sleen samen met ontwerp

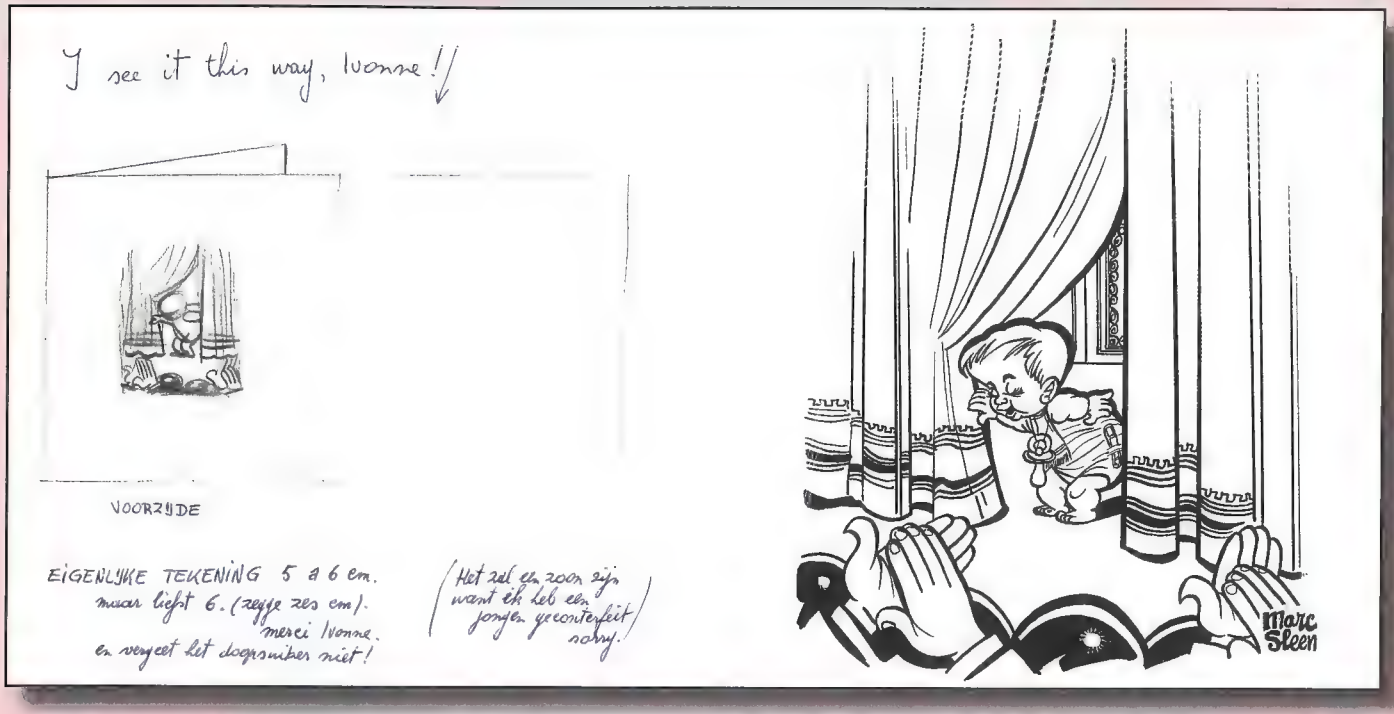

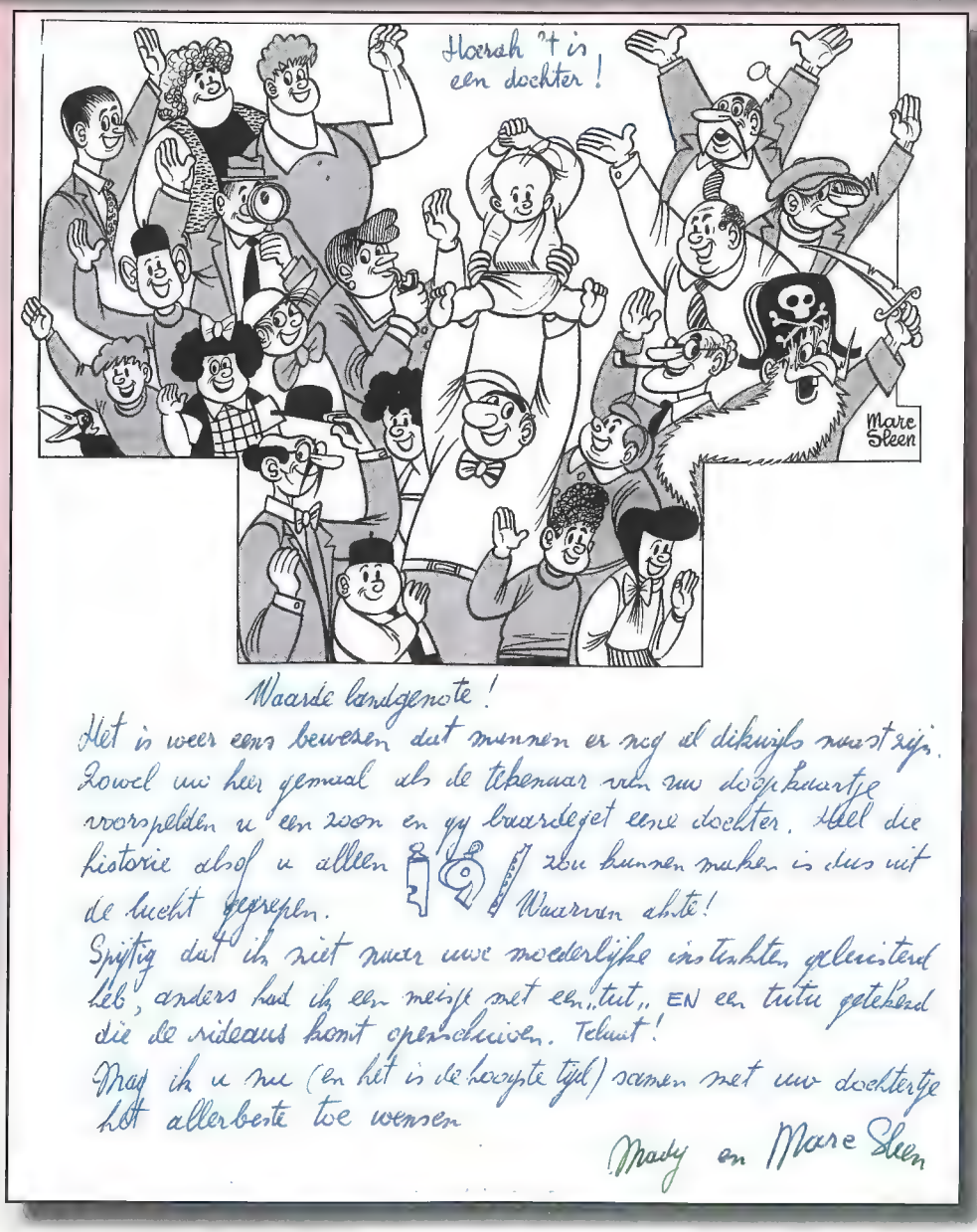
Hoerah 't is
een dochter!
Marc Sleen
Waarde kandgenote!
Het is weer eens bewezen dat mannen er nog al dikwijls naast zijn.
Zowel uw heer gemaal als de tekenaar van uw doopkaartje
voorspelden u een zoon en gy baardejet eene dochter. Heel die
historie alsof u alleen 19 zou kunnen maken is dus uit
de lucht gegrepen. Waarvan akte!
Spijtig dat ik niet meer uwe moederlijke instinkten gekonsterd
heb, anders had ik een meisje met een „tut„ EN een tutu getekend
die de rideaus komt openschuiven. Telmit!
Mag ik u nu (en het is de hoogste tijd) samen met uw dochtertje
het allerbeste toe wensen
Mady en Marc Sleen

De brief van Marc Sleen aan Ivonne Lex

BS

NIEUWS & AGENDA

LIDGELD 2017

!!!Opgelet!!!

U houdt het laatste magazine van 2016 in de hand.
Dit is dus de enige oproep tot het hernieuwen van uw lidmaatschap!

Het lidgeld bedraag 20 euro voor België en Nederland.
Alle andere landen: prijs op aanvraag.

Betalen kan door overschrijving van 20 euro:
voor België en Nederland op:
IBAN: BE76 0012 9809 2695
BIC: GEBA BE BB
Brabant Strip vzw,
met vermelding: lidgeld 2017

Je ontvangt dan ons ledenblad, *Brabant Strip Magazine*.
In 2017 zijn dat drie nummers.

Plus:
- Alle nummers van *P@per*, die in 2017 verschijnen
- Het vakantiealbum 2017
- Gratis stand op onze ledendagen (zie agenda)
- Recht op voorintekening op onze albumuitgaven (Collectie FENIX 2017)

Collectie Fenix 2016

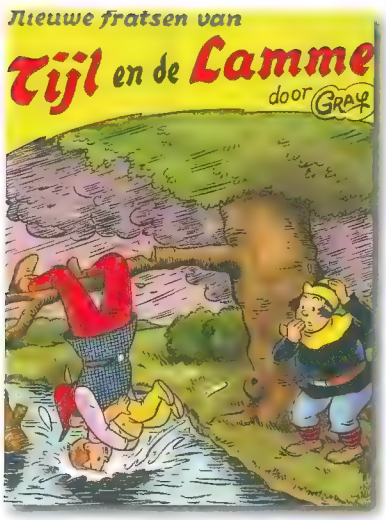

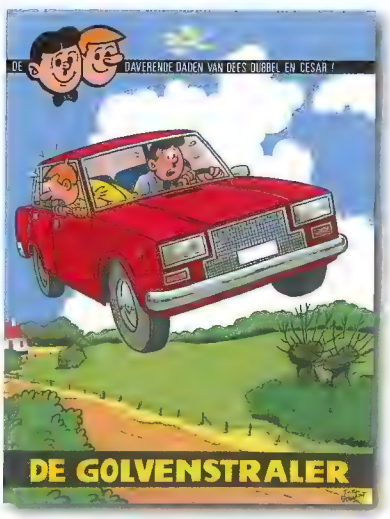

Eind november verschenen opnieuw drie nieuwe albums:
Nieuwe fratsen van Tijl en Lamme
De Golvenstraler
Pluk en de valsmunters

Beste intekenaars,

Velen onder jullie hebben zich geëngageerd om de boeken van de *Collectie Fenix* af te halen op de beurzen waar Brabantstrip aanwezig is. Na nazicht van de stock zijn we tot de conclusie gekomen dat velen dit nog steeds niet gedaan hebben en dit gedurende reeds meer dan vier jaar. We brengen jullie albums steeds mee naar de beurzen waar we aanwezig zijn en hebben jullie ook reeds eerder aangeschreven om deze af te halen.

Veelal bleven deze oproepen zonder antwoord. We kunnen deze boeken niet blijven bijhouden en we dienen jullie dan ook te melden dat wij vanaf nu de bestelling zullen annuleren, zonder terugbetaling, voor de albums die reeds vier jaar geleden zijn uitgebracht. Dit principe zal in de toekomst verder worden toegepast. Indien u toch nog in contact met ons wenst te treden om dit op te lossen, kan u ons contacteren via **brabantstrip@gmail.com**

Collectie Fenix 2017

Ons team werkt met volharding verder aan de uitbreiding van onze roemrijke reeks.
Met plezier kondigen wij u op de volgende pagina's de oogst voor 2017 aan.

Enkel leden kunnen intekenen voor 56 euro als ze de acht albums afhalen op een van onze ledendagen of op een van de beurzen waar Brabant Strip VZW aanwezig is. Thuis sturen kan ook, maar dan betaalt u 80 euro.

Betalen kan door overschrijving:
voor België en Nederland op:
IBAN: BE76 0012 9809 2695
BIC: GEBA BE BB
Brabant Strip vzw,
met vermelding: FENIX 2017

Intekenen kan tot 1 maart 2017.

Losse exemplaren kunt u bij ons niet reserveren noch verkrijgen.

Mis geen enkele titel!! Schrijf NU in, om uw waardevolle verzameling zeker compleet te houden.

De albums worden bij verschijning ook eenmalig en in beperkt aantal geleverd bij een klein aantal gespecialiseerde en betere boekhandels die hiervoor een bestelling geplaatst hebben, maar waarom het risico lopen er een of meerdere te missen?

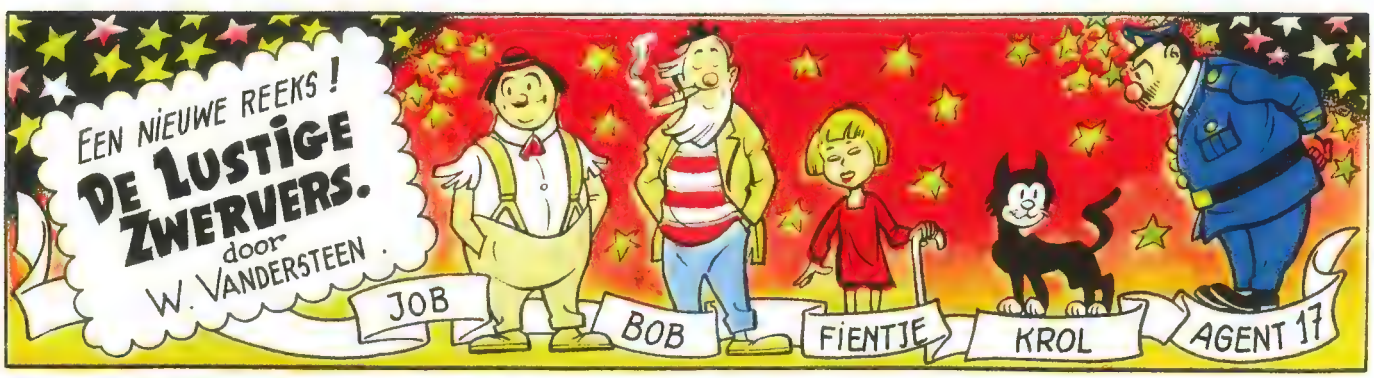

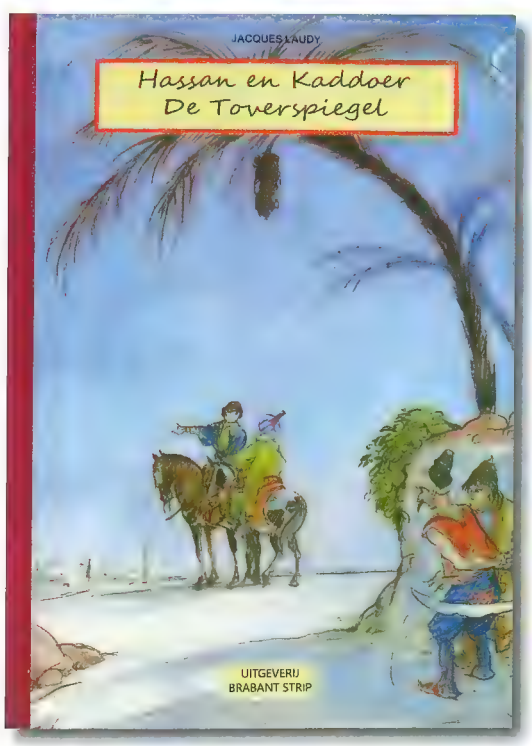

De lustige zwervers 1 door Willy Vandersteen

De Belgische Expo '58 werd geopend op 17 april 1958, en op precies dezelfde dag verscheen een nieuw nummer van het weekblad *Ons Volkske*, in een nieuwe vormgeving, gedrukt op beter papier en met een gloednieuwe reeks van Willy Vandersteen: *De lustige zwervers*. Getekend in een aan dat tijdperk aangepaste 'modernistische' stijl verschenen van deze embryonale voorlopers van *Robert en Bertrand* in totaal 122 gags. Voor het eerst worden deze avonturen gebundeld in drie albums, uiteraard in chronologische volgorde, waarvan in 2017 het eerste verschijnt en de laatste 2 voor 2018 gepland zijn.

Hassan en Kaddoer: De toverspiegel door Jacques Laudy

Het tweede avontuur van dit duo verscheen nooit eerder in het Nederlands in album. Met trots presenteren we u de integrale versie van 45 platen en de twee covers uit het weekblad *Kuifje* die Jacques Laudy met grote finesse in een zeer persoonlijke en eigen stijl tekende. De cover voor dit album tekende hij in 1983 voor een (onvolledige) Franse uitgave. Uiteraard brengen we u dit album in kleur.

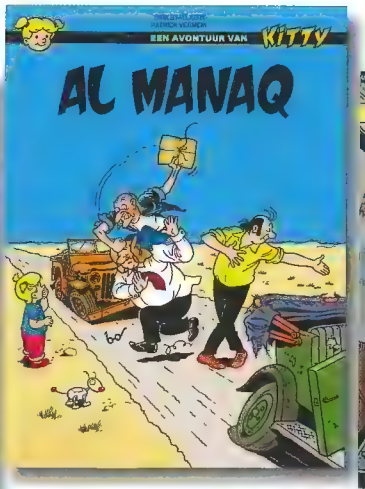

Kari Lente: *La bamba - De stukuka's* door Bob Mau

In beide verhalen brengt de Knitselcraft onze helden al dan niet gewild naar een verre bestemming, respectievelijk bij de luidruchtige la bamba en bij de gevleugelde stukuka's. Met deze albums zijn we nog maar één album verwijderd van een complete albumuitgave van alle verhalen van *Kari Lente*!

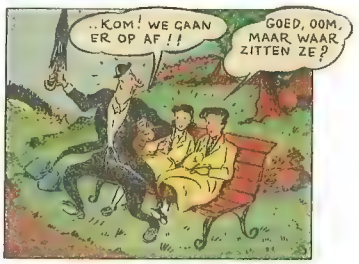

Kitty: *Al Manaq* door Dirk Stallaert & Patrick Vermeir

Het laatste verhaal dat Stallaert tekende van Kitty, voor het eerst in album, met - zoals de tekenaar zelf omschrijft in de aankondiging - 'figuranten, decors, gevulde tekstballons en een titel: *Al Manaq*'.

De musketiers van 't schipperskwartier door Rik

Het derde verhaal van onze Antwerpse speurneuzen waarin zij een internationale bende op het spoor zijn.

Johnny en Annie door Renaat Demoen

Renaat Demoen voor het eerst in de *Collectie Fenix*! Begin jaren 50 verschenen vijf verhalen van *Johnny en Annie* bij Uitgeverij Averbode. In 2017 brengen we het verhaal *De Ridders van Middernacht*. Het werd hoog tijd om deze verhalen, die trouwens uitstekend zijn getekend, vanonder het stof te halen.

Vodje de zwerver & Kareltje door Bob De Moor

In 2012 brachten we achter in het Fenix album *De avonturen van Monneke en Johnneke* de eerste 36 afleveringen van *Vodje de zwerver*. Nu brengen we de overige afleveringen samen met alle afleveringen van *Kareltje*. Deze stop-comics verschenen in het weekblad De Zweep van 9 juni 1946 nr 23 tot en met 10 juli 1949 nr 28.

Wij zijn aanwezig op volgende beurzen:

19 februari Lichtervelde
LEDENDAG
Bezoekers welkom van 13 u. tot 16.30 u.
In Dienstencentrum 'Ten Boomgaerde', Boomgaardstraat 4a.
Ieder lid heeft recht op een gratis ruilstand.
Opstellen standhouders vanaf 12 u.
Vooraf reserveren bij Filip Vanderper:
filip.vanderper@telenet.be
of 051/72.41.36 (na 19 u.)

4 en 5 maart Rijswijk Stripdagen

april: Gent

juni: Nazareth
LEDENDAG

september: Veldhoven

november: Gent

december: Turnhout
LEDENDAG

Voor de meest recente informatie en planning van onze uitgaven zie www.brabantstrip.be
Op onze website vindt u ook een uitgebreide agenda. Organisatoren van beurzen kunnen hun gegevens bezorgen via e-mail naar: johan.van.ransbeeck@telenet.be.

Een primeur: Snuffeltje op het Brabants Stripspektakel

Niet dat ik veel beurzen bezoek, maar ik werd toch aangenaam verrast op 3 september toen ik - voor het eerst! - aanwezig was op de grootste stripbeurs van Veldhoven en omstreken. Veel bezoekers, veel stands, maar desondanks hier géén claustrofobische ervaring van op elkaar geperste zweterige nerds en verzamelaars die zich zenuwachtig een weg banen doorheen een paniekerige massa bevreesd een of ander gezocht item aan hun neus te zien voorbij gaan. Dit was te danken aan de heel brede gangpaden waar het gezellig kuieren was, en die de meeste aanwezigen aanzetten tot beheersing, kalmte en rustig gedrag. Een van de betere beurzen in de Lage Landen dus, die men zeker met een bezoek mag vereren! Ook Brabant Strip was vertegenwoordigd, mét de nieuwste Fenix albums die gretig afname vonden. Onze medewerkers hadden de handen vol om iedereen vlot en correct te bedienen en werkten zich de hele dag uit de naad, getuige de reeds enigszins gekreukte kledij van zij die het hardst werkten. **(MdL)**

De avonturen van Pluk door Pink

Marleen Hermans kreeg in haar jeugd dit unieke album: *Pluk zoekt zijn vader*, handgemaakt door haar oom met de pagina's uit *'t Kapoentje* en daarenboven voorzien van een originele coverteke-ning, die gebruikt werd voor de uitgave in de Fenix reeks

't Kapoentje publiceerde gedurende een klein jaar de avonturen van Pluk door El Anton, één van de vele pseudoniemen van Eugeen Hermans. De strip verscheen in kleur op de middenpagina's, waarbij de stroken doorliepen van links naar rechts, wat toen niet ongebruikelijk was. *Kuifje en de Zonnetempel* in het weekblad *Kuifje* en *De avonturen van Joke en Maaike* door Buth in *TamTam* zijn andere voorbeelden. Na twee verhalen worden Pluk's avonturen in *'t Kapoentje* stopgezet om onduidelijke redenen. Aan Pink lag het niet: hij was reeds begonnen met het tekenen van een derde avontuur met de titel *Pluk en de kroonjuwelen van Harakistan*.

Afsluiten trilogie

Deze kroonjuwelen en Harakistan liepen als een rode draad door de eerste verhalen. Het laatste woord was daar alleszins nog niet over gezegd. Het derde verhaal was mogelijk bedoeld als afsluiter van een trilogie. Na *Pluk zoekt zijn vader*, waarin Pluk's vader de juwelen toevertrouwd krijgt, en *Pluk en de valsmunters*, waarin op de eerste pagina's de geschiedenis van Harakistan wordt verteld, lijkt het derde verhaal te gaan over de kroonjuwelen en de daaraan gekoppelde macht die zij in Harakistan vertegenwoordigen. Dat is althans af te leiden uit de eerste vier afleveringen, teruggevonden in de nalatenschap van de auteur. In 2015 en 2016 hebben we de twee voltooide verhalen gebracht in onze collectie Fenix en nu brengen we, zoals beloofd in *BSM* 206, op de volgende pagina's alle platen van dit derde, onvoltooide verhaal. Voor de reproductie konden we beschikken over de originelen, die we als onbewerkte scans brengen. Met dank aan Marleen Hermans voor het vertrouwen en haar toewijding aan het oeuvre van haar oom, waarvan het belang als pionier van het stripverhaal in Vlaanderen niet genoeg in de verf kan gezet worden. **(JS)**

Pluk en de kroonjuwelen van Harakistan

TING! TING!
ZIJNE HOOGHEID BEVEELT
ROEP MIJN SECRETARIS
IK LIET U IN CONTACT TREDEN MET HET GEZANTSCHAP TE LONDEN...
UW BEVEL WERD UITGEVOERD, HOOGHEID...
EN OM TE BEWIJZEN DAT ALLAH MET MIJ IS, LEES AANDACHTIG DIT SCHRIJVEN...
Aan Z.H. Prins SRINAGAR HOTEL ASTORIA PARIJS FRANKRIJK
MAAR DEZE BRIEF?...
...IS NIET AAN MIJ GERICHT, DAT WEET IK. EN DEZE KAPITEIN KEN IK NIET. MAAR WAT TOONT DIT SCHRIJVEN DUIDELIJK?
DAT DE KROONJUWELEN REEDS IN VEILIGE HANDEN WAREN VÓÓR MIJN HANDLANGERS HET PALEIS VAN MIJN HALFBROER BESTORMDEN. NU WEET GIJ: VOLGENS ONZE VOLKSZEDEN BEZIT HIJ DE TROON DIE DE KROONJUWELEN HEEFT, IK WIL DE TROON, DUS EERST MOETEN DEZE EDELSTENEN IN MIJN BEZIT KOMEN, WELKE MIDDELEN OOK MOETEN AANGEWEND!..
1

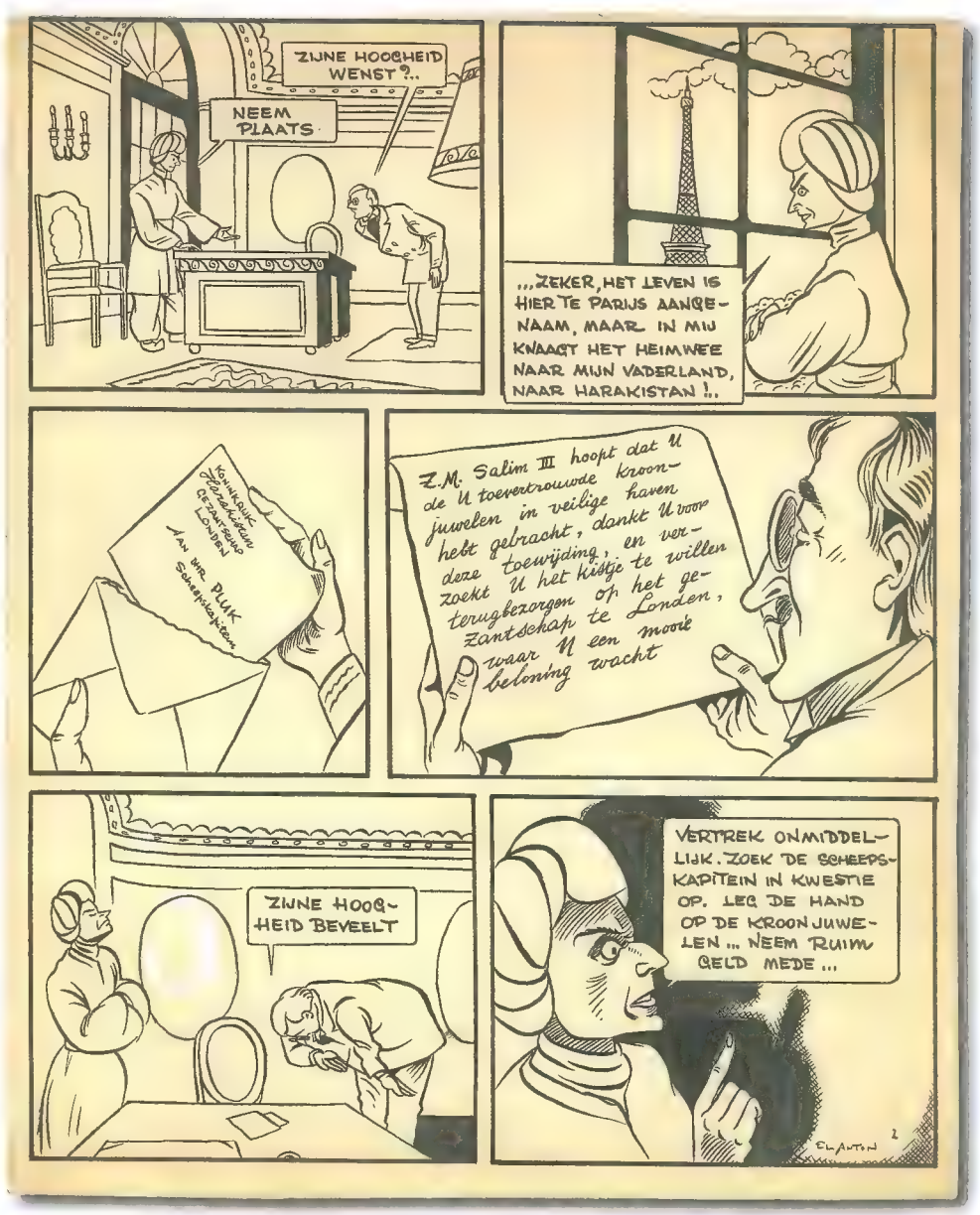
ZIJNE HOOGHEID WENST?..
NEEM PLAATS
...ZEKER, HET LEVEN IS HIER TE PARIJS AANGENAAM, MAAR IN MIJ KNAAGT HET HEIMWEE NAAR MIJN VADERLAND, NAAR HARAKISTAN!..
Koninkrijk Harakistan Gezantschap Londen
Aan Mr. PLUK Scheepskapitein
Z.M. Salim III hoopt dat U de U toevertrouwde kroonjuwelen in veilige haven hebt gebracht, dankt U voor deze toewijding, en verzoekt U het kistje te willen terugbezorgen op het gezantschap te Londen, waar U een mooie beloning wacht
ZIJNE HOOGHEID BEVEELT
VERTREK ONMIDDELLIJK. ZOEK DE SCHEEPSKAPITEIN IN KWESTIE OP. LEG DE HAND OP DE KROONJUWELEN... NEEM RUIM GELD MEE...
EL AYTON
2

Pluk en de kroonjuwelen van Harakistan

PAR
SCHEEPSKAPITEIN? PLUK? MAAR DAT IS DE MAN VAN DE KROON-JUWELEN.. ALLAH IS GROOT EN BRENGT MIJ OP HET JUISTE PAD!
STATI
HERBERG "DE DRIEMASTER"?
PAR!
IK BEN VREEMDELING... HOE GAAT HET HIER IN DE HAVEN?
CRISIS, MENEER, VOLOP CRISIS... GEEN KANS OM AAN TE MONSTEREN
3
IK LAS IN HET DAGBLAD DAT HIER EEN BENDE VALSE MUNTERS HEEFT GEOPEREERD. KENT GIJ KAPITEIN PLUK?
EN OF! MIJN LAATSTE REIS NAAR HARAKISTAN DEED IK OP ZIJN SCHIP
HARAKISTAN! MAAR DAT IS MIJN VADERLAND! DOOR DE OPSTANDELINGEN MOEST IK HET ONTVLUCHTEN. NU IS ER GELUKKIG DE ORDE HERSTELD. ONDERTUSSEN WAS IK IN ONS GEZANTSCHAP TE LONDEN BELAND DAT MIJ NU MET EEN OPDRACHT NAAR HIER ZEND.
EEN OPDRACHT VOOR KAPITEIN PLUK?

BENDE VALSMUNTERS ONTMASKERD!
DOOR EEN MOEDIGE KNAAP!
IN DE HAVENHERBERG "DE DRIEMASTER" WERDEN VALSE BANKBRIEFJES IN OMLOOP GEBRACHT. HET NAARSTIG OPZOEKEN DER DADERS DOOR DE POLITIE BLEEF ZONDER RESULTAAT. DE ZOON VAN SCHEEPSKAPITEIN PLUK GELUKTE ER ECHTER IN...
BEURS OVERZICHT
DE DRIEMASTER
De Driemaster
NIET RECHTSTREEKS VOOR HEM, ALHOEWEL HIJ ER TOCH IN BETROKKEN IS. HET IS TAMELIJK DELICAAT... WIJ WILLEN GEEN VERDENKING OPPEREN...
MIJ KUNT GIJ ALLES IN VERTROUWEN MEDEDELEN. IK KAN ZWIJGEN ALS EEN GRAF...
HET BETREFT DE KROON-JUWELEN VAN MIJN LAND
IK WAS ER BIJ TOEN DIE AAN BOORD GEBRACHT WERDEN!
EL ANTON
4

Pluk en de kroonjuwelen van Harakistan

UIT DE POLITIEKE TWISTEN VAN UW LAND RAAK IK NIET WIJS, MAAR INDIEN IK GOED BEGRIJP WENST GIJ TE WETEN WAAR DE KROONJUWELEN NU ZIJN. INDIEN IK U VAN DIENST ZIJN KAN...
UW HULP ZAL RIJKELIJK BELOOND
...MOET IK DAARBIJ ECHTER STEEDS OP HET ACHTERPLAN BLIJVEN, WANT IK BEN HIER, EN VAN DE KAPITEIN, EEN BEKENDE
SLECHTS INLICHTINGEN VERLANGEN WIJ VAN U. HET OVERIGE KNAP IK ZELF WEL OP.
KOM BINNEN ROOIE
WEL KAPITEIN IK KOM EIGENLIJK PLUK FELICITEREN VOOR ZIJN KRANIG OPTREDEN TEGEN DE BENDE VALSE MUNTERS. DE DAGBLADEN RAAKTEN NIET UITGEPRAAT!
NEEM PLAATS ROOIE ...DRINKEN WIJ EEN GLAASJE?
FUU! FUU! FUU!
5

DAAROM IS HET RAADZAAM DAT WIJ HIER NIET MEER TEZAAM GEZIEN WORDEN, WANT DE BAAS IS EEN DIKKE VRIEND VAN DE PLUK'S. SCHUINS OVER DE WOONST VAN DE KAPITEIN IS ECHTER HET KOFFIEHUIS: "IN HET ANKER" LAAT ONS DAARHEEN GAAN EN ER VOORTAAN ONZE BIJEENKOMSTEN HOUDEN...
IN HET ANKER
IN HET ANKER
DUS HET BLIJFT ZOALS AFGESPROKEN. HIER VIND IK U TEGEN MIDDERNACHT TERUG. NU GA IK POOLSHOOGTE NEMEN BIJ DE KAPITEIN
GEZONDHEID...NEEN, MIJN VROUW REDDERT DE KEUKEN WAT OP... EN PLUK IS NIET THUIS... KAN ELK OGENBLIK VERWACHT. GIJ MOET WETEN: PLUK'S OOM IS TREINMACHINIST, HAD ONZE JONGEN REEDS LANG EEN RITJE OP DE LOCOMOTIEF BELOOFD. GISTEREN KWAM DE TOELATING VANWEGE HET BEHEER DER SPOORWEGEN. VANDAAG GING DE LANG GEKOESTERDE DROOM IN VERVULLING!
PROSIT!
NOG EEN GLAASJE? INDERDAAD, PLUK BLIJFT LANG WEG. HET WORDT REEDS DONKER...
EN HOE STELT MIJN AARJE HET?
UITSTEKEND EN VANZELFSPREKEND DE BESTE VRIEND VAN PLUK MAAR EVENALS HIJZELF STEEDS ONVINDBAAR!
WIJ ZULLEN EENS BEPROEVEN OF HIJ HET FLUITSIGNAAL NOG KENT WAAROP HIJ VROEGER STEEDS OP MIJ AFKWAM!
JA HIJ IS HET FLUITSIGNAAL NOG NIET VERGETEN... IK ZAL NU LICHT MAKEN, HET WORDT TE DONKER.
WAT KLEMT HIJ NU IN ZIJN POOTJE? EEN BOL KOORD!..
JA, DAT WAS ZO ZIJN GEWOONTE, NIET ALLEEN KWAM HIJ DADELIJK OP HET FLUITSIGNAAL AF MAAR BRACHT OOK MEDE WAT HEM ONMIDDELLIJK IN HET BEREIK VIEL AL WAS HET SLECHTS EEN BANAANSCHIL.
KAPITEIN, NU MOET IK AFSCHEID NEMEN. HET WORDT LAAT...
JA, PLUK BLIJFT LANG WEG. DOCH LOOP GERUST MORGEN EENS BINNEN, DAN KUNT GIJ ZELF MET DE JONGEN PRATEN
6

Pluk en de kroonjuwelen van Harakistan

NATUURLIJK! MAAR GA JE NU EERST FLINK WASSEN WANT MET AL DIE KOOLSTOF... EN DAN DIRECT NAAR BED. MORGEN MOETEN ALLE SCHIKKINGEN VOOR DE REIS GETROFFEN. VERGEET NIET ALVORENS SLAPEN TE GAAN HET RAAM WIJD OPEN TE ZETTEN WANT DEZE ZOMERNACHTEN ZIJN DRUKKEND.
FUUU! FUUU!
BRAVO JOEPIE... BRAAF BEESTJE... LAAT HET BAASJE EENS KIJKEN WAT GIJ HEBT MEEGEBRACHT!
7

ZO LAAT JONGEN?
JA, HET HEEFT LANG GEDUURD. REUSACHTIG-KNAL ZO'N LOCOMOTIEF... MAAR NIET MOEILIJK TE BESTUREN ALS GIJ EENMAAL WEET HOE... TOCH ZWARE ARBEID VOORZEKER...
MORGEN KUNNEN WIJ DAAR VERDER OVER PRATEN... DEZE MIDDAG ONTVING IK EEN BRIEF OMTRENT DE KROONJUWELEN... IK ZAL NAAR LONDEN MOETEN...
FIJN! EN MAG IK MEE?
FUUU!
Z.M. SALIM III VERWONDERT ZICH DAT ZIJN EERSTE SCHRIJVEN ONBEANTWOORD BLEEF, HOOPT DAT DE U TOEVERTROUWDE JUWELEN VEILIG ZIJN EN VERZOEKT U HET KISTJE TE WILLEN TERUGBEZORGEN OP HET GEZANTSCHAP TE LONDEN, WAAR U EEN MOOIE BELONING WACHT.
IN HET ANKER
IN HETANKER
8

Snuffeltje leest en beveelt aan ...

TOOGPRAAT en andere onzinnigheden

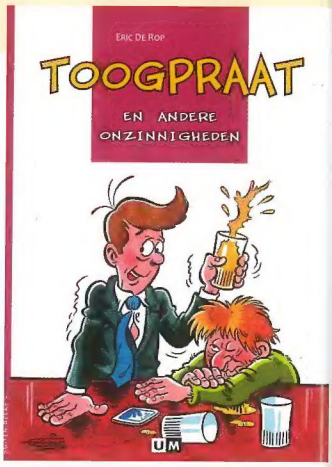

Eric De Rop, bekend als medewerker van Studio Vandersteen, en de laatste actieve studiomedewerker in de Studio in Kalmthout sinds de jaren 70, ging in 2015 met pensioen. Maar een échte striptekenaar stopt nooit, en ook hij blijft actief. Sinds 2013 levert hij cartoons en illustraties aan *'t Pallieterke*, een Antwerps weekblad met uitgesproken politieke meningen. Voor de 65e verjaardag van Merho, auteur van *De Kiekeboes*, stuurde hij naar *Gazet van Antwerpen* een hommage. Naar aanleiding van deze publicatie nam Karl Van Camp, hoofdredacteur van *'t Pallieterke*, contact met hem op. Het werd het begin van een vruchtbare samenwerking: sinds de eerste cartoon die hierin gepubliceerd werd (in nr 49 van 4/12/2013) werden er reeds een 300-tal cartoons gebracht, naast 47 cartoons in de reeks *Toogpraat*. Uitgeverij 't Mannekesblad heeft nu een gezellig album uitgebracht op slechts 500 exemplaren met een ruime selectie uit dit en ander werk. Te verkrijgen bij de uitgever of bij de auteur zelf tijdens een signeersessie op een stripbeurs. Voor de prijs (10 euro) moet u het alvast niet laten! (**MdL**)

De eerste cartoon die van Eric gepubliceerd werd in *'t Pallieterke*! Het onderschrift luidt: **De politiek correcte Sinterklaas.**
Drie jaar later lijkt de controverse alleen maar toe te nemen ...

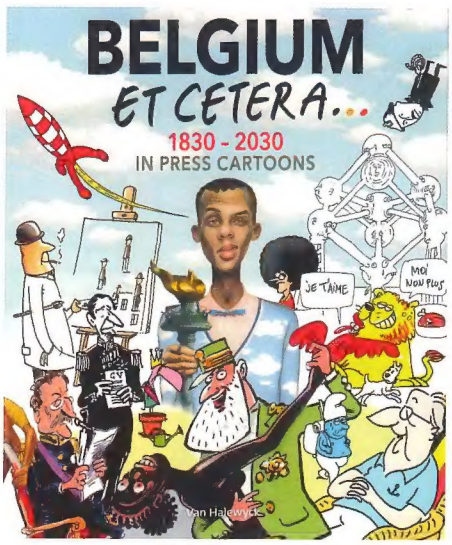

Belgium et cetera... 1830 -2030 in press cartoons.
Van Halewyck, 2016. 158 pag. € 19.95

Belgium et cetera ... 1830-2030 in press cartoons

De Brusselse cartoongalerie The Cartoonist – een initiatief van Marec – vertegenwoordigt 22 Belgische cartoonisten en staat in voor verspreiding en promotie van hun werk. Onlangs werd hier een tentoonstelling en een boekje over de Belgische ziel en ziekte gepresenteerd. Uitgeverij Van Halewyck bracht dit curieuze boekje, dat ongeveer 160 perscartoons bevat, op de markt. In drie talen - Nederlands, Frans en Engels - wordt de geschiedenis van het vaderland chronologisch in vinnige, soms bijtende cartoons gefileerd. Het unieke en verrassende aan het boekje is de brede waaier aan verscheidenheid en de schranderheid bij de tekenaars, waarbij alle belangrijken hier aan bod komen, onder andere Gal, Kim, Lectrr, Fritz en Joris Snaet. De diversiteit in talent en uitwerking is opmerkelijk. Het gevarieerde scala toont de kracht van de Vlaamse cartoonisten die hun Franstalige collega's vrij dikwijls achter zich laten. De kennismaking met de cartoons van Johan De Moor was een verrassing. Het boek is in zekere zin ook een terugkeer naar 'La Belgique à papa'. Het politieke en sociale leven in 'Belgikistan' wordt door cartoonisten uit beide landsdelen in het vizier genomen. Vooral de politieke beslissingen en de politieke leiders (?) worden gehekeld, maar ook het vorstenhuis komt ruim aan bod. Opvallend is het ontbreken van cartoons over het politieke gedoe in de deelgemeenschappen, alleen de federale regering krijgt de volle laag. Sommige cartoons werden in real-time gemaakt, andere werden speciaal getekend voor deze uitgave, en dat is eraan te merken. Soms zijn de cartoons stout en scherp, maar nooit shockerend. Onze cartoonisten breken in bij onrecht en vooral bij dwaasheid, wat een tweede natuur lijkt te zijn bij Belgische beleidsmensen. Kortom, een leuk boekje met verrassende cartoons en pointes. Een koffietafelboek(je) bij de treurbuis. Bij iedere pagina ontsnapt er een monkellach. (**JP**)

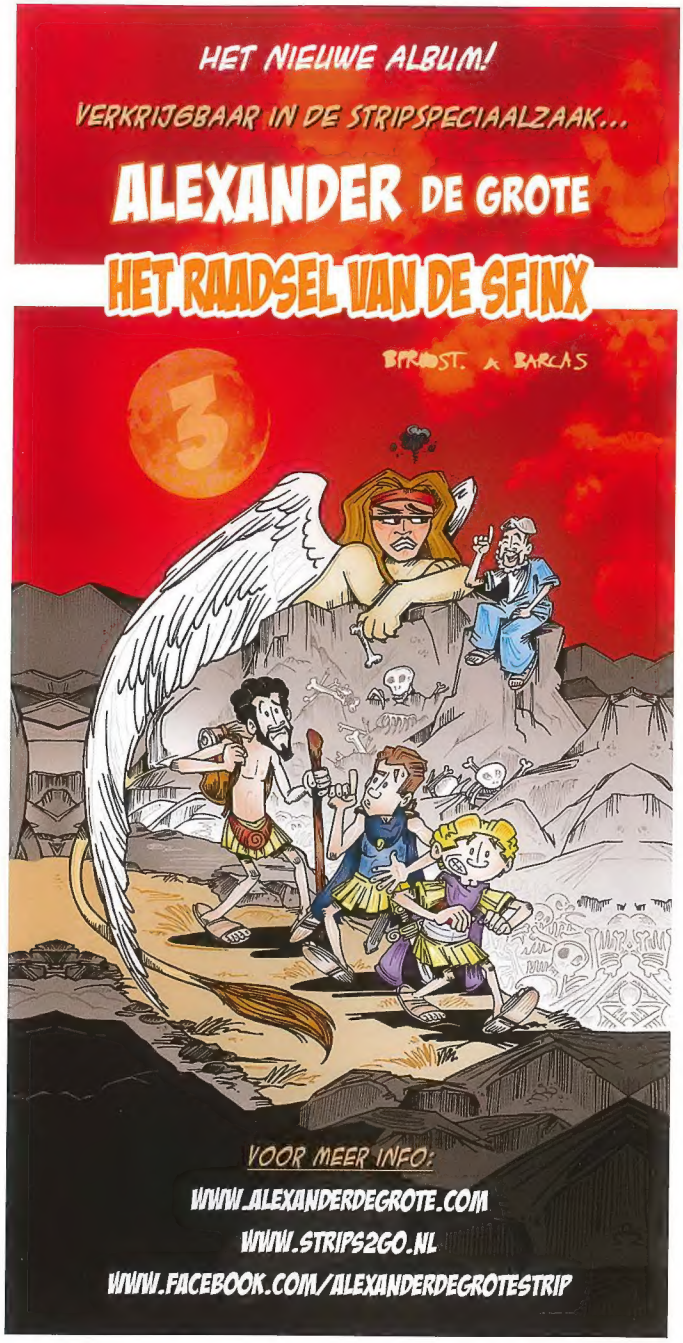

Pakkeman en Poulet: de oplossingen!

Gezien de schranderheid, het denkvermogen en het doorzicht van onze leden is het wellicht totaal overbodig, ja misschien zelfs een belediging van hun intelligentie, om de oplossingen te publiceren. Maar voor de enkele verstrooide ziel die twijfelt en die we slapeloze nachten willen besparen:

Blz. 12: Afl. 23: 'Een primitieve zaak': de verdachte links in beeld ('Grumpf!') heeft het gedaan, want zijn wapen is het enige van de drie dat geschikt is om het slachtoffer een plat hoofd te bezorgen. Met de andere twee, een bijl en een puntige knots, lijkt dat onmogelijk.

Blz. 13: Afl. 46: 'Misdadig nieuwjaar': ober nr. 3 is de schuldige: hij heeft zijn 'gilet' (vest) uitgespeeld omdat er bloedspatten opzaten en een schort voorgebonden om spatten op zijn broek te maskeren.

Blz 9: In het spoor van Van Zwam

De zolder heeft een klein, schuin dakraam. Bob kon vanop de begane grond dus onmogelijk zien dat Van Zwam aan een touw hing. Van Zwam heeft helemaal geen zelfmoord gepleegd, maar werd opgehangen door INSPECTEUR BOB!

OPLOSSING VAN 'SPEURNEUZEN IN HET GRAVENSTEEN'
AAN DE JURK VAN DE EDELE VROUWE ONTBREEKT EEN KNOOP, DIE WIJ IN DE FOLTERKAMER AANTROFFEN, TERWIJL ZE BEWEERT DAAR NOOIT TE ZIJN GEWEEST. ZIJ IS DE SCHULDIGE!

catawiki

Wekelijkse Stripveilingen

bieden vanaf €1

- De Stripveilingen beginnen **elke vrijdag**
- Kavels lopen af op **maandag, dinsdag, woensdag en donderdag** vanaf **20:00 uur**
- Elke week **duizenden bijzondere strips** onder de hamer

catawiki.nl/stripveiling
catawiki.be/stripveiling

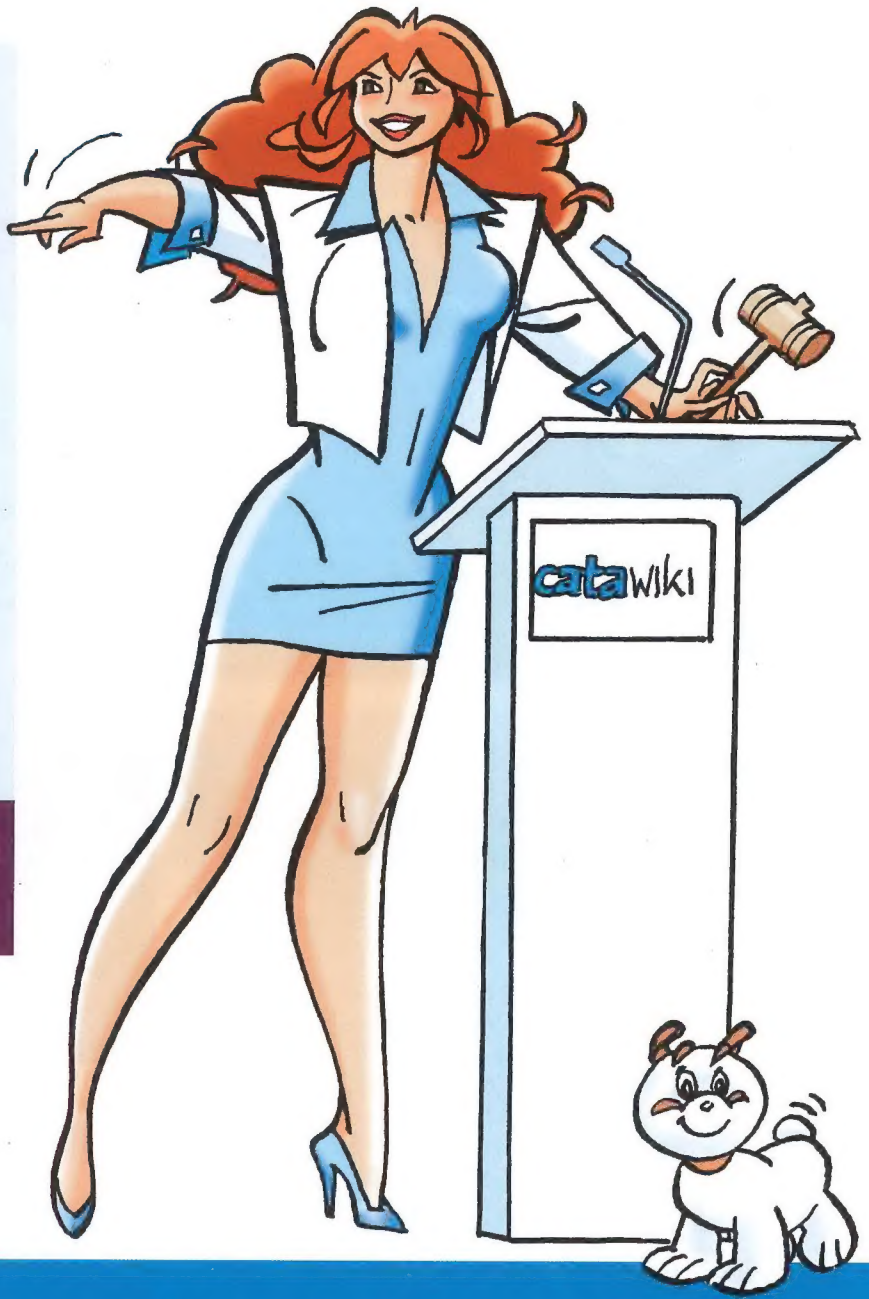

Wil jij ook je strips laten veilen?

- Hoge opbrengsten
- Lage verkoopcommissie
- Internationaal bereik
- Veilige verkoop

Kijk voor meer informatie op:

catawiki.nl/stripveiling/verkopen
catawiki.be/stripveiling/verkopen